

Punem țara înainte de orice, datoria înainte de propria persoană, suntem mândri știind că tot ceea ce facem este pentru România!

(Deviza Serviciului de Informații Externe)

PERISCOP

Anul XVI, nr. 3/63, iulie - septembrie 2023

**Publicație trimestrială a Asociației Cadrelor Militare
în Rezervă și în Retragere din Serviciul de Informații Externe**

CONSULTANȚI:

Prof. dr. Ilie BĂDESCU – membru corespondent al Academiei Române

Conf. dr. Mihai MILCA – membru al conducerii Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România

Jurnalist - Dan ANDRONIC

Acad. Dinu C. GIURESCU

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Redactor-șef: I. Popa

Redactor-șef adjunct: A. Botez

**Membri: C. Barbu, C. Biriș, I. Constantin,
I. Gatea, D. Ionescu,
I. Pavel, D. Stîngă, L. Guzu,
G. Bărbulescu, P. Neghiu**

Grafica: D. Roșu

EDITORIAL

- **România și războiul din vecinătate pag. 7**
„Suntem chemați acum să luăm măsuri decisive pentru generațiile viitoare, în spirit de solidaritate și de responsabilitate comună, precum și să susținem ordinea internațională bazată pe reguli și respectarea deplină a dreptului internațional!” (Klaus W. Iohannis)

SERVICII SECRETE

- **Spionaj - contraspionaj pag. 11**
Serviciile speciale chineze sub lupa analiștilor; Seniorii serviciilor de informații din Israel se revoltă; Un fost șef al spionajului austriac avertizează despre pericolul influenței ruse. (G. Bărbulescu)
- **Invitație publică la ... spionaj!! pag. 15**
În ultimul timp, mai mulți șefi de servicii secrete (britanic, ucrainean și rus) au ieșit, contrar uzanțelor, cu declarații publice care dau de lucru analiștilor din intelligence. (P. Neghiu)
- **Școala spionilor polonezi pag. 18**
Unii dintre absolvenții Școlii au devenit cunoscuți după 1990 grație colaborării cu serviciile de spionaj ale SUA, în cadrul unor operațiuni spectaculoase precum „Samum” pentru salvarea agenților CIA rămași blocați în Irak și Kuweit. (I. Constantin și I. Gatea)

CULTURA DE SECURITATE, CULTURA POLITICĂ

- **1919 – O glorioasă pagină a istoriei naționale (II) pag. 20**
Încă înainte de deschiderea lucrărilor Conferinței de Pace de la Paris anumite manevre obscure și intrigi de ordin procedural privind statutul delegației României se anunțau a fi de rău augur. (M. Milca)
- **Personalități care au creat România Mare: Pantelimon Halippa (140 de ani de la naștere) pag. 25**
Cel pe care îl numim „Apostol al Basarabiei” reprezintă, fără îndoială, un model pentru toți românii, dar în mod special pentru tânăra generație, având în vedere rolul pe care și l-a asumat în înfăptuirea Marii Uniri de la 1918. (I. Constantin)
- **Pagini de istorie recentă: mărturiile unui fost judecător militar pag. 33**
Prin amploarea documentării și varietatea surselor folosite, autorul reușește să reînvie în pagini memorialistice emoționante o bună parte din

atmosfera fierbinte a acelor zile din primul an și jumătate de după sângeroasele evenimente din decembrie 1989. (R. Priboi)

- **Stocul de aur al Băncii Naționale, parte a istoriei României pag. 36**
Unitatea națională datorează mult băncii centrale. (D. Constantin)

ANALIZE POLITICO-STRATEGICE

- **Un summit istoric – Vilnius 2023 pag. 41**
În plan strategic, documentul final de la Vilnius subliniază că Rusia reprezintă „cea mai semnificativă și directă amenințare la adresa securității aliaților și a păcii și stabilității în spațiul euroatlantic”.
(L. Guzu)
- **Vasalizarea Europei? pag. 45**
Alianța transatlantică va supraviețui doar dacă politicienii de pe ambele țărmuri ale Oceanului Atlantic vor fi convinși că au de câștigat de pe urma partenerilor lor. Iar acest lucru este posibil doar ca urmare a unor relații echilibrate și nu prin tratarea sau complacerea în situație de vasali a europenilor. (A. Botez)
- **Evoluția economiei României în ultimii 33 de ani de piață liberă pag. 56**
„Nu ne putem plânge că românii astăzi au libertatea să se ocupe de economia și afacerile pe care le au, numai că acestea au devenit, în marea lor majoritate, afaceri de subzistență”. (C. Anghelache)

MEMORIALISTICĂ, CONSEMĂRI, DEZBATERI

- **Cine a sabotat gazoductul Nord Stream? pag. 69**
Seymour Hersh, într-un articol publicat pe blogul său Substack a susținut că Statele Unite ar fi efectuat o operațiune secretă de sabotare a gazoductelor Nord Stream. (A. Botez)

ARHIVA PERISCOPULUI

- **1970 - un moment de răscruce în relațiile româno-sovietice pag. 82**
La 19 mai 1970, la Moscova a avut loc una dintre cele mai complete, dar și tensionate convorbiri „la vârf” româno-sovietice consacrată analizării raporturilor pe toate planurile dintre România și Uniunea Sovietică - Stenograma convorbirilor. (I. Popa)

MOZAIC CULTURAL

- **Din ziare adunate pag. 113**
Jurnalul Național, Lumina, România Literară. (P. Neghiu)
- **Vitrina revistelor și cărților pag. 122**
Limba Română – o cronică vie a istoriei Republicii Moldova; Curtea de la Argeș – un colțisor de spiritualitate românească; Punctul Critic – o revistă de diagnoză socială, politică și culturală; Istoria ilustrată a Transilvaniei; Riposta. Spionajul israelian și masacrul de la München din 1972;

Bioterrorismul. Introducere în problematica bioterrorismului: origini, manifestări, cauze, substrat economic și financiar. (I. Popa, L. Guzu)

CUVÂNT DE ÎNVĂȚĂTURĂ

- **De la nedreptate la mântuire pag. 131**
„O mulțumire adusă lui Dumnezeu la vreme de necaz Îi este mai plăcută decât mii de mulțumiri aduse în vremea bunăstării, căci oricine mulțumește pentru binefaceri, însă pentru nedreptate cu greu mulțumește cineva.” (M. Vîrtejanu)
- **Noi misiuni ortodoxe române în America Latină: Columbia, Ecuador, Mexic pag. 134**

DIN ACTIVITATEA ASOCIAȚIEI pag. 136
(Biroul executiv)

**Cinste și onoare membrilor Serviciului
care au contribuit la apărarea independenței
și suveranității României**

ROMÂNIA ȘI RĂZBOIUL DIN VECINĂTATE

Redacția

*Prezent la dezbaterile celei de a 78-a sesiuni a Adunării Generale a ONU din toamna acestui an, președintele Klaus Iohannis a avut o intervenție în plen și a susținut o alocuțiune în cadrul World Leaders Forum (Universitatea Columbia din New York), cu titlul „**Perspectiva României asupra războiului împotriva Ucrainei și impactul acestuia asupra securității la Marea Neagră**”. Redăm, în continuare, câteva afirmații semnificative din expunerile președintelui, care evidențiază jaloanele poziției României în probleme de maxim interes pentru securitatea națională și regională, respectiv față de războiul din Ucraina și securitatea la Marea Neagră:*

Președintele Klaus Iohannis,
la Adunarea Generală a ONU.

„Lumea, așa cum o știm, trece prin transformări rapide și profunde sub impactul atâtor provocări cărora umanitatea trebuie să le facă față. În același timp, în pofida acestui context foarte dificil, continuăm să ne apărăm valorile fundamentale, Carta ONU și multilateralismul eficient! Deciziile noastre sunt esențiale pentru viitorul omenirii. Noi, liderii, suntem chemați acum să luăm măsuri decisive pentru generațiile viitoare, în spirit de solidaritate și de responsabilitate comună, precum și să susținem ordinea internațională bazată pe reguli și respectarea deplină a dreptului internațional!”.

„România este vecinul direct al războiului continuu de agresiune al Rusiei împotriva Ucrainei și am acționat, cu toată energia noastră, pentru a contribui substanțial la securitatea și stabilitatea regionale și internaționale”. „Acest război a demonstrat că Marea Neagră necesită mai multă atenție la nivel global, fiind de importanță strategică pentru securitatea transatlantică. De asemenea, România susține un multilateralism mai eficient, alături de parteneri globali care împărtășesc aceeași viziune, în lupta pentru libertate și democrație. Încă din prima zi a războiului, România a acționat în deplină solidaritate cu curajosul popor ucrainean. Vom continua să oferim un adăpost sigur și să protejăm refugiații care vin din statul vecin, așa cum am făcut pentru cei peste 6 milioane de ucraineni care ne-au trecut deja granițele. Susținem pe deplin formula de pace propusă de partea ucraineană ca fiind cel mai potrivit cadru care să conducă la o pace echitabilă, durabilă și

sustenabilă. Susținem, de asemenea, respectarea dreptului internațional și atragerea răspunderii internaționale, astfel încât toți cei responsabili de comiterea de atrocități să fie aduși în fața justiției”.

„Pentru securitatea noastră, a tuturor, Ucraina trebuie să câștige. Nu poate exista pace fără a garanta pe deplin și a restaura independența, integritatea teritorială și suveranitatea depline ale Ucrainei. Modul de ieșire din acest război și de îndreptare către pace va reprezenta un nou test pentru comunitatea internațională”.

„Regiunea noastră, zona extinsă a Mării Negre, trebuie să fie protejată împotriva efectelor războiului Rusiei împotriva Ucrainei, ale războiului său hibrid și ale interferențelor sale maligne. România a susținut constant necesitatea de a menține așa-numitele conflicte prelungite sau înghețate din regiune pe agenda noastră de interes prioritar. De asemenea, România a fost în prima linie în sprijinirea, într-o manieră multidimensională, a partenerilor vulnerabili din regiune. Astfel, am oferit sprijin substanțial vecinului nostru, Republica Moldova, țara cea mai afectată de război, după, desigur, Ucraina”. „O Republică Moldova stabilă și sigură are o importanță esențială pentru comunitatea noastră de valori”.

„În timp ce acționăm în prezent pentru a ne apăra valorile, trebuie să continuăm, de asemenea, să proiectăm un viitor sustenabil. De aceea, continuăm să urmărim în mod activ implementarea Agendei 2030. Insecuritatea alimentară, instabilitatea energetică și economică afectează întreaga lume, cu precădere pe cei mai vulnerabili din Sudul Global. Prin decizia de a pune capăt Inițiativei privind Exportul de Cereale prin Marea Neagră și prin atacarea porturilor ucrainene, Rusia amplifică și mai mult criza alimentară globală. Solicităm încă o dată ca Federația Rusă să înceteze blocarea Inițiativei. În calitate de vecin direct al Ucrainei și de actor internațional responsabil și solidar, România a jucat un rol activ în eforturile globale privind securitatea alimentară. De la începutul războiului, am facilitat livrarea a peste 25,5 de milioane de tone de cereale provenind din Ucraina. România nu-i va abandona pe partenerii noștri cei mai vulnerabili care au nevoie de sprijinul nostru, în special din țările mai puțin dezvoltate, inclusiv din Africa. De asemenea, investim și contribuim la reziliența instituțională africană, la menținerea păcii și consolidarea capacităților instituționale”.

„Rusia s-a așteptat la o comunitate internațională slabă și la o Ucraină care se conformează. Dar, prin amenințările cu utilizarea forței și apoi folosirea acesteia, a obținut exact opusul. Rusia a calculat greșit și a subestimat răspunsul nostru, ca o comunitate de valori și securitate, și a calculat greșit răspunsul Ucrainei”. „Agresiunea Rusiei împotriva Ucrainei a început încă din 2008, atunci când Rusia a atacat Georgia. A continuat în 2014, când așa-numiții „mici omuleți verzi” au ocupat ilegal Crimeea. Și apoi a continuat în Donbas. România, fiind foarte aproape de toate aceste conflicte, a tot semnalat consecvent că este în curs o astfel de escaladare foarte brutală și periculoasă, și, din păcate, am avut dreptate”.

„În acea perioadă, Rusia a susținut că întreaga comunitate internațională, în special ceea ce aceasta numește «Vestul colectiv», nu a dorit să intre în dialog și să identifice soluții la problemele existente - create chiar de Rusia - în Ucraina. Acest fapt nu a fost, desigur, adevărat. Comunitatea internațională, inclusiv Ucraina, chiar s-a angajat în dialog cu Rusia. Au fost sute de ore de negociere care s-au derulat în cadrul oferit de Acordurile de la Minsk. Și a fost chiar Rusia cea care a încălcat grosier aceste acorduri. Înainte de invazia din 2022, atât NATO, cât și SUA au înaintat propuneri de discuții cu Rusia. Dar Rusia le-a respins".

„Așa cum am spus de multe ori, războiul împotriva Ucrainei ne-a învățat că, în astfel de conjuncturi, absența războiului nu înseamnă pace". „În mod ironic, drept consecință directă a acțiunilor iresponsabile și ilegale ale Rusiei, am reușit să atingem rezultate incredibile la nivel global", anume Ucraina și Republica Moldova au primit statutul de țări candidate, a fost redusă dependența energetică de Rusia, Finlanda a devenit aliat NATO, iar Suedia este în curs de a deveni stat aliat. "Ucraina însăși este acum mai aproape, din punct de vedere politic și practic, de Alianță".

„NATO a luat decizii istorice pentru a întări apărarea și descurajarea pe Flancul Estic și la Marea Neagră, iar Marea Neagră a fost consfințită irevocabil ca regiune de importanță strategică pentru securitatea euroatlantică, toată lumea înțelegând că ceea ce se întâmplă în Marea Neagră nu rămâne doar în Marea Neagră".

„România, ca partener strategic al SUA și aliat NATO, este acum la cel mai înalt nivel de siguranță din istoria sa recentă. Avem acum o abordare mai coerentă și axată pe mai multe domenii în ceea ce privește apărarea pe Flancul Estic. Am adoptat măsuri concrete pentru a intensifica cooperarea cu alți aliați la Marea Neagră, mai ales cu Statele Unite ale Americii. Așteptăm, în același timp, cu interes implementarea recent adoptatei Strategii a SUA pentru regiunea Mării Negre, la care România a avut o contribuție consistentă".

„În contextul geopolitic actual, cheia unui multilateralism eficient este asigurarea succesului reformării sale, care nu mai poate fi amânată. Un Consiliu de Securitate extins ar putea include voci suplimentare importante: din partea Grupului african, a diferitelor state insulare mici în curs de dezvoltare și chiar a celui mai mic grup regional - cel est-european.

La împlinirea a 75 de ani de la adoptarea Declarației ONU privind Drepturile Omului, România pledează cu tărie pentru consolidarea sistemului ONU pentru drepturile omului, inclusiv pentru finanțarea adecvată a acestuia. În calitate de membru al Consiliului pentru Drepturile Omului, continuăm să fim un susținător activ al democrației, al statului de drept, al nediscriminării, al libertății de exprimare, al drepturilor copiilor și femeilor.

În același timp, respectarea deplină și promovarea dreptului internațional rămân în centrul politicii noastre externe. Cu titlu de exemplu, România pledează

pentru o acceptare extinsă de către state a jurisdicției Curții Internaționale de Justiție”.

„Summitul Viitorului, care va avea loc în 2024, reprezintă o ocazie excelentă de a găsi soluții comune la nivel global”.

„Pactul pentru Viitor trebuie să ofere Organizației Națiunilor Unite instrumentele necesare pentru a obține rezultate, atât pentru noi, cât și pentru generațiile viitoare. Trebuie să luptăm pentru cetățenii noștri și pentru viitorul pe care ni-l dorim”.

SERVICII SECRETE**SPIONAJ – CONTRASPIONAJ****Gheorghe Bărbulescu****Serviciile speciale chineze sub lupa analiștilor**

Ca mare putere a lumii, China „se bucură” în mod firesc de atenție sporită din partea agențiilor specializate ale statelor de pe mapamond, cu deosebire a celor occidentale. La rândul lor, chinezii cunosc acest lucru și adoptă măsuri de contraspionaj dintre cele mai drastice.

Într-un mesaj intitulat „Combaterea spionajului necesită mobilizarea tuturor membrilor societății”, Ministerul Securității Statului (MSS) a cerut organelor de securitate națională să mențină deschise canalele de raportare pentru a se ocupa de presupusele cazuri de spionaj din China. Agenția civilă de spionaj chineză, cunoscută pentru discreția sa extremă, a surprins recent, lansând un cont public pe WeChat, o platformă de socializare cu peste un miliard de utilizatori. Această inițiativă își propune să mobilizeze „toți membrii societății” în lupta împotriva spionajului, oferind recompense și protecție celor care oferă informații valoroase. Ministerul Securității Statului, responsabil de informații și contrainformații în China și în străinătate, este adesea comparat cu o fuziune a CIA și FBI, dar rămâne o agenție top secret, fără un website în care să-și descrie obiectivele principale ale activității.

Prin mesajul amintit, MSS încurajează cetățenii să folosească liniile de asistență telefonică și platformele online pentru a raporta activități suspecte. Noua strategie de contrainformații subliniază importanța îmbunătățirii mecanismului de raportare a activităților de spionaj prin recompensarea legală a persoanelor și organizațiilor care participă la această luptă. Pe lângă rolul cetățenilor, MSS subliniază că „organismele naționale, grupurile civice și întreprinderile” au și ele un rol de jucat în implementarea măsurilor de contraspionaj. Liderii guvernului și industriei sunt, de asemenea, chemați să-și asume partea lor de responsabilitate în această luptă. De altfel, autoritățile chineze au încurajat de multă vreme publicul să raporteze străinii suspecți de spionaj și complicii lor chinezi prin campanii de propagandă susținute.

Noua abordare pe rețelele sociale, apreciază analiștii, marchează o schimbare semnificativă în comunicarea și interacțiunea agenției de spionaj chineze cu publicul larg. Cu toate acestea, amploarea reală și eficacitatea acestei inițiative rămân de stabilit, deoarece natura secretă a agenției și a activităților sale ar putea ridica în continuare semne de întrebare cu privire la transparența reală de

care va da dovadă. În orice caz, această abordare arată o disponibilitate din partea Chinei de a mobiliza mai mult populația în protecția securității naționale, ceea ce ar putea avea consecințe importante asupra modului în care țara va percepe și trata problema spionajului în viitor.

Modernizarea comunității de informații a Chinei este fără precedent în istoria recentă, potrivit unui document al guvernului britanic, cheltuielile alocate acestui domeniu depășind creșterile de finanțare acordate armatei chineze. Potrivit acestui document, elaborat și publicat de Comitetul de Informații și Securitate al Parlamentului Britanic, care monitorizează activitățile comunității de informații a Regatului Unit, guvernul chinez cheltuiește mai mult pe ceea ce percepe ca fiind amenințări interne decât pe ținte externe ce implică țările occidentale și aliații acestora. Documentul subliniază că ambițiile interne și internaționale ale Chinei sunt interconectate, deoarece Beijingul nu face distincție între interesele sale naționale cheie în domeniul intern și cel străin, iar comunitatea de informații chineză joacă un rol central în ambele domenii.

Potrivit aceluiași document, China „menține cel mai mare aparat de informații de stat din lume”, depășindu-le pe cele ale rivalilor săi occidentali. Aceștia din urmă sunt nevoiți să-și concentreze munca de contrainformații „pe acele aspecte care sunt cele mai solicitante”. Agențiile oficiale de informații chineze, sunt trei la număr: Ministerul Securității Statului și Ministerul Securității Publice, ambele civile, precum și Forța de Sprijin Strategic a Armatei de Eliberare a Poporului Chinez.

Documentul britanic notează și o serie de dificultăți în evaluarea exactă a capacităților informative ale Chinei, dat fiind că aproape fiecare agenție guvernamentală îndeplinește un anumit tip de rol legat de informații. În special, agențiile de informații chineze se concentrează în primul rând pe ceea ce conducerea de la Beijing percepe ca amenințări interne la adresa guvernării sale, amenințări denumite „cele cinci otrăvuri”: mișcarea de independență a Taiwanului; mișcările separatiste din Tibet și Xinjiang; mișcarea religioasă Falun Gong; activismul pro-democrație din interiorul Chinei. Colectarea de informații și alte operațiuni care se referă la așa-numitele „cinci otrăvuri” includ activități de informații care au loc în străinătate și vizează comunitățile de emigranți chinezi. Drept consecință, mai remarcă documentul britanic, Beijingul cheltuiește „cu aproape 20% mai mult pentru securitatea internă decât pentru apărarea externă”, iar creșterea cheltuielilor pentru infrastructura și operațiunile de informații este impresionantă după orice standarde de evaluare, „depășind chiar și modernizarea militară a Chinei” din ultimii ani.

Seniorii serviciilor de informații din Israel se revoltă

Este un lucru destul de rar ca agenții din serviciile speciale, oriunde în lume, să protesteze, să organizeze greve sau să se revolte în mod public. Cu toate acestea, în statele democratice se întâmplă uneori, chiar și în SUA, iar mai recent în Israel, unde foști veterani ai Mossad au ieșit în stradă în semn de protest față de revizuirea sistemului judiciar de către guvernul condus de premierul Benjamin

Netanyahu. Mai precis, după ce coaliția naționalist-religioasă de la guvernare a adoptat prima fază a legislației, limitând puterile Curții Supreme de a anula deciziile guvernamentale considerate „nerezonabile”, în ciuda lunilor de proteste organizate de sute de mii de israelieni. Acești protestatari au obținut sprijinul angajaților unor unități de elită care au amenințat că nu se vor prezenta la serviciu, iar disensiunile s-au răspândit și printre foștii membri ai Mossad.

Agencia *Reuters* și ziarul *Yedioth Ahronoth* au informat că unii ofițeri ai Mossad în activitate s-au alăturat, de asemenea, protestelor, lucru ce le-a fost punctual permis. Un fost ofițer, de pildă, a declarat că a suspendat deocamdată asistența consultativă pe care a oferit-o Mossad-ului după ce s-a retras: *„Am servit cu credință diferite administrații timp de 20 de ani, chiar și pe cele care nu reflectau opiniile mele politice. Am acceptat rezultatul alegerilor de anul trecut, dar când ei (actualul guvern) au schimbat regulile jocului, asta a fost tot. Au depășit o linie roșie și și-au încălcat contractul. Oameni ca mine nu mai sunt obligați să-și facă datoria”*.

Potrivit surselor menționate, îngrijorări legate de moralul agenților apar în cadrul Mossad, unii dintre ei din interiorul agenției „extrem de secrete” luând în considerare pensionarea anticipată.

Guvernul neagă că reformele judiciare pun în pericol democrația, afirmând că instanța supremă a fost „prea intervenționistă”.

Un celebru fost șef al Mossad, Efraim Halevy, a declarat agenției *Reuters* că nu există semne că o astfel de dezamăgire afectează abilitățile vitale ale organizației. Alți doi foști oficiali ai Mossad, implicați de asemenea în proteste, se tem însă mai mult de impactul pe care legislația îl va avea asupra sistemului de securitate al Israelului.

Decizia foștilor spioni de a lua parte la proteste ridică miza, afectând o instituție legendară care a ajutat Israelul să învingă statele arabe în numeroase conflicte și să ducă un război din umbră împotriva Iranului, inamicul său. „Mulți prieteni și colegi de-ai mei care au servit împreună simt că ceea ce se întâmplă dăunează puterii de securitate a Israelului”, a declarat un fost șef al diviziei de culegere de informații a Mossad și al secției sale de legătură internațională. Acesta a amintit că Mossad era privit cu „un profund respect” în străinătate, dar se teme că acest sentiment va supraviețui. „Nu știu dacă acest sentiment profund de respect va supraviețui”. El a îndeplinit misiuni spectaculoase, cum ar fi „vânarea inamicilor arabi prin Europa, capturarea criminalului de război nazist Adolf Eichmann și, cu agenți deghizați în instructori de scufundări, transportarea evreilor etiopieni în Israel”.

„Când ești într-o operațiune, trebuie să ai încredere în sistem și să blochezi orice altceva”, a declarat un alt veteran al Mossad, care nu și-a dezvăluit numele: *„Cine poate spune acum că îți riști viața și nu vei avea îndoieli dacă merită, cu tot ce se întâmplă și cu acest guvern.”*

Îngrijorările legate de capacitățile de descurajare ale Israelului sunt observate de inamicii țării din Orientul Mijlociu, care au convocat întâlniri la nivel înalt pentru a evalua tulburările și modul în care ar putea profita de ele.

Yossi Cohen, un alt fost șef al Mossad, a vorbit despre preocupările sale pentru „securitatea națională imediată a Israelului”. „Într-un moment în care amenințarea iraniană planează asupra noastră de pe mai multe fronturi, trebuie să ne asigurăm că securitatea Israelului rămâne neatinsă”, a scris el într-un comentariu din cotidianul *Yedioth Ahronoth*.

Un fost șef al spionajului austriac avertizează despre pericolul influenței ruse

Peter Gridling, cel mai longeviv șef al Serviciului de informații austriac – BVT (2008-2020), a lansat un avertisment cu privire la pericolele revenirii la putere la Viena a Partidului Libertății (FPÖ), afirmând că acesta nu și-a întrerupt legăturile cu Rusia. Gridling a precizat că FPÖ continuă să aibă legături cu Kremlinul, chiar dacă războiul declanșat de Vladimir Putin anul trecut și controversele recente legate de ingerințele ruse în problemele Austriei l-au forțat să fie mai discret: „Trebuie să fim foarte vigilenți cu privire la cine este pus în fruntea fiecărui minister. De fiecare dată când avem Partidul Libertății în guvern, trebuie să ne uităm la intențiile și activitățile lor”.

De menționat că Austria se pregătește de alegeri parlamentare în 2024, iar Partidul Libertății, condus de Herbert Kickl este, potrivit sondajelor de opinie, primul în opțiunile alegătorilor.

Potrivit lui Gridling, Serviciul de informații austriac, „foarte îngrijorat” de contactele pe care partidul le avea cu Rusia, a investigat modul în care FPÖ ar putea primi bani din partea Rusiei, cum membrilor săi le sunt oferite locuri de muncă de către ruși sau cum aceștia contribuie la răspândirea propagandei rusești. Mai mult, susține fostul șef al BVT, membrii Partidului Libertății „nu s-au schimbat. Ei încă au contacte cu Rusia. Jocul de informații este unul pe termen lung, iar rușii au o perspectivă cu bătaie foarte lungă”.

Gridling a activat sub un ministru al FPÖ timp de doi ani, între 2017 și 2019, când actualul lider al FPÖ, Herbert Kickl, a fost ministru de interne în cabinetul lui Sebastian Kurz, iar portofoliul apărării era și el ocupat de un membru al FPÖ. În perioada respectivă, asupra șefului BVT s-au făcut „presiuni să ofere informații clasificate despre diferite dosare, în special cele legate de membri ai extremei drepte”.

La sfârșitul lunii martie a acestui an, parlamentarii FPÖ au părăsit camera inferioară a legislativului austriac în timpul unui discurs al lui Volodimir Zelenski, susținând că prin acceptarea mesajului președintelui ucrainean se încalcă neutralitatea Austriei. (*Financial Times, BBC*).

INVITAȚIE PUBLICĂ LA... SPIONAJ!!

Petru Neghiu

Nu cu multă vreme în urmă directorul Serviciului Secret de Informații (SIS) al Marii Britanii, cunoscut îndeobște sub sigla MI-6 (Military Intelligence, section 6), sir Richard Peter Moore, absolvent Harvard, 60 de ani, șef al MI-6 din 2020, fost ambasador în Turcia (2014-2017), se adresa prin mass-media rușilor care se împotrivesc președintelui Putin, invitându-i, nici mai mult, nici mai puțin să devină spioni ai Serviciului britanic împotriva propriei lor țări - Federația Rusă - și, evident, a războiului dus de aceasta în Ucraina.

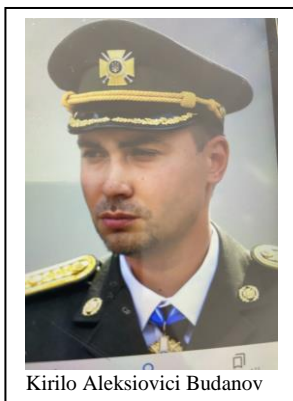
Richard Peter Moore

A vorbi public despre spionaj este ceva inedit pentru serviciile britanice de informații. De altfel, guvernul britanic nu a confirmat existența MI-6 decât în 1992, iar actualul director nu a mai vorbit în public din 2020, când a fost numit în funcție.

Ciudată poate apărea în ochii oricui această manieră de a recruta agenți de spionaj, cum, ciudat este momentul ales, respectiv „la vreme de război”, când structurile informative ale statelor sunt în stare de alertă, aproape oriunde pe mapamond, intensificându-și măsurile și acțiunile specifice informative de culegere de

informații și de contraspionaj.

Dar tot cam în același timp cu „ieșirea” directorului MI-6, altceva, la fel de ciudat are loc în Ucraina. Șeful SZRU (*Slujba Zovnishnovi Razvidky Ukrainy*), Serviciul de Informații Externe al Ucrainei, anunța „*urbi et orbi*” că agenții săi au pătruns până „în cele mai apropiate birouri de cel al lui Putin din Kremlin.”

Kirilo Aleksiovici Budanov

Generalul-maior Kirilo Aleksiovici Budanov, „chief of the Main Directorate of Intelligence of Ukraine”, cum se autointitulează, are 36 de ani și este în funcție din 5 august 2020, după ce în prealabil a servit în unitățile speciale ale armatei (special military operations) unde, se pare, a făcut „minuni”, fiind decorat cu *Order for Courage* („Za Mujnisti”).

Așa stând lucrurile, specialiștii se întrebă cum se explică această „deconspirare” a unei acțiuni vitale pentru soarta Ucrainei, în momente în care evoluțiile pe frontul de război sunt incerte. Sunt emise mai multe ipoteze în legătură cu cele două situații menționate. În primul rând, analiștii nu refuză existența unei coordonări a celor două „apariții” publice, în sensul că ele ar avea menirea de a distrage atenția opiniei publice, nu numai din Federația Rusă, de la consecvențele raportate de o parte și de alta despre situația de pe front. Pe

de altă parte, se susține caracterul de dezinformare, de intoxicare a autorităților ruse care și-ar orienta preocuparea principală spre analiza și contracararea acestor acțiuni, facilitându-se astfel desfășurarea contraofensivei ucrainene. Nu în ultimul rând, s-ar miza pe o timorare a rușilor care s-ar vedea puși în situația de a constata că o mulțime de „dezertori” ar fi ales cealaltă baricadă. Toate aceste ipoteze sunt demne de avut în vedere, poate chiar și altele să apară.

Din punctul de vedere al serviciilor ruse de securitate, lucrurile ar putea evolua pe cel puțin două direcții de acțiune. În primul rând, concentrarea unor forțe și mijloace pentru contracararea acestor elemente din situația operativă. Se pare că cel puțin cele trei mari structuri de securitate, FSB, SVR și GRU nu duc lipsă de astfel de forțe și mijloace, dacă e să ne luăm după aprecierile Occidentului, mai ales ale SUA. În această zonă, rolul principal revine FSB îndeosebi pe linia culegerii de informații, dar și pe cea a intervenției directe, precum și GRU, în sfera domeniului de competență. Analistii apreciază că se vor înăspri condițiile de părăsire a Rusiei atât prin măsuri în domeniul legislației, cât și al controlului efectiv al trecerii frontierei. Pe de altă parte, nu este exclusă o „teroare” deschisă asupra populației, mai cu seamă în rândul funcționarilor din aparatul de stat, a controlului strict al organizării și participării lor la activități externe, inclusiv de ordin cultural (acolo unde nu operează sancțiunile occidentale).

Cât despre infiltrarea structurilor statale cu agenți ucraineni, se naște întrebarea: ce înseamnă „cele mai apropiate birouri”? Să fie vorba doar de anturajul din administrația prezidențială, sau de structurile ministeriale implicate în război: Apărare, Interne, Consiliul Securității etc.? Greu de decelat la ce s-ar putea referi afirmațiile lui Budanov.

În orice caz, „invitația” lui Richard Moore poate evolua și spre o oportunitate pentru serviciul de spionaj rusesc, în sensul dirijării unor „candidați” la MI-6 și trimiterea lor „cu sarcini”, inclusiv pe linia „Fantomelor”, în care rușii sunt experți.

Oricum, experimentatul Serghei Evghenievici Narîșchin, aflat în fruntea SVR din 2016, își poate lua revanșa după ce a primit un bobârnac de la Putin la începutul războiului. Născut la 27 octombrie 1954, de profesie economist, absolvent al Academiei FSB, a îndeplinit funcții importante în administrația de stat până să ajungă în fruntea Serviciului de spionaj: prim-viceprim ministru, președinte al Dumei de Stat, șef al Cancelariei Kremlinului; membru al partidului Rusia Unită (*Edinaia Rossia*).

Ciudat și în cazul lui, în ultima vreme a început să apară în public chiar cu critici vehemente la adresa Occidentului, dar și cu nuanțe amenințătoare lăsând să se înțeleagă că Serviciul pe care îl conduce dispune de informații mult peste nivelul celorlalte state susținătoare ale Ucrainei.

Tot un fel de infiltrare, deschisă, a avut loc și după 2013, când ofițeri ai FSB au fost „găzduiți” într-o unitate antiteroristă – din apropierea Kievului, unde

au avut acces la date și informații copiate de pe calculatoare, încât le-a fost floare la ureche rușilor să-și organizeze hacking-ul la adresa Ucrainei.

Serghei Evghenievici
Narișchin

Toate bune și frumoase, numai că încă nu știm, dacă vom ști vreodată, ce se ascunde de fapt în spatele acestor ieșiri publice, neobișnuite pentru niște servicii de spionaj aflate în luptă nu doar pe frontul nevăzut ci, mai cu seamă în confruntare armată directă. Să fie un joc al dezinformării? Este posibil, dar mai puțin probabil, câtă vreme „combatanții” nu ezită să facă publice acțiuni aflate în desfășurare, cel puțin așa rezultă din spuselor lor.

În încheiere, redăm un fragment dintr-un articol apărut în ziarul rusesc „Azi” în anul 1995, al cărui autor este cunoscutul general Aleksandr Lebed, fost comandant al

Armatei a 14-a în Transnistria:

„Pe președintele țării și comandantul suprem îl înțeleg – cel puțin așa mi se pare. El este șeful unui mare stat – mare putere nucleară, membru permanent al Consiliului de Securitate al O.N.U. ... El are multe griji și nu are, întotdeauna, posibilitatea să intre în esența unor probleme. Dar iată că apare impresia că de aceasta profită escrocii din anturajul său, care adesea îl expun pe comandantul suprem, îl împing să ia hotărâri negândite, ale căror consecințe le suportă, ulterior, poporul și țara în ansamblu și care subminează autoritatea internațională a Rusiei”.

Lebed se referea la o stare de lucruri din vremea lui Boris Elțin. Să fie, cumva, premonitorii spuselor lui raportat la situația actuală în care se află Federația Rusă?

ȘCOALA SPIONILOR POLONEZI

Ion Constantin și Ioan Gatea

De o jumătate de secol, în satul polonez Stare Kiejkuty din comuna Szczytno, voievodatul Warmia-Mazuria, la aproximativ 65 de mile de frontiera cu Lituania, funcționează Centrul de pregătire a cadrelor spionajului polonez (Ośrodek Kształcenia Kadr Wywiadowczych – OKKW).

Centrul are o tradiție veche în operațiunile de profil, aici desfășurându-și activitatea, încă înainte de cel de-al Doilea Război Mondial avanposturi ale serviciilor de spionaj ale celui de-al Treilea Reich, SS, SD și Abwehr (zona era o parte a Prusiei orientale aflate atunci în componența statului german).

De pe aerodromul aflat în apropiere au plecat avioanele din Luftwaffe care au bombardat Varșovia și alte orașe poloneze începând cu 1 septembrie 1939. 30 de ani mai târziu, aerodromul avea să fie folosit de sovietici în operațiunile planificate pentru invadarea Cehoslovaciei de către o parte a țărilor Pactului de la Varșovia, în august 1968 (România nu a participat, condamnând chiar vehement invazia, așa cum s-a prezentat în numere precedente ale revistei noastre).

În anul 1970, președintele reformist al Poloniei, Edward Gierek, a adoptat un plan de modernizare a serviciilor de informații poloneze. Scopul lui Gierek era ca serviciile de informații poloneze să ajungă din urmă ritmul dezvoltării profesionale și tehnologice, în special în domeniul digital emergent și să poată concura cu agențiile rivale din Europa de Vest. În cadrul măsurilor de reformă întreprinse de Gierek, Centrul de pregătire a personalului de informații externe de lângă Stare Kiejkuty a fost una dintre cele mai importante. Ea a fost pusă în practică printr-un Ordin dat la 4 octombrie 1972 de ministrul de Interne din acea perioadă, generalul Franciszek Szlachcic, pseudonim „Wicek” (născut pe 5 februarie 1920 la Jaworznie-Byczynie, decedat la 4 noiembrie 1990 la Varșovia).

Mai înainte, ca și în cazul altor țări membre ale Pactului de la Varșovia, cadrele de informații externe poloneze erau pregătite la centrul special de la Kuibîșev din sud-vestul Rusiei (redenumit Samara, după 1991), precum și într-o școală specială controlată de sovietici din capitala polonă. Construcția clădirilor și a dotărilor de la Stare Kiejkuty au început în 1971, fiind finalizată în mare parte după doi ani. Între dotările Centrului există și un sistem de comunicații cifrate cu agenții din exterior.

În toamna anului 1973, Centrul și-a întâmpinat primii studenți, absolvenți ai școlii militare de ofițeri de securitate, dar și ai unor instituții civile de învățământ superior din diverse domenii: limbi și literaturi străine, psihologie, sociologie, studii economice, drept, istorie, specialități tehnice etc. În cadrul unor stagii de un an (curs de bază) sau șase luni (perfecționare), tinerii ofițeri erau pregătiți pe diverse specialități profesionale, tehnice, de limbi străine (engleză,

germană, spaniolă, rusă și arabă). Ei erau învățați cum să opereze în misiuni sub acoperire în Occident și cum să recruteze surse în țări precum Germania de Vest, Franța și Regatul Unit.

Pregătirea cuprindea o gamă diversă de aspecte, inclusiv deprinderea cu modul de comportament și stilul de viață din țările în care tinerii spioni urmau să-și desfășoare activitatea. Ei aveau acces la unele produse occidentale, care erau absente de pe piața poloneză din acea vreme. În cadrul școlii exista o bogată bibliotecă cu lucrări pe teme de cultură generală și de specialitate, dar și un bar în care tinerii spioni „exersau” tehnica de a consuma băuturi alcoolice, fără ca aceasta să afecteze negativ stăpânirea de sine și capacitatea de a controla discuțiile la întâlnirile cu persoanele din baza de lucru.

În perioada regimului comunist, comandanți ai Centrului de pregătire a cadrelor spionajului de la Stare Kiejkuty au fost generalii Dionizy Gliński (1972-1974) și Eugeniusz Bossart (1985-1990).

Între absolvenții Centrului se află nume celebre ale spionajului polonez precum generalii Gromosław Czempiński, Sławomir Petelicki, Bogdan Libera, Zbigniew Nowek, Zdzisław Sarewicz sau coloneii Konstanty Miodowicz, Tomasz Turowski, Piotr Wroński, Mariusz Kazana, Andrzej Derlatka, Włodzimierz Sokołowski și Piotr Niemczyk. Unii dintre aceștia, ca generalul G. Czempiński, au devenit cunoscuți după 1990 grație colaborării extrem de eficiente cu serviciile de spionaj americane, în cadrul unor operațiuni spectaculoase precum „Samum” pentru salvarea agenților CIA rămași blocați în Irak și Kuweit, în contextul declanșării intervenției americane în Golf. Această colaborare a întărit în mod considerabil încrederea factorilor politici americani în profesionalismul cadrelor de spionaj poloneze, ceea ce a avut, desigur, un rol important în aderarea acestei țări la NATO, iar apoi în consolidarea parteneriatului polono-american.

În anul 1990, Centrul a intrat în structura Oficiului pentru Protecția Statului (UOP), iar după reforma majoră a Comunității de informații poloneze, care a avut loc în 2002, a trecut în subordinea Agenției de Informații Externe (*Agencja Wywiadu - AW*), în cadrul căreia funcționează și în prezent.

În spațiul public apar extrem de puține date despre activitatea „Centrului de formare a personalului” sau „Unitatea Militară (Jednostka Wojskowa) 2669”. O excepție de la regulă s-a produs între anii 2005 - 2008, când un număr de avertizori de informații au divulgat că această unitate ar găzdui așa-zisele „site-uri negre” conduse de Agenția Centrală de Informații a Statelor Unite (CIA). Termenul „site-uri negre” se referea la o rețea globală de închisori secrete înființate de CIA și operate în comun cu agențiile de informații aliante din întreaga lume. SUA ar fi folosit aceste facilități pentru a reține și a interoga deținuții inamici în timpul „războiului global împotriva terorismului”.

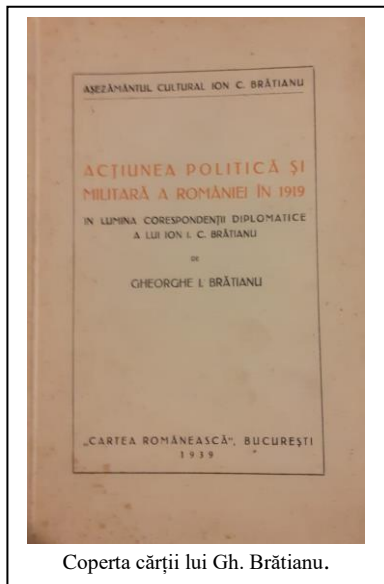

CULTURA DE SECURITATE, CULTURA POLITICĂ

1919 – O GLORIOASĂ PAGINĂ A ISTORIEI NAȚIONALE (II)

Dr. Mihai Milca

Spre deosebire de alți lideri politici români ai perioadei istorice la care ne referim, fie ei antantofili sau germanofili, Ion I.C. Brătianu era conștient de faptul că interesul național suprem, cel care trebuia să primeze într-un context extrem de complicat și într-un păienjenis politico-diplomatic greu de gestionat în condițiile în care România fusese abandonată de către foștii aliați și obligată să semneze o pace nefastă cu dușmanul, nu putea fi slujit și protejat decât fructificând toate oportunitățile avute la îndemână, toate șansele oferite de circumstanțele geopolitice aflate în neconținută dinamică.

Coperta cărții lui Gh. Brătianu.

La 8 noiembrie 1918, într-o consfătuire cu mesagerii lui Clemenceau și Berthelot, care sugerau ca România să se realăture taberei Alianților înaintea încheierii ostilităților pe frontul de vest dintre Antantă și Puterile Centrale, după înfrângerea turcilor și bulgarilor în Balcani, astfel încât România să fie parte beligerantă alături de învingători, Ion I.C. Brătianu reușea să fixeze cu fermitate și maximă concizie considerentele ce trebuiau să ghideze strategia națională în perspectiva Congresului de Pace de la Paris. Gheorghe I. Brătianu subliniază pe bună dreptate în cartea sa: *„Din ele apare îndoita sa preocupare, de a nu știrbi prin niciun gest valoarea acțiunii și a sacrificiilor făcute de România cauzei comune, în anii grei 1916 și 1917, și în același timp de a*

păstra întregi pentru ceasul înfăptuirii ce se apropia forțele națiunii și armata ei. De acum se întrezăreau liniile fundamentale ale politicei sale, de la care nu era să se mai abată.”

România a prezentat Germaniei un ultimatum de capitulare a trupelor lui Mackensen în ziua de 9 noiembrie. La 11 noiembrie 1918 a fost semnat armistițiul general. Încheierea acestuia ne găsea în postura de inamici ai cotropitorilor țării: germanii și austro-ungarii. *„Dar înainte de a păși mai departe, trebuia să știm unde mergeam și mai ales în ce condiții era privită în Apus*

acțiunea României, în conjunctura creată de noile evenimente; se mai considera în vigoare tratatul de alianță încheiat în 1916, sau ni se aducea învinuire de a fi încheiat, în 1918, pacea impusă de vrășmași? De rezolvarea acestei probleme depindea întreaga noastră acțiune la Conferința Păcii, ca și puțința de a obține recunoașterea revendicărilor naționale.”

Aceste precizări aduse de Gheorghe I. Brătianu în legătură cu rațiunile profunde ale demersurilor ilustrului său părinte în plan politic intern și internațional sunt cât se poate de lămuritoare pentru tot ceea ce a urmat. Când, la 3 ianuarie 1918, într-o circulară adresată miniștrilor noștri plenipotențari de la Paris, Londra și Roma, Ion I. C. Brătianu scotea în evidență motivația și argumentele ce legitimau punctul de vedere al României după semnarea armistițiului cu germanii, în condiții de izolare și abandon în raport cu aliații franco-britanici, în urma „defecțiunii” totale a Rusiei bolșevizate, el reitera nevoia de a salvarda Țara, care risca să dispară de pe harta Europei, în așteptarea unui moment prielnic de relansare a bătăliei pentru independență și suveranitate, la vremea aceea profund lezate, știrbite, compromise. *„Voim înainte de toate, pentru această zi a păcii [viitoare – nota ns.] generale, să nu lăsăm să se discute drepturile înscrise în tratat și scump plătite prin crude sacrificii, dar care, departe de a fi mai bine asigurate, ar deveni iluzorii în urma unor noi jertfe, de data aceasta sterile și pernicioase pentru toți, căci interesul european nu voiește ca forțele vitale ale României să fie complet anulate pentru o lungă perioadă istorică. Aliații noștri înșiși ar trebui să ne sfătuiască, să preferăm orice soluție ce ar asigura existența unei stări chiar precare până la pacea generală, aceleia care în mod fatal ajunge la un dezastru complet, fără compensație pentru alții și fără reparații pentru noi.”*

Ion I.C. Brătianu nu lăsa loc niciunui echivoc. România își îndeplinise cu prisosință și sacrificii imense toate angajamentele asumate prin tratatul semnat cu puterile aliate la București în august 1916. Desfășurase operațiuni militare împotriva unor forțe adverse superioare ca efective și dotare cu armament și muniție. Teritoriul țării devenise teatru de război și distrugerii. Efective importante ale Puterilor Centrale fuseseră angrenate în bătălii sângeroase pe frontul din Moldova, fiind blocate de a mai acționa pe frontul occidental, iar pacea impusă la începutul anului 1918 nu fusese ratificată de suveranul României, situația creată fiind cauzată de defecțiunea Rusiei și haosul ce a urmat insurecției bolșevice și păcii separate între Puterile Centrale și reprezentanții lui Lenin de la Brest-Litovsk. Din păcate, la Paris și la Londra numeroase voci contestau calitatea României de beligerantă în tabăra aliaților, negau valoarea de drept a tratatului din 1916 cu puterile Antantei prin care țara noastră abandonase starea de neutralitate și intrase în război. La toate aceste infame acuze, Ion I.C. Brătianu a reacționat cu vehemență: *„Cunoașteți punctul meu de vedere: România nu ar putea admite un act de strigătoare nedreptate atingând demnitatea ei și care ar declasa-o moralmente, de ar recunoaște că nu a îndeplinit clauzele tratatului.”*

Încă înainte de deschiderea lucrărilor Conferinței de Pace de la Paris anumite manevre obscure și intrigi de ordin procedural privind statutul delegației României se anunțau a fi de rău augur. Dacă asupra calității României ca aliată a Antantei nu se mai ridicau obiecții, problema care se vehicula, pusă tot în termeni cumva discriminatorii, era dacă țara noastră urma să aibă la Conferința de Pace doi delegați sau trei ca Serbia și Grecia? Statele Unite își impuneau poziția de forță, nefiind dispuse să recunoască tratatele încheiate de aliați înaintea intrării lor în război, în primăvara anului 1917.

Brătianu era îngrijorat, nu lipsit de temeii, că tratatul semnat de România cu aliații din vara anului 1916 va fi pus sub semnul întrebării. Exasperat și decis să nu facă niciun compromis în această privință, Ion I.C. Brătianu declara: „*Fac un ultim efort pentru a face să fie înțeleasă situația României și sunt hotărât a-mi da demisia chiar de la Paris, dacă tratatul nostru nu este recunoscut.*”

Alți politicieni români se arătau dispuși să facă tot felul de concesii pe placul mai marilor Conferinței. Unul dintre ei era Take Ionescu, cu care Brătianu a avut divergențe constante și principiale. Gheorghe I. Brătianu evocă în acest context pozițiile și inițiativele politico-diplomatice ale lui Take Ionescu care distonau din punct de vedere tactic, ca *modus operandi*, în raport cu conduita pe care Ion I.C. Brătianu înțelegea să o adopte și să o respecte în relațiile cu aliații. Aceștia nu conteneau să considere și să trateze România ca pe un partener de mână a doua, condamnat la supunere fără crâcnire atunci când interesul ei național era desconsiderat și revendicările sale legitime deveneau obiectul unei târguieli diplomatice subordonate ambițiilor hegemonice ale marilor puteri.

Gheorghe I. Brătianu evidențiază circumstanțele în care Take Ionescu ajunsese în Franța, trecând prin Germania, cu bunăvoința autorităților de la Berlin, într-un tren special (aidoma lui Lenin care a călătorit din Elveția către Rusia în 1917, instrumentând apoi pe fondul revoluției ascensiunea și victoria fracțiunii bolșevice) pentru a ajunge la Paris spre a organiza Comitetul Național Român, care în timp ce guvernul Marghiloman, filogerman, reprezenta România oficială, pleda în favoarea recunoașterii apartenenței României eterne și profunde la Antanta pe care nu o trădase prin armistițiul nedorit, silnic întâmplat cu Puterile Centrale. Contactele pe care Take Ionescu le-a avut la Londra și Paris îl convinseseră pe acesta că o diplomație flexibilă și anumite retransări poziționale în revendicările teritoriale și frontaliere ale României erau inevitabile. Și mai spune Gheorghe I. Brătianu: „Trebuiau înlăturate toate problemele de natură să ne despartă de aceste țări și întărită, chiar cu sacrificii, solidaritatea noastră cu ele. Ajunsese [*Take Ionescu* – nota ns.] aproape să regrete rezultatele propriei sale politici din 1913 și anexarea Cadrilaterului, pentru a ne împăca definitiv cu bulgarii; cu atât mai mult, dorea o soluție de împăciuire în rivalitatea ce o deschisese între noi și sârbi, chestiunea Banatului (...); el asigurase pe delegații iugoslavi de renunțarea României la revendicarea integrală a Banatului înscrisă în tratatul de alianță din 1916 și că admisesse ca partea occidentală a acestei provincii – Torontalul – să fie alipită Serbiei”. De menționat că memoriul înaintat

la 4 noiembrie 1918 Consiliului de la Versailles, de către Comitetul Național Român de la Paris în chestiunea românilor din Transilvania, Bucovina și Ungaria nu menționează Banatul (vezi „*Actes et Documents concernant la question roumaine*”, Paris, 1918, pp. 49-51).

Ion I.C. Brătianu era perfect conștient de necesitatea ca delegația României la lucrările Conferinței de Pace de la Paris să fie una în care toți membri să conlucreze în mod real și constructiv, fiind loc și pentru Take Ionescu. Delegația trebuia totodată să aibă girul suveranului în privința chestiunilor ce urmau să fie abordate și susținute întru apărarea eficientă și demnă a cauzei naționale. România se afla sub presiunea timpului și a unor evenimente în derulare precipitată, fiind victima unor manevre și mașinațiuni ce se urzeau atât de către reprezentanții țărilor învinse și perdante, cât și de către unele cercuri politice și diplomatice din țările aliate. Ion I.C. Brătianu, care revenise în postura de premier, împreună cu ceilalți delegați ai României (secretarul general al delegației, Constantin Brătianu, colonelul Toma Dumitrescu, I. Plessea) pleca la 19 ianuarie 1919 prin Belgrad și Fiume spre Paris. La Belgrad, în cursul unei întrevederi cu principele regent Alexandru I (viitorul suveran al Regatului sârbilor, croaților și slovenilor sau Iugoslaviei de mai târziu), Brătianu a atins și problema Banatului: „Departa de a constitui pentru România un act inamical față de Serbia, soluția [în chestiunea Banatului – nota lui Gheorghe I. Brătianu] îi era impusă de convingerea că Dunărea era singura garanție capabilă să evite în viitor procese între noi și sârbi, așa cum ele există din nenorocire în Dobrogea, între Bulgaria și țara noastră. Ar fi nenorocit să tranșăm, sub înrâurirea unor factori vremelnici, o chestiune care poate ușura, sau compromite pentru totdeauna, dezvoltarea relațiilor între cele două popoare”. După întrevedere, Alexandru I a primit în audiență pe corespondentul francez al ziarului *Le Temps*, Tavernier, căruia i-a declarat că dl. Brătianu s-ar fi mărginit la considerații de ordin general, nesubscriind la înțelegerea între Take Ionescu și Pașici în privința părții occidentale a Banatului, care recunoștea Serbiei drepturi asupra acestei regiuni. Presa a amplificat și distorsionat acest aspect, ceea ce l-a determinat pe Brătianu să renunțe la orice colaborare cu Take Ionescu. Dincolo de o divergență între două personalități politice proeminente într-o problemă majoră pentru țară se detașa cu claritate un conflict între două atitudini ireconciliabile de altfel, între intransigență și tranzaționism obedient.

Pentru Ion I.C. Brătianu lucrurile luau în 1919 aceeași ingrată turnură politico-diplomatică, precum pentru părintele său la 1878, în cazul tratatelor ce precedaseră congresul de pace de la Berlin, după Războiul de Independență, când fostul aliat, Rusia, anexase județele din sudul Basarabiei, încorporate statului român după Războiul Crimeii, impunându-se respectarea alianțelor anterioare fără a se aduce prejudicii integrității teritoriale a țării și suveranității ei: se impuneau fie o atitudine fermă și demnă, fie pertractări și predispoziții compromițătoare spre conciliatorism și servilism față de arbitrii situației, fără a fi excluse dozaje bine proporționate, prin negocieri diplomatice între aceste două

poziționări extreme. Ion I.C. Brătianu avea să sublinieze încă o dată, spre amurgul vieții, într-o conferință la Ateneu:

„În chestiunile cele mari, în acele de ordin moral care stăpânesc viitorul unui neam, de care sunt legate interesele supreme de onoare și de naționalitate, nu pot fi prețuri de tocmeală, nu pot fi motive de oportunitate ca să te hotărască a le compromite, coborându-te de pe tărâmul înalt și sigur al principiilor. Oricare ar fi vicisitudinile zilelor și anilor, oricare a fi durata lor, vine ora răsplătei.”

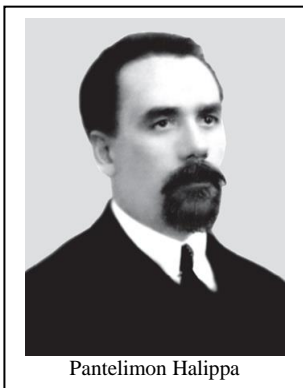
(va urma)

PERSONALITATI CARE AU CREAT ROMANIA MARE: PANTELIMON HALIPPA (140 DE ANI DE LA NAȘTERE)

Dr. Ist. Ion Constantin

Se împlinesc 140 de ani de la nașterea publicistului și omului politic român basarabean Pantelimon Halippa, una dintre figurile cele mai luminoase ale luptei pentru unitatea națională a românilor.

Pantelimon Halippa

Pantelimon Halippa s-a născut la 1 august 1883, în satul Cubolta din județul Soroca, într-o familie de oameni săraci, însă foarte harnici și foarte pricepuți în treburile gospodărești. Tatăl său, Neculai Halippa, era dascăl la biserica din sat, iar mama sa, Paraschiva, născută Țan, era fiica preotului Dimitrie Țan din satul Vozdu, județul Soroca. A urmat școala primară în localitatea natală, apoi cursurile Școlii Spirituale din Edineț și ale Seminarului Teologic din Chișinău.

În anul 1904, după absolvire, se înscrie la Facultatea de Fizică și Matematică a Universității din Dorpat–Juriev (azi Tartu, Estonia), pe care n-a terminat-o, din cauza izbucnirii revoluției din anul 1905. Student eminent, Halippa a aderat la greva generală a studenților din Rusia, declarată în sprijinul primei revoluții ruse.

În 1906 pleacă la Moscova, ca delegat al țăranimii basarabene la Congresul Uniunii țăranilor din întreaga Rusie, unde este arestat, închis în închisoarea Butîrka, iar apoi eliberat și trimis înapoi în Basarabia. Încă din acea perioadă, Pantelimon Halippa s-a manifestat ca militant pentru drepturile românilor basarabeni, fiind totodată exponentul grupării radicale care pune accentul pe reformele cu caracter social. Potrivit membrilor acestei grupări, țăranului ar fi urmat să i se asigure bunăstarea printr-o largă reformă agrară.

Revenit la Chișinău, Pantelimon Halippa, alături de Constantin Stere, profesor la Universitatea din Iași, de avocatul Emanuil Gavrilă și de Ioan Pelivan și Paul Gore, dar și de boierul Vasile Stroescu, înființează, în iulie 1906, ziarul „Basarabia”, prima publicație în limba română apărută la Chișinău. Aici, Pantelimon Halippa semna cele mai multe și mai radicale articole, motiv pentru care era atent urmărit de autoritățile țariste.

Poliția a confiscat mai multe numere ale publicației, uneori chiar din sediul redacției, iar pentru articolul lui Pantelimon Halippa „Liga țăranilor și Stăpânirea”, directorul publicației, Emanuil Gavrilă a fost dat în judecată și condamnat „la ostrov” pe termen de o lună sau plata unei amenzi de 100 de ruble. Această relație cu autoritățile a dus, la doar câteva luni, la suspendarea publicației

basarabene. Apariția, în martie a ultimului număr, este relatată de Pantelimon Halippa în memoriile sale: „Ziarul «Basarabia», care mă lega de Chișinău, dispăruse: ultimul număr a fost redactat de mine și, ca să bravez autoritățile, am publicat imnul deșteptării naționale «Deșteaptă-te, române!». Acest număr al Basarabiei a apărut la 4 martie, iar peste un scurt timp a început să apară «Viața Basarabiei», care fusese anunțată chiar prin ultimul număr al «Basarabiei»...”.

Cu toate că a avut o viață scurtă, de numai câteva luni, publicația „Basarabia” are o însemnătate aparte în istoria mișcării naționale din provincia dintre Prut și Nistru și fiindcă printre membrii redacției și colaboratorilor acesteia s-au numărat cele mai importante figuri de luptători pentru desprinderea Basarabiei de imperiu și Unirea ei cu România, iar între acestea, Pantelimon Halippa s-a aflat la loc de cinste.

În anul 1908, Halippa a tipărit, la Chișinău, cu caractere chirilice, „Pilde și povețe”, în colaborare cu P. Rejeba, prima carte literară din Basarabia, iar în toamna anului 1908, Pantelimon Halippa a plecat în România, unde, cu sprijinul lui Constantin Stere, se înscrie ca student al Facultății de Litere și Filosofie la Universitatea din Iași, primind și bursă pentru studii.

În această perioadă, a colaborat la publicații precum „Viața Românească”, „Arhiva din Iași”, „Revista științifică V. Adamachi”, semnând cel mai adesea cu pseudonimele P.H. Basarabeanu sau P. Cubolteanu.

Un rol important pentru activitatea sa viitoare l-au avut contactele realizate în mediile politice și culturale din România. În perioada în care s-a aflat aici, a vizitat și alte centre românești, inclusiv capitala, unde l-a întâlnit pe vechiul socialist basarabean Zamfir Arbore, care va avea, alături de C. Stere, un rol important în îndrumarea și sprijinirea acțiunilor sale social-politice. I-a cunoscut, de asemenea, pe ardelenii George Coșbuc și Octavian Goga, pe bucovineanul Iancu Flondor, precum și pe regăteanul Petre Constantinescu-Iași, care „mai târziu, în 1918 – după cum arăta Halippa – m-a și felicitat telegrafic pentru actul Unirii din 27 martie”.

În 1913, după absolvirea universității ieșene, Pantelimon Halippa revine la Chișinău și cu sprijinul aceluiași mare mecenat – boierul Vasile Stroescu – scoate împreună cu N. Alexandri revista „Cuvânt moldovenesc”, devenind directorul acestei publicații, despre care, în „Viața Basarabiei”, arăta, mai târziu: „Este singura publicație săptămânală din Basarabia pentru poporul de jos care apare cu intenția de a-l cultiva în sensul adevărat al cuvântului”.

În această perioadă, Pantelimon Halippa a continuat să militeze pentru afirmarea spiritului românesc în Basarabia și pentru unirea acestei provincii cu România. Astfel, activitatea sa politică s-a intensificat, iar în aprilie 1917, împreună cu Vasile Stroescu, Paul Gore, Vladimir Herța și transilvăneanul Onisifor Ghibu, a înființat Partidul Național Moldovenesc, care își fixează în program autonomia Basarabiei, cu dreptul de autodeterminare națională.

În armata se pornise, totodată, mișcarea maiorului de stat major Emanoil Cately, ajutat de studentul ofițer Anton Crihan, care au organizat la Odesa

adunarea soldaților, în care Pantelimon Halippa, alături de Vladimir Herța, au reprezentat Partidul Național Moldovenesc. Adunarea a adoptat programul de autonomie al Basarabiei, cu oaste, justiție și școală proprii, ca singura cale de a ieși din anarhia care năpădea țara și a creat un „Comitet executiv moldovenesc al soldaților și ofițerilor”, sub președinția lui Cately.

Pantelimon Halippa a făcut parte din Societatea Culturală Moldovenească reînființată în 1917 și a participat activ la congresele preoților (13–19 aprilie 1917), studenților (20 mai), învățătorilor moldoveni (20 – 25 mai) și țăranilor (21–24 mai).

A reprezentat, în vâltoarea evenimentelor revoluționare din Rusia, la Petrograd, țărănimea basarabeană, tratând cu Kerenski, Lenin și Troțki.

În vara anului 1917, s-a aflat în fruntea unei mici delegații de basarabeni care a avut o întrevedere cu V.I. Lenin, aflat în acea vreme în clandestinitate, căruia i-a prezentat situația din Basarabia, iar Lenin, ascultând cu mare atenție, le-a spus basarabenilor: *„Nu vă pierdeți vremea zadarnic pe aici, că nimeni nu vă dă nimic. Guvernul Kerenski este pe poziția de a cădea, nu are bani nici pentru frontul de luptă, dar să vă și mai dea ajutor, sau să vă și restituie datoriile, – este exclus. Mergeți acasă și procedați așa cum vă dictează interesul și momentul politic potrivit, dar faceți totul prin Sfatul Țării al vostru. În ceea ce privește deschiderea anului școlar de învățământ, adresați-vă României de acolo, care vă poate ajuta în toate problemele voastre – și cu cadre didactice, și cu manuale școlare”*.

Pantelimon Halippa și delegația Basarabiei s-au întors la Chișinău și au acționat în direcția folosirii oportunităților oferite de revoluția rusă: au început să organizeze congrese profesionale și politice, au votat rezoluții, au publicat prin gazete îndemnuri și manifeste. S-au adresat Guvernului României pentru ajutoare, au organizat Congresul Ostașilor Moldoveni (20–28 octombrie 1917), unde au atacat tendințele de rusificare existente, apelând la unitatea tuturor românilor.

Anul 1918 l-a găsit pe Pantelimon Halippa în fruntea curentului unionist, având o contribuție esențială la acțiunile care pregăteau unirea Basarabiei cu România. La propunerea sa, pe 24 ianuarie 1918 (de ziua Unirii Principatelor Române), Republica Moldovenească Autonomă se proclamă independentă.

În această perioadă marcată de o puternică resurrecție națională, Pantelimon Halippa a desfășurat o intensă activitate pentru propășirea culturală a Basarabiei, fiind unul din întemeietorii Universității Populare din Chișinău (18 februarie 1918), al cărei consiliu l-a condus.

Activismul său politic este relevat de înseși funcțiile și posturile pe care le-a ocupat în Sfatul Țării, organul legislativ al Basarabiei, care a votat, la 27 martie 1918, Unirea Basarabiei cu Patria-Mamă, cu 86 voturi pentru, 3 contra, 13 absenți și 36 abțineri. Astfel, în cadrul Sfatului Țării, Pantelimon Halippa a avut mandat validat de la 21 noiembrie 1917 până la 18 februarie 1919 și a îndeplinit funcțiile de vicepreședinte (21 noiembrie 1917–25 noiembrie 1918), președinte

(25 noiembrie 1918–18 februarie 1919), membru al Comisiei de Redactare, membru al Comisiei de Declarații și Statute. Așa cum va arăta însuși Pantelimon Halippa în însemnările sale cu caracter autobiografic, rolul său în Sfatul Țării a fost acela de a „ține grămăjoară pe deputații moldoveni, fie că erau din congresele noastre profesionale, fie că reprezentau județele basarabene. Treaba aceasta o făceam prin așa-zisul Bloc Moldovenesc, care discuta toate problemele ce veneau la ordinea zilei în Sfatul Țării”.

Pantelimon Halippa a făcut parte, împreună cu dr. Daniel Ciugureanu, Ștefan Ciobanu și Ioan Pelivan, din delegația care a plecat la Iași, pentru a remite guvernului român actul unirii votat la Chișinău. El s-a aflat, de asemenea, în delegația Sfatului Țării, care a fost desemnată să reprezinte Basarabia la marile adunări naționale de la Cernăuți (28 noiembrie 1918) și Alba Iulia (1 Decembrie 1918) și să salute hotărârile istorice adoptate acolo.

Sub președinția lui Pantelimon Halippa s-a ținut ultima ședință a Sfatului Țării, cea din 27 noiembrie/10 decembrie 1918, care a hotărât renunțarea la condițiile de unire cuprinse în rezoluția din 27 martie/9 aprilie 1918 și proclamarea unirii necondiționate a Basarabiei cu Patria-Mamă.

Ca o recunoaștere a meritelor sale în plan cultural și național, pe 18 octombrie 1918, Pantelimon Halippa a fost primit în Academia Română, ca membru corespondent.

În întreaga sa activitate desfășurată cu multă stăruință pentru Unirea Basarabiei cu Patria-Mamă România, Pantelimon Halippa a fost animat de un crez profund pe care îl afirma de fiecare dată : „Noi, poporul român din Basarabia - Republica Moldovenească Independentă -, am avut tot dreptul de a ne uni cu frații noștri de peste Prut. Mai întâi pentru că noi suntem români ca și dâșii, fiindcă noi am stăpânit această parte a Moldovei de două milenii, iar țărâna acestui pământ e stropită cu lacrimi de suferințe și îngrășată cu sângele moșilor și strămoșilor noștri care l-au apărat de dușmani și năvălitori. Câteva veacuri în urmă, prin secolele XIII, XIV, XV, voievozii moldoveni, Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare, Petru Rareș și alții au ridicat cetățile de strajă de pe dreapta Nistrului și își petreceau cele mai plăcute clipe din viața lor, pe meleagurile actualei Basarabii. La data Unirii din 27 martie 1918, cu tot sistemul de rusificare, cu tot sistemul rusesc de a strămuta sate întregi de români din Basarabia în pustietățile Siberiei, pe Omsk, Akmolius, Irtîș, Amur etc., cu toate că funcționarii români din Basarabia erau transferați în îndepărtatele gubernii din Rusia și cu toată statistica ticluită de ruși, noi românii, aveam între 75 - 80 % din numărul total al populației din Basarabia. Acest adevăr îl confirmă înșiși istoricii, geografii și etnografii ruși....”.

Între cele două războaie mondiale, Pantelimon Halippa a fost unul din membrii marcanți ai Partidului Național Țărănesc și a deținut mai multe funcții publice. Ca parlamentar sau ministru, el a militat pentru prosperitatea economică, socială și culturală a Basarabiei, devenind unul dintre liderii regionalismului basarabean. Și nu o dată cuvântul său protestatar a răsunat fie de la tribuna

parlamentară, fie la diferite adunări publice, fie în paginile diferitelor publicații ale timpului. Datorită atitudinii sale, pe bună dreptate, atât intelectualitatea democratică, cât și țărănimea basarabeană îl considerau pe Halippa un apărător al basarabenilor și al Basarabiei, el devenind unul (poate chiar cel mai proeminent) dintre liderii regionalismului basarabean. În această perioadă, el a desfășurat o luptă intransigentă pentru apărarea valorilor autentice ale culturii românești, a raționalismului și umanismului, într-o vreme de mari înfruntări politice și ideologice, când însăși existența democrației parlamentare era pusă sub semnul întrebării de ofensiva tot mai puternică a curentelor de extremă dreaptă.

Pantelimon Halippa a fost unul dintre liderii național-țărăniști care au protestat energic, prin scrisori trimise Corpurilor Legiuitoare, împotriva notelor ultimative din 26 și 27 iunie 1940, transmise de guvernul sovietic, prin care România era nevoită să cedeze Basarabia și nordul Bucovinei. În împrejurările dramatice legate de ocuparea de către puterea sovietică a acestor teritorii românești, la 28 iunie 1940, Pantelimon Halippa se refugiază cu familia la București, unde a desfășurat o activitate susținută în sprijinul refugiaților din Basarabia. În timpul războiului pentru dezrobirea pământurilor strămoșești răpite de Uniunea Sovietică, Pantelimon Halippa a vizitat Transnistria, a ținut conferințe la Odessa. Peste tot unde a ajuns a căutat să consolideze elementul românesc.

Din păcate, ocuparea țării de către Armata Roșie, în anul 1944, și înțelegerea dintre anglo-americani și sovietici asupra sferelor de influență în Europa de Sud-Est au fost factorii decisivi care au marcat intrarea României în zona de dominație a U.R.S.S. și instaurarea – prin voința Moscovei – a regimului comunist. Situația dramatică a refugiaților basarabeni din România era semnalată de Halippa, într-un memoriu adresat la începutul anului 1945 trimisului special al Guvernului S.U.A., M. Etherige. În condițiile în care guvernul condus de Petru Groza dădea semne că este dispus să cedeze și să abandoneze interesele țării în privința Basarabiei, nordului Bucovinei și ținutului Herța, Pantelimon Halippa, cu toate riscurile care decurgeau din aceasta, atrăgea atenția asupra gravității unei asemenea atitudini și a necesității susținerii dreptului istoric al României asupra acestor teritorii la Conferința de Pace de la Paris. El propunea intensificarea propagandei pentru Basarabia Românească în țările neutre, sau în centre mai importante internaționale. În acest fel, demersurile sale veneau în întâmpinarea celor întreprinse de reprezentanții exilului românesc din Occident. Din nefericire, problema graniței româno-sovietice și a clarificării statutului Basarabiei, nordului Bucovinei și ținutului Herța nu a mai fost abordată în nici un fel de către guvernul condus de Petru Groza, nici în documentele oficiale ale diplomației României, nici în dezbaterile forumului păcii, unde chestiunea a fost „soluționată”, pur și simplu, prin reluarea aidoa a textului din articolul 4 al Convenției de armistițiu, semnată la Moscova la 12 septembrie 1944. Prin articolul 1 al Tratatului de Pace de la Paris, din 10 februarie 1947, frontiera sovieto-română a fost stabilită „în conformitate cu Acordul sovieto-român din 28 iunie 1940 și cu Acordul sovieto-cehoslovac din 29 iunie 1945”.

În perioada regimului comunist, Pantelimon Halippa a avut poate destinul cel mai frământat dintre toți liderii basarabeni care jucaseră un rol de seamă în realizarea Marii Uniri de la 1918. În anul 1950, el a fost arestat și condamnat la 2 ani de închisoare la Sighet. În martie 1952 a fost predat organelor sovietice și dus la Chișinău. Aici a fost ținut într-o închisoare a KGB, unde s-a făcut ancheta în cursul căreia i s-au cerut dovezi că Unirea Basarabiei cu România nu s-a făcut legitim. Tribunalul Militar Ucrainean din Chișinău l-a condamnat pe Pantelimon Halippa la 25 de ani de muncă silnică în Siberia. A fost eliberat în anul 1955. Întors în țară, în loc să fie adus acasă, a fost dus la Gherla, unde a mai stat la închisoare până în 1957, fără nici o judecată.

După eliberare, Pantelimon Halippa nu a încetat să lupte pentru cauza basarabească în condițiile deosebit de dificile ale regimului comunist. La mijlocul anilor '60, odată cu noul curs de relativă independență înregistrat în politica externă a României, Pantelimon Halippa și-a pus mari speranțe într-o schimbare de percepție a autorităților în privința problemei basarabene. El a sugerat chiar găsirea unei soluții de unificare a celor două state românești în cadrul sistemului socialist. Prin această prismă trebuie interpretate memoriile pe care le-a adresat conducerii statului român din acea vreme, precum și colaborarea pe care a avut-o cu Institutul de Studii Istorice și Social-Politice de pe lângă Comitetul Central al P.C.R. El a acționat cu o stăruință remarcabilă pentru sensibilizarea oficialităților regimului comunist, în legătură cu problema Basarabiei. A încercat, de asemenea, să atragă anumite persoane de origine basarabească aflate în conducerea de partid și de stat, precum Leonte Răutu sau Alexandru Bârlădeanu, pentru a determina o schimbare de atitudine a autorităților în chestiunea teritoriului dintre Prut și Nistru și, îndeosebi, a inițierii unor legături culturale între R.S. România și R.S.S. Moldovenească. Deosebit de interesante sunt relațiile pe care Pantelimon Halippa le-a avut cu primul lider al Partidului Comunist din România, Gheorghe Cristescu Plăpumar, fiind evident faptul că, în pofida deosebirilor de vederi și, uneori, a disputelor acerbe care existau între ei pe problemele de politică internă, oamenii politici români din perioada democrației parlamentare se regăseau, în general, pe o platformă comună în ceea ce privește interesul țării și marile probleme de politică externă.

Ca toți foștii oameni politici din perioada „burghezo-moșierească”, Pantelimon Halippa s-a aflat cvasipermanent în atenția organelor de Securitate, dar în pofida supravegherii permanente, el n-a ezitat să organizeze la locuința sa întâlniri sistematice cu alți basarabeni din România sau din afara țării, purtând, în același timp, corespondență cu fruntași basarabeni stabiliți în Occident. Din materialele acumulate în cursul urmăririi informative rezulta că, încă din toamna anului 1966, Pantelimon Halippa „s-a preocupat de strângerea unor documente care să ateste faptul că Basarabia și Bucovina sunt ținuturi românești”. În acest scop, el a luat legătura cu o serie de persoane originare din Basarabia și Bucovina, „motivând că are însărcinarea din partea organelor de partid”, iar în martie 1968 grupul din jurul lui a întocmit un memoriu către C.C. al P.C.R., cu

scopul de a obține aprobarea unei manifestații colective cu privire la aniversarea a 50 de ani de la Unirea Basarabiei cu România. Documentele cercetate relevă, însă, și faptul că, mai ales la începutul perioadei ceaușiste, autoritățile regimului comunist l-au susținut tacit pe acesta în activitatea de documentare pe care o făcea cu privire la problema Basarabiei, uneori chiar și în luările de atitudine față de această chestiune. Aspectul este evidențiat de conținutul și natura discuțiilor pe care fruntașul basarabean le-a avut cu unii reprezentanți ai Securității, care, pe de o parte, aveau sarcina de a controla și tempera manifestările grupului de basarabeni, pentru a „nu supăra pe marele vecin de la Răsărit”, iar pe de altă parte au acordat sprijin în diverse situații, împărtășind, totodată, afinități și opinii favorabile în chestiunea teritoriului dintre Prut și Nistru. Toate acestea îndeamnă la o abordare nuanțată a poziției pe care au avut-o în diverse momente autoritățile regimului comunist față de chestiunea Basarabiei, cât și față de cei care au jucat un rol de seamă în istoria acestei provincii, precum Pantelimon Halippa, dar și în ceea ce privește tratarea problematicii Securității, instituție care nu a avut același caracter, aceleași obiective și metode de acțiune pe tot parcursul existenței sale.

Documentele cercetate arată tenacitatea și hotărârea fermă a fruntașului basarabean de a nu renunța la acțiunile care vizează recuperarea Moldovei de Răsărit. Semnificativă în această privință este replica pe care i-a dat-o unui reprezentant al Securității, într-o discuție pe care a avut-o în noiembrie 1978 : „Dvs. trebuie să vă faceți datoria, dar și noi trebuie să ne facem datoria, pentru că unirea Basarabiei e făcută de noi, pentru că e copilul nostru și noi nu renunțăm la opera noastră”.

Fiind în general „nepublicabil” în țară, Pantelimon Halippa nu a ezitat să se adreseze unor oameni politici și diplomați occidentali pentru a le solicita să intervină în susținerea cauzei Basarabiei. În anii 1968-1974 el a trimis mai multe memorii unor șefi de stat, ca președintele francez Charles De Gaulle sau cel american, Richard Nixon, având totodată contacte și discuții cu reprezentanți diplomatici ai unor țări din Vest acreditați la București. Se detașează pe acest plan contactele pe care Halippa le-a avut cu diplomatul american Harry Barnes, pe fondul interesului acestuia pentru pregătirea lucrărilor de licență, respectiv doctorat, pe teme referitoare la istoria țării noastre, dar și al fruntașului basarabean, privind mai buna cunoaștere în străinătate a chestiunii Moldovei de Răsărit.

În cadrul strategiei gândite de Pantelimon Halippa și cei din jurul său, pentru sensibilizarea Occidentului în legătură cu problema teritoriului dintre Prut și Nistru, un rol aparte îl aveau basarabeni din exil. Pornind de la faptul că basarabeni îl consideră pe Anton Crihan din S.U.A. „ambasadorul” lor în străinătate, Pantelimon Halippa păstra legături prin corespondență cu el, iar după plecarea lui Ioan Păscăluță în Canada, a acționat pentru influențarea acestuia, în direcția angrenării în acțiuni de sensibilizare a opiniei publice internaționale, în legătură cu chestiunea basarabeană. Halippa a acționat cu tact și înțelepciune

pentru depășirea divergențelor la care ajunseseră cei doi, îndemnându-i să adopte o poziție realistă și constructivă pentru susținerea interesului național.

În întreaga viață și activitate a lui Pantelimon Halippa se relevă două dimensiuni definitorii ale personalității acestuia. Prima este cea a militantului activ, tenace, hotărât, dispus în orice moment să se arunce în luptă fără a ține cont de riscurile pe care le incumbă aceasta. A doua este cea a omului chibzuit, pragmatic, realist, care, pe baza experienței dobândite, procedează în conformitate cu realitățile existente la un moment dat, pentru slujirea interesului național pe termen lung. Așa cum au observat contemporanii săi, „faptul că, uneori, nu părea suficient de hotărât nu denotă îndoiala, ci mai degrabă biruința celei de-a doua personalități, adică a omului chibzuit”. Totul era subsumat credinței nestrămutate a lui Pantelimon Halippa că *„viitorul nu poate fi decât în folosul unirii Basarabiei cu România. Altfel, această provincie ar fi jertfită pentru niște idei care n-au nici un rost în viața omenirii. Popoarele trebuie să trăiască așa cum le dictează interesul, sufletul și conștiința”*.

Neobositul Pantelimon Halippa a continuat lupta pentru Basarabia românească până în ceasul morții sale, intervenite în noaptea de 30 aprilie 1979, la venerabila vârstă de 96 de ani.

Viața și activitatea lui Pantelimon Halippa sunt, în multe privințe, exemplare pentru spiritul de jertfă și devotamentul luptei în slujba interesului național. Cel pe care îl numim „Apostol al Basarabiei” reprezintă, fără îndoială, un model pentru toți românii, dar în mod special pentru tânăra generație, dacă ținem cont doar de rolul pe care și l-a asumat în înfăptuirea Marii Uniri, această generație, din care, în anul de grație 1918, făcea parte și Pantelimon Halippa.

Pe 23 august 2010, președintele interimar al Republicii Moldova și președinte al Parlamentului Republicii Moldova, Mihai Ghimpu, i-a conferit post-mortem „Ordinul Republicii” lui Pantelimon Halippa, alături de un grup de luptători împotriva regimului totalitar comunist de ocupație. O stradă și o mică piață din sectorul Centru al municipiului Chișinău poartă numele lui Pantelimon Halippa.

PAGINI DE ISTORIE RECENTĂ: MĂRTURIILE UNUI FOST JUDECĂTOR MILITAR

Ristea Priboi

În perioada 23-26 august 2023, la Hotelul Hart din Timișul de Sus, a avut loc întâlnirea „Promoției 68” a Școlii de Ofițeri de Informații a Consiliului Securității Statului, promoție din care un număr important de absolvenți au lucrat în aparatul de informații externe al României (DIE, DGIE, CIE, SIE), iar în prezent, cei mai mulți fac parte din Asociația Cadrelor Militare în Rezervă și în Retragere din SIE și sunt cititori pasionați ai Revistei *PERISCOP*.

Cu această ocazie, a fost organizată, din păcate, în absența – motivată - a autorului, lansarea cărții „**NAȘTEREA DOMNULUI '89-BLAGOVEȘTENIE '91 - de la un proces la altul**”, a colonelului magistrat (rtg.) Ciobotaru Gheorghe, component al acestei Promoții, nimeni altul decât președintele Completului de judecată care, în perioada august 1990 - martie 1991, a judecat procesul membrilor fostului Comitet Politic Executiv al Comitetului Central al Partidului Comunist Român (Procesul CPEX), fără doar și poate, cel mai complex dintre procesele subsecvente evenimentelor din decembrie 1989, procese menite a promova, în pragul mileniului al III-lea, judecata învingătorului.

Anterior acestui proces, și tot în calitate de președinte al Completului, domnul Ciobotaru Gheorghe judecase procesul intentat celor patru ofițeri din Direcția a V-a, membri ai Gărzii prezidențiale (între care și mr. Raț Florian, fost coleg de promoție, plecat prematur la cele veșnice), proces încheiat la 07.03.1990, în plină isterie antisecuristă, cu achitarea și punerea lor în libertate.

Cunoscându-l îndeaproape pe autor, care publicase primele mărturii despre Procesul CPEX în foiletoane, i-am sugerat să revadă textele, să le completeze cu date suplimentare despre alte procese în care fusese angrenat sau despre care aflase diverse detalii de interes public, inclusiv o serie de amănunte privitoare la evoluția sa profesională de-a lungul a mai bine de patru decenii de activitate (cadru didactic la Școala de la Băneasa, consultant juridic/magistrat asistent la Secția Penală a Tribunalului Suprem, magistrat militar, expert juridic la Subsecretariatul de Stat al Aviației Civile și, în cele din urmă, timp de aproape două decenii, avocat pledant).

Reamintesc faptul că Procesul CPEX a avut loc la scurt timp după „Procesul de la Târgoviște” (Nașterea Domnului '89 - evocată în titlul cărții) și după Procesul celor patru demnitari comuniști (E. Bobu, I. Dincă, M. Mănescu și T. Postelnicu), condamnați pentru *genocid*, și se dorea o condamnare identică, așa cum ceruseră procurorii prin Rechizitoriu.

În acest scop, asupra Completului de judecată (în special, asupra președintelui acestuia - Ciobotaru Gheorghe și, potrivit unor surse, chiar și asupra colegului său de complet, Ion Panaitescu) s-au exercitat presiuni și amenințări

directe și indirecte din partea factorilor politici și a șefilor justiției - nu numai ai celei militare - din acea vreme.

Rezistând tuturor acestor presiuni, Completul de judecată prezidat de Ciobotaru Gheorghe a avut curajul și demnitatea să schimbe încadrarea juridică din infracțiunea de *genocid* în cea de *favorizare a infractorului* sau, în două cazuri, în infracțiunea de *neglijență în serviciu* (ceea ce ar fi trebuit să constituie, dar asta nu s-a întâmplat nici până azi, un semnal și un îndemn pentru abandonarea/revizuirea încriminărilor aberante din procesele anterioare).

Urmarea esențială a schimbărilor încadrărilor juridice a fost pronunțarea, față de inculpați, a unor pedepse minime, unele dintre ele, chiar simbolice, iar altele, cu suspendarea executării, și achitarea a șase dintre ei. Început cu 24 de membri ai fostului Comitet Politic Executiv, procesul s-a finalizat printr-o sentință care i-a vizat doar pe 21 dintre ei, trei dintre aceștia (Nicolae Giosan, fost președinte al Marii Adunări Naționale, decedase la scurt timp după începerea procesului, iar în ce îi privea pe Constantin Dăscălescu, fost prim-ministru, și Gheorghe/Gogu Rădulescu, fost vicepreședinte al Consiliului de Stat, se dispusese suspendarea judecării, constatându-se incapacitatea lor - din motive de sănătate - de a lua parte la procesul pe care presa l-a denumit, în aceste circumstanțe, „Procesul celor 24-1-2”), neregăsindu-se în „actul final” al judecății (sentința)!

Conduita corectă adoptată de întregul Complet de judecată pe parcursul procesului a fost apreciată la timpul respectiv de presă, dar și de inculpați, care au avut cuvinte de laudă pentru judecătorii militari atât în audierile finale, cât și în memoriile pe care le-au scris mai târziu (Paul Niculescu Mizil, Ștefan Andrei, Constantin Olteanu, Iosif Szasz, Ioan Toma, Dumitru Popescu, Silviu Curticeanu ș.a.). De menționat că generalul colonel Iulian Vlad, audiat și el ca martor în acest proces, a evocat în mai multe rânduri „verticalitatea de excepție” a președintelui Completului de judecată, ale cărui decizii au făcut „o breșă în ceea ce părea a fi inexpugnabil și ireversibil”: „Din acest act de curaj, colonelul magistrat Gheorghe Ciobotaru nu s-a ales cu recompense!

Acest act de curaj l-a costat însăși cariera în magistratură (...). *Bravo colonel Ciobotaru, vei intra în istoria justiției românești. Și o vei face prin intrarea de onoare!*”

Prin amploarea documentării și varietatea surselor credibile folosite, autorul reușește să reînvie în pagini memorialistice emoționante o bună parte din atmosfera fierbinte a acelor zile din primul an și jumătate de după sângeroasele evenimente din decembrie 1989, cu temerile, dar și cu speranțele îndreptățite ale românilor.

Deși se referă în principal la „întâmplări” din lumea justiției, mărturiile fostului magistrat militar reconstituie în linii esențiale imaginea unei epoci, inclusiv prin apelul frecvent la consemnările de la fața locului, scrise la cald în timpul procesului de ziarști experimentați, curajoși și onești, precum Mircea Bunea, Emil Marinache, Horia Alexandrescu și mulți alții.

Așa cum am arătat și în prefața pe care am scris-o la volumul recent publicat, sunt convins că din lectura acestuia cititorii fără prejudecăți partizane vor descifra evoluția justiției militare române între cele două repere de timp invocate în titlu, dar și în perioada ce a urmat, până în prezent, și vor înțelege cât de important este ca, în orice împrejurări, chiar dintre cele mai neprielnice, să dovedești că ești OM, înainte de orice!.

STOCUL DE AUR AL BĂNCII NAȚIONALE, PARTE A ISTORIEI ROMÂNIEI

Dan Constantin

Mitologia aurului României pleacă din timpurile de dinainte de Hristos, confirmarea trecând peste milenii, cu solide probe, legendarele brățări dacice fiind o mărturie a extracției extinse și a prelucrării în bijuterii a prețiosului metal scos din pământul binecuvântat. Gloria și puterea Imperiului Roman s-a bazat și pe cele peste 1600 de tone de aur luate din Dacia și duse la Roma. Blestemul comorilor jefuite din locul lor de baștină l-a ajuns pe Traian, dar și pe mulți alții, cuprinși de febra aurului. Sultanii care au râvnit la aurul domnitorilor de la nord de Dunăre, împărați de la Viena, țari ai Rusiei, regi și dictatori de la Budapesta și Moscova s-au prăbușit cu regimurile lor după ce au luat cât au putut de mult din tezaurul românesc. Estimările arată că producția autohtonă de aur cumulată de-a lungul veacurilor s-a ridicat la peste zece mii de tone, dusă spre cele patru vânturi. Intrând în epoca modernă, aurul care „a lucrat” exclusiv pentru interesele țării este cel aflat în gestiunea Băncii Naționale, instituție creată în 1880, ca reazem temeinic al suveranității economice a Regatului România, proaspăt independent.

Care a fost dimensiunea și valoarea acestui tezaur, cum a evoluat în timp? Sunt întrebări care reflectă interesul opiniei publice față de stocul de aur al Băncii centrale.

Lucrare de referință

Recent lansat, volumul „*Evoluția stocului de aur al Băncii Naționale a României (1880-2020)*” prezintă unitar seria de date statistice care convertesc valorile monetare diferite în contextul istoric al fiecărei epoci, în cantitățile de aur fin din tezaur. Complexitatea lucrării de cercetare a autorilor - Mugur Isărescu (coordonatorul volumului), Maria Constantinescu, Brândușa Costache, Nadia Manea, Adriana Aloman, Elisabeta Bejan - fac dificilă recenzarea ei după criterii clasice ale analizei. De aceea, demersul nostru reține doar câteva momente semnificative din istoria tezaurului, legate de furtunile conflictelor armate în care a fost angajată țara.

Cele două conflagrații mondiale au reprezentat momente de mare încercare și pentru Banca Națională, instituție care a susținut efortul de război, aurul fiind atât garant, cât și mijloc de plată.

Cerealele, vândute doar pe aur

Primul Război Mondial a determinat o nouă atitudine față de aur, atât a oamenilor, cât și a băncilor centrale. Un raport al conducerii BNR, din 1915, arată că acest „eveniment neprevăzut aduse turburare în toate calculele și puse lumea întregă în fața unui necunoscut amețitor”, adăugând că în fața situației

critice a finanțelor publice, „cheltuielile extraordinare se impuneau și, nefiind nici o puțință de a găsi bani afară din țară, s-a recurs la Banca Națională”. Împrumuturile succesive ale Ministerului de Finanțe la BNR erau susținute de stocul metalic -aur și aur monetizat - care, conform legii de constituire trebuia să acopere minimum 33% din valoarea biletelor emise. Guvernatorul Ioan G. Bibicescu a convins guvernul condus de Ion I.C. Brătianu să treacă la exportul de cereale contra aur. Cu clarviziune, bancherul considera că „după încheierea actualului război, va mai fi unul fără sânge, dar tot atât de crâncen ca cel actual, războiul pentru posesiunea și dobândirea aurului. Toți îl vor căuta, căci toți vor avea nevoie de el și, spre a-l obține, vor face sacrificii care vor întrece cu mult pe acelea care sunt în puterea Băncii Naționale. Deci, ocaziunea care se prezintă acum este o ocaziune unică și care nu se va mai reproduce”. Instituirea monopolului statului asupra exportului cerealelor românești s-a realizat în contextul blocării strâmtorilor Bosfor și Dardanele, urmată de cererea puternică de cereale din partea ambelor blocuri militare aflate în război. Fiind încă în neutralitate, România aplica o taxă plătită în aur de importatori. Măsura are efect spectaculos. În 31 decembrie 1915, stocul de aur al Băncii Naționale este de 64,152 tone aur fin, iar în cele opt luni din 1916, până la intrarea în război, în august, ajunge la 143,206 tone. O parte era înregistrat ca aur depozitat în străinătate - 23,362 tone la Reichsbank și 28,482 tone la Banca Angliei.

Populația a donat aur pentru înzestrarea armatei

Efortul financiar pentru înarmare și de pregătire a armatei pentru iminenta intrare în conflict a fost susținut, prin dovezi de patriotism, din partea populației. Astfel de gesturi s-au exprimat prin donații personale de aur făcute Băncii Naționale. Lucrarea citează în acest sens donațiile făcute de doctorul Gheorghe Marinescu, părintele neurologiei românești, ale familiei C. și Zoe Costescu-Comăneanu, dar și de elevi „cari după îndemnul părinților și al profesorilor, își varsă aurul pușculițelor în tezaurul Băncii Naționale în scop patriotic”.

Tezaurul BNR, confiscat de Rusia

În toamna anului 1916, inamicii - trupele germane, austro-ungare și turco-bulgare - au ocupat o parte din teritoriul național, apropiindu-se rapid de București. Sediul juridic al Băncii se transferă la Iași și, pentru siguranță, s-a decis mutarea stocului de aur al BNR la Moscova. În 1917, după cel de-al doilea transport de valori este depozitat la Kremlin. Valoarea aurului BNR depozitat la Moscova a ajuns la 315 154 948,41 lei, adică 101 662,897 kg aur cu titlul 900/1000 sau 91 496,619 kg aur fin. Acesta se va transforma în bine-cunoscutul litigiu care este nesoluționat, de peste 100 de ani, între România și Rusia.

Refacerea tezaurului: punct și de la capăt

Schimbarea sorții războiului a condus la marea șansă a unirii țărilor românești în același stat, istoria răsplătind sacrificiile unei națiuni printr-un vis secular împlinit. Guvernatorul Bibicescu se adresa acționarilor BNR în 1919 spunându-le: „Ne-am întors plini de bucurie pentru succesul dobândit de țară, dar

ne-am întors fără tezaurul de aur. Aurul nostru este răspândit în trei state - Rusia, Germania și Anglia”.

Finanțarea efortului de război al statului român a dus la convingerea generală că „fără BNR nu se putea face războiul”, economiștii de seamă ai epocii apreciind că „unitatea națională datorează mult acestei instituții”. Tezaurul era însă risipit, în stocul fizic al BNR fiind în 1919 mai puțin de 2 kg aur fin, față de stocul înregistrat la începutul războiului, de peste 143 tone. Primul deceniu al României Mari este caracterizat în lucrarea citată ca etapă „în căutarea aurului pierdut”.

Dacă în privința aurului depozitat la Londra nu a fost nici o problemă să fie considerat ca sigur în bilanț, aurul depus la Berlin ca și cel de la Moscova intraseră într-o zonă a litigiilor. Cu Germania, după lungi tratative s-a ajuns să fie în divergență în anul 1926 doar cantitatea de 4,6 tone aur fin, fiind repatriate până atunci 19 tone aur fin. Tezaurul de la Moscova apare însă doar în scriptele contabile, puterea bolșevică nu a dat răspuns diligențelor României pentru recuperarea și repatrierea celor 101 de tone de aur depozitate la Kremlin cu documente clare de predare-primire.

Stocul de aur crește însă și prin producția internă din perimetrele aurifere din Apuseni și Maramureș. În anul 1927, producția internă a fost de 2000 kg, crescând la 3538 kg în 1932.

Din nou în război, stoc la maximul istoric

Al Doilea Război Mondial aduce importante modificări în politica monetară, ridicând din nou problemele legate de tezaurul BNR. Încă din 1939, războiul ajunsese la granițele României, stocul de aur al Poloniei fiind tranzitat spre Constanța. Prăbușirea granițelor și intrarea în războiul contra URSS și apoi cu Anglia și Statele Unite, au impus ca măsuri de siguranță transportarea aurului din stocul BNR aflat în țară la Sinaia și plasarea în locuri secrete a 150 tone aur.

Deoarece schimburile comerciale cu Germania și pe continent în zonele accesibile se făceau în echivalent aur, stocul de aur al BNR atinge în anul 1944 un maxim istoric - 244 tone. Sporirea stocului de aur al BNR în anii 1943-1944 s-a realizat atât pe seama producției interne cât și prin livrările germane. 190 de tone de aur se aflau în țară, iar 47 tone în străinătate, depuse la Banca Angliei, în Elveția și în Statele Unite, la Federal Reserve Bank of New York.

Operațiunea secretă „Neptun”

În iulie 1944, când la Bretton Woods se puneau bazele sistemului monetar postbelic, BNR și Guvernul român au desfășurat operațiunea secretă „Neptun”, prin care au fost transportate la Mănăstirea Tismana 190 tone aur fin. În noaptea de 15/16 septembrie toate casetele de aur au fost mutate într-o grotă secretă acoperită apoi cu betoane și camuflată pentru a feri tezaurul de trupele Armatei Roșii cât și de germanii în retragere. Păstrarea aurului în țară a fost susținută și de emiterea de monede de aur – *Ardealul nostru* - scoase la vânzare către populație, greutatea totală a acestor monede fiind de peste 10,2 tone. „Cocoșii”, cum au

fost cunoscuți banii de aur, aveau să devină apoi un blestem pentru deținători, atunci când statul comunist a început recuperarea lor prin forță.

Războiul Rece s-a dus și pe aur

Perioada în care statisticile și evidențele BNR au fost foarte greu de recuperat și reconstituit de autorii lucrării pe care o prezentăm, este cea a anilor imediat următori ieșirii din război, în 1945 și ai începutului comunizării sub ocupația de facto a URSS. Din stocul de aur au fost plătite reparații de război către sovietici, dar și cheltuieli cu armamentul livrat tot de URSS. Cumpărarea de cereale în anii de foamete din 1946-1947 s-a făcut tot cu plata în aur.

Un material întocmit în 1968 arată că în perioada 1948-1961 s-au scos din tezaur 212 tone aur. „Deceniul negru” în istoria BNR a fost caracterizat de represiunea împotriva lui Aurel Vijoli, președintele băncii, și mai ales prin restrângerea prerogativelor instituției, preluate de Ministerul Finanțelor.

În 1957 este emis însă decretul prin care „Banca de Stat a RPR va funcționa ca instituție de-sine-stătătoare, sub conducerea Consiliului de Miniștri”. Revigorarea economiei și a producției de aur interne cât și cumpărarea de aur din străinătate au condus la reconstituirea rezervei de aur, care atinsese un minim postbelic de 51,2 tone.

În 1968 se depășește pragul de 100 de tone, vârful stocului în „Epoca de Aur” Ceaușescu fiind de 118,7 tone în anul 1985. Plata datoriei externe impusă ca o obsesie de Nicolae Ceaușescu s-a realizat și cu aurul din BNR, rezerva ajungând la 67,6 tone în 1989.

Statistici raportate

Odată cu intrarea României în FMI și BIRD, după ce devenise un stat comunist „cu regim diferențiat privilegiat”, a devenit obligatorie raportarea datelor privind disponibilitățile în aur și devize, importul și exportul de aur. Pentru a nu afecta stocul BNR din tezaur, o parte din cota de aur necesară care trebuia depusă la Fond a fost cumpărată de pe piața din Statele Unite.

„În 7 decembrie 1972, Banca Națională a RSR a fost autorizată de Consiliul de Miniștri să depună la Banca Angliei, ca depozitar al FMI, cantitatea de 42,211 tone aur fin, reprezentând 25% din cota României la FMI”, se menționează în lucrarea citată.

Noi ani tulburi, cu „sedii” sigure

Stocul de aur al BNR este acum practic constant, de 103,7 tone din anul 2007 până acum. 42,5 tone se află în țară, iar 61,2 tone în străinătate. „Redobândirea de către aur a rolului de activ strategic, dar și creșterea tensiunilor geopolitice la cote alarmante (alipirea Crimeii, evenimentele din Ucraina, din Marea Chinei de Est și Orientul Mijlociu), au determinat reanalizarea de către decidenții din cadrul băncilor centrale a politicilor privind distribuția în conturile din afara țării a rezervelor fizice de aur, tendință remarcată mai ales în Europa”, arată autorii lucrării.

Faptul că rezerva din afara țării are acum „sedii” bine securizate la aliați din NATO sau Elveția sunt o garanție că stocul poate fi oricând folosit ca o

asigurare suplimentară și de încredere pentru operațiile financiare ale statului român.

Câteva voci din spectrul politic, fără a avea suportul de profesionalism și analiză a problemei, au fluturat ideea desființării depozitelor de aur ale BNR din afara țării, agitând proiecte de legi populiste, fals protectoare pentru interesul național.

ANALIZE POLITICO-STRATEGICE

UN SUMMIT ISTORIC – VILNIUS 2023

Lavinia Guzu

Statele membre ale Alianței Nord-Atlantice s-au reunit la 11-12 iulie 2023, la Vilnius, în ceea ce diplomația a denumit a fi cel mai important summit al NATO din ultimele decenii. Capitala Lituaniei s-a transformat într-o adevărată fortăreață și, timp de două zile, a fost cel mai securizat oraș din Europa, apărut fiind de două baterii de rachete Patriot amplasate la 30 de kilometri de granița cu Belarus și la 160 de kilometri de frontiera cu Rusia.

La Vilnius, liderii NATO au decis cea mai importantă transformare a planificării militare, a structurii de forțe, atitudine, comandamente în NATO în ultimii 40 de ani. Vor fi mai multe forțe mai bine pregătite, mai bine echipate, capabile să acționeze decisiv în orice domeniu operațional, indiferent de direcția și natura amenințărilor care vizează

teritoriul și populația de un miliard de cetățeni ai Alianței Nord-Atlantice. Este „o schimbare de profunzime strategică, cu consecințe operaționale și politice importante”, după cum aprecia în avanpremieră secretarul general adjunct al NATO, Mircea Geoață.

Acceptarea cererii de aderare a Suediei la NATO de către președintele turc Recep Tayyip Erdogan a fost una dintre surprizele reuniunii. Imprevizibilitatea președintelui Erdogan s-a datorat atât agendei proprii de avansare a puterii regionale a Turciei și a intereselor sale de securitate specifice, cât și reconfirmării electorale a mandatului său în fruntea statului turc. Rămâne de văzut dacă Suedia va primi confirmarea în cursul toamnei, așa cum a indicat Erdogan.

Totodată, s-a menționat că acest summit a fost foarte important și pentru Republica Moldova, căreia i s-a promis asistență pentru a face față provocărilor generate de războiul din Ucraina.

În cadrul reuniunii, România a obținut promisiunea că va primi mai mulți militari străini. „*Niciodată în istoria țării noastre n-am avut securitatea națională atât de bine protejată ca acum, iar pentru noi, pentru români și în general pentru flancul estic, Vilnius va rămâne nu doar ca un summit în care a venit și Suedia, dar este probabil cea mai importantă decizie care ne va afecta în mod pozitiv securitatea pentru următorii 20-30 de ani*”, a afirmat secretarul general-adjunct al NATO, Mircea Geoană.

Geografia, avantajul strategic al României, menționa același înalt oficial al NATO, ne cheamă să jucăm multidimensional. „România este o punte naturală cu noul flanc din NATO pe axa Nord-Sud. Proiecte de forță militară și de intelligence fac casă bună cu o economie competitivă. Cred că putem să avem mai multe companii românești care să devină, nu doar campioni naționali, ci campioni regionali. **Este o șansă unică pentru renașterea industriei de apărare din România.** Resurse importante pot fi dirijate de către guverne și de către sectorul privat, de către fondurile de investiții, de către fondurile de cercetare, dezvoltare, inovare. Acum trebuie să recuperăm timpul pierdut, să dăm Armatei Române nu doar înzestrare, dar și motivație, inclusiv financiară, predictibilitatea carierei este foarte importantă, sunt multe lucruri care trebuie corectate”.

Președintele României, Klaus Iohannis, prezent la reuniunea de la Vilnius, a afirmat că „țara noastră și-a îndeplinit și de această dată obiectivele stabilite pentru summit-ul NATO. Deciziile luate la acest summit au demonstrat, fără echivoc, soliditatea legăturii transatlantice și unitatea aliată”. În plus, România este activă și ca o locomotivă a integrării tuturor vecinilor noștri în structurile euroatlantice, începând cu Republica Moldova, Ucraina, Georgia, Balcanii, iar alături de alte 10 state membre NATO va antrena piloți ucraineni pentru avioanele de luptă F16.

O altă rezoluție a summitului se referă la majorarea cheltuielilor pentru apărare la minimum 2% din PIB de către fiecare stat membru. În prezent, doar 11 din cele 31 de țări care fac parte din Alianța Nord-Atlantică au atins acest nivel de cheltuieli.

Decizii importante au fost luate și cu privire la Ucraina, țară care va urma să se alătore NATO atunci când va îndeplini condițiile. În primul rând, să nu mai aibă un conflict armat pe teritoriul său. Deși nemulțumit de decizia ca țara sa să nu primească un calendar de aderare, președintele Volodimir Zelenski a părut satisfăcut la final cu pachetul de securitate anunțat de statele G7: un angajament pe termen lung de livrare de armament, de antrenare a militarilor și de schimb de informații secrete.

Cum era de așteptat, Rusia a încercat să distorsioneze semnificația deciziilor de la Vilnius.

Vicepreședintele Consiliului de Securitate al Rusiei, Dmitri Medvedev, de pildă, a afirmat că la Vilnius s-a convenit creșterea ajutorului militar acordat Ucrainei cu tot ce este posibil: rachete, bombe cu dispersie și avioane, ceea ce ar

însemna pentru Rusia că „operațiunea militară specială va continua cu aceleași obiective: gruparea nazistă de la Kiev să renunțe la a deveni membru NATO”. Dmitri Medvedev a mai ținut să reitereze mesajul său obsesiv că „al Treilea Război Mondial se apropie”. În aceeași paradigmă, ministrul de externe rus, Serghei Lavrov, a avertizat că Rusia va considera prezența în Ucraina a avioanelor de vânătoare F-16 drept o amenințare în domeniul nuclear: „Am informat puterile nucleare – Statele Unite, Regatul Unit și Franța – că Rusia nu poate ignora capacitatea acestor avioane de a transporta arme nucleare. Nicio garanție nu va ajuta aici”. Lavrov a insistat, pledând în favoarea ideilor sale cu argumentul că, în plin război, armata rusă nu va sta să stabilească dacă fiecare aeronavă F-16 este echipată pentru lansarea sau nu de arme nucleare: „Însuși faptul apariției unor astfel de sisteme în forțele armate ale Ucrainei va fi considerat de noi drept o amenințare a Occidentului în sfera nucleară”.

Subiectul NATO reprezintă un punct crucial și pentru propaganda rusă, care construiește o rețea de relații inventate, manipulări și dezinformări. Agitprop (agitation propaganda) portretizează NATO ca pe o alianță antirusescă care a nutrit planuri de lungă durată pentru a lansa un atac asupra Rusiei. Propagandiștii descriu frecvent NATO ca fiind o organizație agresivă și invazivă care provoacă în mod deliberat Rusia prin exerciții militare regulate, încercând să instige la război. Aceștia susțin că implicarea NATO în conflictele globale nu face decât să le alimenteze și mai mult și să destabilizeze regiunile, în loc să promoveze pacea. În plus, propagandiștii susțin că, începând cu anii 1990, NATO a căutat în mod constant să provoace Rusia prin politica sa de expansiune spre est.

Mai multe canale anonime de Telegram care propagă retorica pro-rusă au difuzat ideea că Ucraina și-a intensificat contraofensiva, programată în mod intenționat pentru a coincide cu summitul. Acestea au insinuat că președintele Zelenski și-a instruit forțele să avanseze cu orice preț pentru a-și liniști partenerii. Prin această narațiune, propagandiștii urmăresc să creeze impresia falsă că președintele ucrainean nu prețuiește viețile soldaților, sugerând că ucrainenii își sacrifică viețile în zadar pentru interesele NATO și că Ucraina nu are nicio influență asupra situației, deoarece jucătorii ne semnificativi nu au putere de decizie. Propaganda urmărește să insuflă descurajare în rândul ucrainenilor, alimentând ideea că înfrângerea lor e iminentă și că ei nu contează.

În plan strategic, documentul final de la Vilnius subliniază că Rusia reprezintă „cea mai semnificativă și directă amenințare la adresa securității aliaților și a păcii și stabilității în spațiul euroatlantic”. Drept urmare, Alianța va „monitoriza” și „evalua” în continuare „evoluțiile din regiune”, „va spori gradul de conștientizare a situației” și „va acorda o atenție deosebită amenințărilor la adresa securității”. Textul final convenit de aliați în capitala Lituaniei descrie o lume care se clatină, un spațiu al libertăților și confortului aflat în pericol, cu frontiere încă vulnerabile. În cele 90 de paragrafe ale concluziilor summit-ului NATO de la Vilnius, Rusia este menționată de 66 de ori. Această numărătoare

scoate în evidență îngrijorarea și neliniștea Alițiilor și este accentuată din nou importanța Articolului 5, care prevede că un atac asupra unui stat membru este considerat un atac asupra tuturor, dar și „modernizarea NATO pentru o nouă eră de apărare colectivă”.

Cele **trei planuri regionale de apărare convenite la Vilnius** - pentru Nord (Atlantici și Arctici), pentru Centru (Baltici și Europa Centrală), pentru Sud (Mediterraneană și Marea Neagră) -completează deciziile anterioare care prevăd între altele că Forța de Reacție Rapidă a Alianței trebuie să crească de la 40.000 la 300.000 militari.

Dincolo de declarațiile belicoase ale oficialilor ruși referitoare la acest summit, **Declarația comună** semnată de liderii prezenți la Vilnius reprezintă un moment cheie în evoluția NATO, care este acum poziționat ca jucător important în contracararea Rusiei și a Chinei în mai multe dimensiuni și areale de competiție, inclusiv zone din ce în ce mai contestate în ultimii ani din cauza intereselor geopolitice în schimbare – zonele arctică, tehnologică, cibernetică, spațială etc. Invazia Ucrainei a fost catalizatorul pentru o serie de schimbări care se pregăteau în interiorul NATO și mai ales în concepția strategică americană cu privire la NATO și rolul său global. Influența americană este acum la un apogeu istoric asupra Europei de Vest, a cărei dependență economică, tehnologică și de securitate față de SUA a fost întărită de acțiunile Rusiei.

Despre amenințarea din partea Rusiei la adresa păcii mondiale și riscul unei confruntări directe cu NATO a avertizat și generalul-locotenent (r) Ben Hodges, fost comandant al trupelor SUA în Europa, într-un editorial publicat în *The Telegraph*, după summitul de la Vilnius: „*Paradoxal, aliații NATO cunosc mai bine punctele tari și slabe ale Rusiei decât ale NATO. Ceasul ticăie, iar timpul nu curge în favoarea Alianței. Biden trebuie să facă NATO să se pregătească de un război iminent, în ciuda eșecului Rusiei în Ucraina*”.

Parcă pentru a confirma afirmațiile generalului american, din tabăra rusă general-locotenent Andrei Mordvicev, avansat recent de Putin la rangul de general-colonel, în prezent comandant al Districtului Militar Central și al Grupării Centrale a Forțelor Rusești care luptă în Ucraina, într-o declarație la postul de televiziune *Rusia -1* s-a referit la posibilitatea prelungirii și a extinderii războiului din Ucraina: „*Cred că o să mai treacă mult timp. Este inutil să vorbim despre o perioadă exactă. Dacă vorbim despre Europa de Est, ceea ce va trebui să facem, bineînțeles, atunci va fi și mai lung. Ucraina este doar o etapă. Este doar începutul, războiul nu se va opri aici*”.

În fine, întâlnirea și înțelegerile convenite în septembrie de Vladimir Putin și liderul nord-coreean Kim Jong Un se înscriu în aceeași logică belicoasă și par să se așeze ca mișcări pe o tablă de șah în perspectiva unei confruntări de durată cu Occidentul.

VASALIZAREA EUROPEI?

Alexandru Botez

CUM A TRANSFORMAT RĂZBOIUL DIN UCRAINA RELAȚIILE TRANSATLANTICE

Problema trimiterii tancurilor Leopard 2 în Ucraina a tulburat politica germană și europeană timp de mai multe luni la sfârșitul anului 2022. Statele Unite și Europa s-au angajat împreună să sprijine Ucraina în războiul acesteia cu Rusia. Ucraina a cerut să i se livreze tancuri occidentale, iar tancurile germane Leopard 2 corespundeau cel mai bine pentru acest lucru. Guvernul de la Berlin, îngrijorat însă de escaladarea războiului cu Rusia, a refuzat să facă primul pas. „*Noi întotdeauna am acționat împreună cu aliații și prietenii noștri*”, a insistat cancelarul Germaniei Olaf Scholz. „*Noi nu mergem niciodată singuri.*”

Interesant este însă că nimeni nu i-a cerut Germaniei să acționeze singură. Încă din luna ianuarie 2023, Marea Britanie a anunțat că trimite Ucrainei 14 tancuri Challenger. Guvernele Poloniei și Finlandei au anunțat public că sunt dispuse să furnizeze Ucrainei tancuri Leopard 2, împreună cu alți aliați. În octombrie 2022, Parlamentul European a votat în favoarea unei inițiative în acest sens a UE. Statele Unite, Franța și chiar Germania însuși își manifestaseră deja disponibilitatea de a trimite Ucrainei vehicule blindate de infanterie.

Dar „*singur*” avea un sens foarte precis pentru cancelarul german Olaf Scholz. El era dispus să trimită Ucrainei tancuri Leopard 2 doar dacă și Statele Unite ar fi urmat să trimită acestei țări tancuri M1 Abrams.

În interesul menținerii unității aliaților, Administrația Biden a fost în cele din urmă de acord să livreze Ucrainei tancuri M1 Abrams. Nemaifiind „*singur*”, guvernul german a aprobat exportul și transferul tancurilor Leopard 2 Ucrainei. Încă o dată, a fost nevoie de un semnal de leadership din partea Statelor Unite pentru a rezolva o dispută între aliați. Acest episod a adus în actualitate o serie de chestiuni fundamentale privind Alianța Nord-Atlantică și nu doar un aspect referitor la ce fel de sisteme de armament să fie furnizate Ucrainei.

În condițiile în care pe continentul european există un război în plină desfășurare, este nevoie de apelarea la leadership-ul Americii pentru a soluționa chiar și o dispută minoră între aliați? Cu câțiva ani în urmă, uluiți de apariția la Casa Albă a lui Donald Trump, europenii păreau că sunt dispuși să-și ia soarta în propriile mâini și să se distanțeze de o Americă ce părea instabilă din punct de vedere politic. Dar când s-au confruntat cu următoarea criză atât Statele Unite, cât și guvernele europene au revenit la vechiul model de alianță bazată pe leadership.

Desigur, cauza imediată a fost invadarea Ucrainei de către Rusia. Așa cum rezultă însă dintr-un recent raport al Consiliului European pentru Relații Externe răspunsul mai profund poate fi găsit în structura relațiilor transatlantice și disensiunile interne dintre statele membre ale UE.

Conform unui studiu publicat recent în revista americană *War on the Rocks* de Jeremy Shapiro (șeful Departamentului de Cercetare din cadrul Consiliului European pentru Relații Externe, membru al think tank-ului *Brookings Institution*; în perioada 2009 – 2013 a deținut funcții de conducere în cadrul Departamentului de Stat) și Jana Puglierin (șefa biroului de la Berlin al Consiliului European pentru Relații Externe), **„europenii se află într-un proces de autovasalizare, prin care își sacrifică o mare parte din independența lor din domeniul politicii externe în favoarea Statelor Unite, în schimbul unor garanții de securitate. Unii politicieni de la Washington aplaudă o Uniune Europeană slabă și ascultătoare, dar o Europă vasalizată și o relație transatlantică dezechilibrată nu servește intereselor niciunei părți. Statele Unite au nevoie de un partener european puternic pentru a putea face față luptelor geopolitice care vor urma.”**

Americanizarea Europei

În ceea ce acum ni se pare că este un trecut îndepărtat (Administrația Trump), viitorul Alianței arăta atunci foarte diferit. Politica externă a Statelor Unite era concentrată asupra relațiilor cu China, iar președintele Trump cocheta cu Rusia și amenința că America își va abandona aliații europeni. Politicienii din Europa începuseră să discute despre „**suveranitate**” și „**autonomie**”, ca mecanisme de a-și consolida independența față de un aliat american capricios, în care nu mai aveau încredere. Conform publicației *Times*, cancelarul german Angela Merkel a afirmat în timpul campaniei electorale din 2017, că „**În mare măsură, vremurile când ne puteam baza pe alții, au trecut.**” În 2019, președinta Comisiei Europene, Ursula von der Leyen, a înființat chiar o „**Comisie Geopolitică**” și a promis că va face din UE un actor independent în afacerile globale.

Invadarea Ucrainei de către Rusia, din februarie 2022, a impulsionat și mai mult discuțiile pe această temă și a expus însă lipsa ei de conținut. La fel cum s-a întâmplat cu multe din crizele din timpul Războiului Rece, Statele Unite au preluat conducerea și au asigurat cea mai mare parte a resurselor necesare pentru depășirea lor. La prima vedere, acest lucru nu este surprinzător, deoarece în acest moment, statele europene nu sunt capabile să se apere singure și nu au altă soluție decât să se bazeze pe sprijinul Statelor Unite, în cazul în care se confruntă cu o situație de criză. Statele europene sunt însă bogate și dispun de tehnologii avansate. Prin urmare, este logică întrebarea de ce sunt aceste state incapabile să-și formuleze propriile reacții la crizele din vecinătatea lor?

În opinia celor doi politologi americani susmenționați, două cauze sunt fundamentale. Prima, este că toată atenția este concentrată asupra așa-zisului declin relativ al Americii, afirmării îndeosebi economice a Chinei și recentelor tulburări ale situației interne din Statele Unite, fiind mascată în acest fel o tendință fundamentală care se dezvoltă în ultimii 15 ani în alianța transatlantică. În realitate, de la criza financiară din 2018, Statele Unite au devenit și mai

puternice, comparativ cu aliații europeni. Relațiile transatlantice nu au devenit mai echilibrate, ci dominate și mai mult de Statele Unite.

A doua cauză este că guvernele europene au eșuat să ajungă la un consens privind ceea ce ar trebui să fie mai multă suveranitate strategică, cum să se organizeze ele însele din acest punct de vedere, cine vor fi decidenții în cazul unor crize și cum să fie distribuite costurile. Mai mult, statele-națiuni europene nu au convenit ce au de făcut și nu au suficientă încredere unele în altele pentru a ajunge la compromisuri în aceste chestiuni. **„Prin urmare, conducerea exercitată de America rămâne necesară, pentru că europenii pur și simplu sunt incapabili să se conducă singuri”**, se mai afirmă în studiul publicat de *War on the Rocks*.

Declinul relativ al Europei

Dominanța crescândă a Statelor Unite în cadrul NATO este evidentă în aproape toate domeniile care țin de puterea națională. Dacă avem în vedere relevanța PIB-ului, în ultimii 15 ani, Statele Unite au depășit considerabil Uniunea Europeană și Marea Britanie. În anul 2008, economia UE era mai mare decât cea a Americii: 16,2 trilioane dolari, față de 14,7 trilioane. În 2022, economia Statelor Unite a crescut la 25 trilioane dolari, în timp ce Uniunea Europeană și Marea Britanie au atins doar 19,8 trilioane dolari. Economia Americii este acum mai mare cu aproape o treime decât acestea și mai mare cu peste 50% decât UE, fără Marea Britanie.

Această creștere economică diferențiată a coincis cu o creștere a utilizării globale a dolarului, în comparație cu euro. Dominația tehnologiei americane asupra Europei a crescut și ea. Marile companii americane din domeniul tehnologiei – cei **„cinci mari”**: Alphabet (Google), Amazon, Apple, Meta (Facebook) și Microsoft — sunt acum foarte aproape să devină dominante în peisajul tehnologiilor din Europa, la fel ca în Statele Unite. Noi dezvoltări, cum este Inteligența Artificială, consolidează dominanța tehnologică americană asupra Europei.

De asemenea, din 2008, europenii au suferit o pierdere relativă dramatică a puterii militare, comparativ cu Statele Unite. Între 2008 și 2021, cheltuielile militare ale Americii au crescut de la 656 miliarde dolari la 801 miliarde dolari. În aceeași perioadă, cheltuielile militare ale celor 27 state membre UE și Marii Britanii au crescut doar de la 303 miliarde dolari la 325 miliarde dolari, conform datelor furnizate de SIPRI.

Abordarea divizată pentru Europa a acestor cheltuieli lasă să se întrevadă că, chiar și aceste cifre, cel mai probabil, înseamnă o supraestimare a puterii europene. Europenii colaborează foarte puțin între ei în cheltuirea bugetului lor de apărare relativ mic, astfel încât acesta rămâne inefficient. Statele membre UE nu și-au îndeplinit angajamentul de a aloca cel puțin 35% din bugetul destinat achizițiilor pentru proiecte de cooperare între ele. În 2021, acest procent a ajuns la doar 21%

Mult mai important este faptul că **„Uniunea Europeană, cu toate ambițiile ei geopolitice, rămâne incapabilă să-și formuleze o politică externă și**

de securitate comună, bazată pe putere ei potențială". În schimb, criza financiară din 2008 a dus și ea la divizarea Nordului și Sudului, problemele generate de migrație, precum și războiul din Ucraina au dus și ele la divizarea continentului, în timp ce Brexit a separat practic Marea Britanie de toți ceilalți.

Consecințele slăbiciunii

Statele Unite au depășit toate statele membre ale UE în furnizarea de sprijin militar și umanitar Ucrainei și au fost chiar de acord să înlocuiască multe din sistemele de armament pe care acești aliați le-au furnizat țării agresate. În doar câteva luni, numărul efectivelor americane desfășurate în Europa a crescut de la 65.000 (minim istoric) la 100.000.

Desigur, multe țări europene și instituții din UE au avut contribuții importante și furnizează un sprijin solid Ucrainei. Dar conducerea (leadershipul) americană este ceva mai mult decât resursele pe care America le-a pus la dispoziție. Statele Unite au relevat necesitatea organizării și unificării reacției Occidentului la invazia Rusiei. În cadrul UE, țări precum Polonia, Suedia și Statele Baltice nu au încredere în alte state membre cum sunt Franța, Germania și Italia, în ce privește poziția față de Rusia. În general, țările est-europene consideră că liderii țărilor vest-europene fie au fost corupți cu livrările de resurse rusești energetice ieftine sau comisioane mai mult sau mai puțin legale, fie sunt iremediabil naivi în ce privește realitatea regimului de la Moscova. În luna aprilie 2022, prim-ministrul polonez a făcut următoarea afirmație la adresa președintelui francez: *„Președinte Macron, de câte ori ai negociat cu Putin? Ce ai obținut? Dacă s-ar putea, ai negocia și cu Hitler, cu Stalin, Pol Pot?”* Prin urmare, susțin analiștii americani: *„nu este posibilă nicio politică europeană autonomă pentru că, fără Statele Unite, europenii nu sunt capabili să fie de acord cu nimic”*.

Perspectiva alianței transatlantice după încheierea Războiului din Ucraina

Politicienii americani și-au anunțat intenția de a relua eforturile anterioare de redirecționare a resurselor din Europa spre Asia, după încheierea Războiului din Ucraina. La urma urmei, provocarea reprezentată de China la adresa politicii externe americane nu a dispărut în timp ce Occidentul s-a concentrat în Ucraina. Într-adevăr, prin deturnarea atenției și resurselor occidentale din Regiunea Indo-Pacifică și făcând ca Rusia să devină dependentă de China, de o manieră dramatică, Războiul din Ucraina nu a făcut decât să complice abordarea acestei provocări strategice. Există unii experți și analiști de politică externă americani care susțin chiar că: *„Trebuie să ne împăcăm cu gândul că va trebui să părăsim Europa, deoarece Asia este mai importantă pentru noi decât Europa.”*

În ciuda acestei viziuni care există la Washington, perspectiva asupra rolului pe care-l va deține în viitor America în arhitectura de securitate europeană este total diferită. După cum remarcă Liana Fix de la Consiliul pentru Relații Externe al SUA, conducerea americană *„s-a bucurat de prea mult succes în*

promovarea propriilor interese, lipsindu-i pe europeni de orice stimulent în a se implica în propria dezvoltare.”

Această dinamică este deosebit de clară în cazul Germaniei, cea mai puternică țară din Europa. În discursul cancelarului din luna februarie 2022, despre *Zeitenwende* (punctul de cotitură) și creșterea cheltuielilor pentru apărare ale Germaniei aceasta a lăsat să se întrevadă speranța în Europa și în Statele Unite că Germania va deveni lider european în acest domeniu. Au trecut de atunci 16 luni, dar politicienii de la Berlin par indeciși în acceptarea acestei idei. Implementarea *Zeitenwende* decurge extrem de lent în domeniul apărării, ceea ce este șocant dacă avem în vedere că în alte domenii germanii au fost extrem de rapizi, cum ar fi construcția de terminale pentru importul de gaze lichefiate. Germania nu a reușit în 2022 să atingă obiectivul de a cheltui pentru apărare 2% din PIB și nu există speranțe mai bune nici pentru 2023. În același timp, guvernul condus de social-democrați nu ascunde faptul că se simte foarte confortabil sub aripa Washingtonului.

Atașamentul mai profund manifestat față de alianța cu Statele Unite în majoritatea statelor europene nordice și estice se explică prin faptul că, de exemplu, Polonia, Suedia și Statele Baltice consideră că evoluția evenimentelor a demonstrat că evaluările lor cu privire la actualul regim de la Moscova s-au dovedit a fi corecte, iar statele membre ale UE din Europa Occidentală nu au ținut cont de acestea, cum ar fi trebuit să o facă.

Aceste state se consideră îndreptățite în credința lor că, în ultimă instanță, numai Statele Unite le pot garanta securitatea. Ele au fost întotdeauna sceptice față de ideea autonomiei strategice, iar acum poziția lor s-a radicalizat etichetându-o ca fiind o strategie sinucigașă. Prin urmare, susțin orice măsuri vizând creșterea implicării leadership-ului american în Europa, în special printr-o sporire a prezenței trupelor americane în Europa de Est și sprijină aderarea Ucrainei la NATO.

În general, este aproape cert că noua dinamică a politicii interne europene a amânat pentru viitor chestiunea restructurării politicii de apărare a Europei. Chiar dacă Războiul din Ucraina a impulsionat creșterea cheltuielilor de apărare, structura acestora lasă să se întrevadă o creștere și mai mare a dependenței față de Statele Unite.

Politicienii europeni consideră acum că programele de achiziții militare sunt prea lente și complexe. În opinia lor, accentul ar trebui pus pe consolidarea cât mai rapidă a capacităților militare. De exemplu, guvernul german a decis să cumpere echipamente militare din Statele Unite, inclusiv avioane de luptă F-35 și elicoptere Chinook. Recent, Polonia a anunțat că intenționează să achiziționeze tancuri Abrams din Statele Unite, precum și tancuri și obuziere din Coreea de Sud.

Astfel de contracte vor crea dependențe care vor dura decenii de acum înainte.

Vasalitatea la timpul prezent

Statele Unite și aliații săi europeni ar fi putut să revină la practicile din timpul Războiului Rece, dar actuala situație geopolitică este foarte diferită de cea din acele vremuri. Atunci, Europa constituia frontul central al unei eventuale confruntări militare cu URSS, iar strategia americanilor a fost de la început reconstrucția Europei din punct de vedere economic și militar pentru a putea să facă față provocărilor dinspre est.

Principala confruntare care se prefigurează însă în secolul XXI este cu China. Europa nu mai este un posibil front central, iar prosperitatea și puterea militară a acesteia nu mai este la fel de importantă pentru Statele Unite, cum a fost în timpul Războiului Rece. Administrația Biden a adoptat o politică vizând reindustrializarea Americii și menținerea dominanței tehnologice asupra Chinei. Această strategie face parte dintr-o politică internă mai amplă care este menită să contracareze efectele dezindustrializării țării și succesele înregistrate de China în ultimii ani în domeniul strategice, cum sunt producția de energie solară sau tehnologia 5G.

Aliații europeni au rolul lor în confruntarea geo-economică ce se prefigurează cu China, dar acesta nu mai este același cu cel avut în timpul Războiului Rece, deoarece acum aceștia mai trebuie să-și refacă economiile ruinate de război pentru a putea contribui la cheltuielile de apărare necesitate de frontul central. Dimpotrivă, din punct de vedere al intereselor Americii, rolul lor este acum de a sprijini politica strategică industrială a Statelor Unite pentru asigurarea dominanței tehnologice asupra Chinei. Pot să facă acest lucru acceptând fără rețineri politica industrială a Washingtonului și circumscriind relațiile lor economice în conformitate cu conceptele americane din domeniul tehnologiilor strategice.

Având în vedere că acest lucru ar putea contribui la reducerea creșterii economice din Europa sau chiar să provoace o dezindustrializare, inclusiv pierderea în viitor a pozițiilor dominante pe care europenii le dețin într-o serie de industrii importante, este de așteptat o opoziție serioasă din partea UE. De fapt, aceasta a început deja să se manifeste. Astfel, în Uniunea Europeană și Marea Britanie există dezbateri acerbe dacă europenii trebuie să urmeze politica Statelor Unite privind China sau dacă aceștia ar trebui să urmeze propria lor cale.

Oficiali din cadrul actualei administrații de la Washington, după declanșarea Războiului din Ucraina, și-au exprimat părerea că, deși europenii sunt nemulțumiți și nu se sfiesc să exprime acest lucru, datorită dependenței din ce în mai mare de Statele Unite în domeniul asigurării securității lor, în cele din urmă, se vor alinia și de această dată Americii și își vor asuma rolul ce le revine în viziunea globală de securitate a Washingtonului.

Pericolele vasalității

Vasalitatea Europei nu este o politică inteligentă în condițiile viitoarei ere a competiției geopolitice, nici pentru Europa și nici pentru Statele Unite.

Din punctul de vedere al Europei, deși alianța cu Statele Unite va rămâne o chestiune crucială pentru asigurarea securității europenilor, bazarea doar pe o Americă a cărei atenție este îndreptată prioritar spre altă regiune de pe glob și orientată în mare măsură spre problemele interne, va condamna statele europene să devină, în cel mai bun caz, irelevante din punct de vedere geopolitic și, în cel mai rău caz, obiect de dispută a influenței superputerilor.

Din punctul de vedere al Statelor Unite, o Europă vasală va fi în continuare lipsită de capacitatea de a se apăra singură, bazându-se în acest domeniu pe resursele americane, care sunt deja insuficiente. Majoritatea decidenților politici de la Washington sunt conștienți de faptul că America are nevoie de un aliat european puternic pentru a putea face față competiției geopolitice cu care se va confrunta. Un asemenea partener va aspira în permanență să fie mai independent, dar această independență, chiar dacă nu este privită cu bunăvoință în Statele Unite în anumite aspecte punctuale, ar fi o amenințare mai mică decât o alianță cu parteneri europeni din ce în ce mai slabi și irelevanți. America trebuie să cultive afirmarea acestei independențe a Europei nu să o sugrume în fașă.

Concluzionând, cei doi analiștii americani consideră că: **„În ultimă instanță, alianța transatlantică va supraviețui doar dacă politicienii de pe ambele țărmuri ale Oceanului Atlantic vor fi convinși că au de câștigat de pe urma partenerilor lor. Iar acest lucru este posibil doar ca urmare a unor relații echilibrate și nu prin tratarea sau complacerea în situație de vasali a europenilor.”**

Supoziții privind extinderea NATO și parteneriatul transatlantic

Un interesant articol semnat de Michael Lind (membru co-fondator al think tank-ului *New America*, analizele și comentariile acestuia sunt o prezență frecventă în publicațiile americane: *The New Yorker*, *Harper's*, *The New Republic*, *The National Interest*, precum și *The New York Times* și *The Financial Times*), a fost publicat la 14 iulie 2023, în revista americană *UnHerd*, în care se susține că: **„Noul Război Rece a transformat UE într-un protectorat.”**

Acum a devenit clar că invazia Rusiei în Ucraina a marcat sfârșitul unei ere în politica mondială și începutul alteia noi. La fel ca în cazul căderii Zidului Berlinului în 1989, sfârșitul epocii destinderii marcată de invazia sovietică din Afganistan din 1979 sau Războiul din Coreea din 1950, este prea devreme pentru a preziona care va fi rezultatul a ceea ce am început să denumim Al Doilea Război Rece. **„Totuși, o consecință este deja clară: accentuarea dominației Europei de către Statele Unite”**, susține Lind.

Încă din anii 1950, a existat un sprijin semnificativ pentru dobândirea autonomiei strategice din partea partizanilor politici europeni ai președintelui francez De Gaulle, care doreau să reducă influența Statelor Unite în domeniul apărării, dar și a americanilor, care doreau să transfere sarcina apărării Europei asupra europenilor. Deși au trecut de atunci 7 decenii, nu s-a reușit crearea niciunei alternative credibile la NATO.

După recentul Summit NATO de la Vilnius se poate concluziona că aspirația europeană de independență militară a fost din nou amânată cu un deceniu, poate cu o generație sau chiar mai mult. Reacția la invazia declanșată de Putin a relevat că doar Statele Unite dispun de coerența și infrastructura militară necesară coordonării eforturilor militare multinaționale din Europa sau din apropierea granițelor acesteia. Acest conflict a evidențiat dependența aliaților europeni ai Americii de armata americană, mai dramatic chiar decât în Războaiele Balcanice sau aventura din Libia.

Extinderea NATO care a inclus Finlanda și Suedia, și aproape cu certitudine va include Ucraina în viitorul relativ apropiat, va consolida și mai mult influența Statelor Unite în alianța transatlantică. De regulă, cu cât o țară se află din punct de vedere geografic mai mult în apropierea Rusiei, cu atât tinde să dezvolte relații mai apropiate cu Statele Unite. Donald Rumsfeld a fost cel care a remarcat acest lucru, după invazia SUA din Irak, atunci când s-a referit critic la cei care au avut rețineri față de implicarea în această acțiune și pe care i-a numit „*vechea Europă*” (Franța și Germania) și la cei din „*noua Europă*”, statele care au făcut parte din fostul bloc sovietic, pe care i-a lăudat. Astăzi, Polonia se poziționează pe unul din primele locuri pe frontul Cold War II, angajându-se să cheltuiască cel puțin 3% din PIB pentru apărare. Asemenea poziționări agresive întăresc influența Statelor Unite și o slăbesc pe cea a Franței și Germaniei, care până la declanșarea Războiului din Ucraina se pronunțau pentru menținerea de relații bune cu Rusia.

Nu ar trebui să ne surprindă faptul că, în condițiile unui Cold War II prelungit, Uniunea Europeană va deține un rol din ce în ce mai subordonat în cadrul NATO. La urma urmei, după aderarea Ucrainei la UE, ceea ce mai probabil că se va întâmpla după aderarea la NATO, va face ca UE să aibă 28 de state membre, mai puțin decât cei 32 de membri NATO (inclusiv Finlanda și Suedia) sau 33 (inclusiv Ucraina). Altfel spus, mai multe țări europene vor fi membre NATO, în cadrul căreia Statele Unite dețin rolul de putere hegemonică, decât în UE, unde dominant este parteneriatul Franța – Germania.

Prin urmare, peisajul geopolitic post – Războiul din Ucraina va însemna – cel puțin în acest moment – sfârșitul visului gaullist al unei superputeri europene, conduse de Franța. Va fi și sfârșitul încercării Germaniei de a beneficia de tot ce-i era mai convenabil: protectoratul Americii în domeniul apărării, resurse energetice nelimitate și ieftine din Rusia și un parteneriat economic avantajos cu China. Europeanii preferă să denumească decuplarea de economia Chinei „*reducerea riscului*” („*de-risking*”), dar indiferent la ce termen ar apela, cel mai probabil că fenomenul se va accelera în special datorită insistenței politicianilor de la Washington atât republicani, cât și democrați, pentru care Cold War II este un singur conflict global împotriva unui bloc *de facto* constituit din Rusia și China.

Aceasta nu înseamnă că țările europene individuale sau poate că chiar UE în întregul ei vor fi la fel de stricte în ce privește comerțul și transferurile

tehnologice ca și aliatul lor strategic american. Dar în timp ce acestea vor prefera să evite opțiuni clare în acest domeniu, atunci când se vor exercita presiuni asupra lor, majoritatea statelor europene vor fi de partea Statelor Unite.

În generațiile anterioare, propuneri de felul Parteneriatului Transatlantic pentru Comerț și Investiții, un fel de NATO pentru comerț, nu s-au materializat din cauza opoziției întreprinzătorilor și cetățenilor din statele europene. Până în zilele noastre, mulți britanici se tem că eventuale reguli transatlantice ar putea duce la privatizarea și distrugerea mult îndrăgitului de către ei Serviciul Național de Sănătate, iar fermierii europeni au rezerve în ce privește o concurență reală cu fermierii americani.

America nu este nici pe departe singura, ca să nu mai vorbim cea mai semnificativă amenințare comercială la adresa Europei. Conform companiei germane de asigurări Allianz, industria auto europeană se confruntă în prezent cu o provocare critică reprezentată de importurile de automobile chinezești. De asemenea, industria chineză constructoare de avioane de pasageri, puternic sprijinită de stat, ar putea amenința monopolul global în acest domeniu reprezentat de Airbus și Boeing. Amenințate de mercantilismul chinezesc sprijinit de stat pe tot mai multe piețe globale, industriile europene ar putea să-și reconsidere scepticismul față de un bloc comercial transatlantic.

Din alt punct de vedere, tendințele demografice vor accelera și mai mult preponderența economică și a puterii militare în favoarea Americii comparativ cu Europa. În 1960, populația Americii era de aproximativ 180 milioane, comparativ cu 406.8 milioane în ceea ce a devenit UE, respectiv 44%. În prezent, în mare măsură ca urmare a creșterii populației datorită imigrărilor, Statele Unite au 334 milioane de locuitori, respectiv aproximativ 75% din populația pe care o avea Europa în 2022 (447 milioane). Presupunând că imigrația netă anuală în Statele Unite va crește cu un milion, în 2060 aceasta ar putea avea 405 milioane de locuitori, adică 80% din populația prognozată a Europei (517 milioane).

Desigur, orice astfel de prognoze trebuie tratate cu o doză de scepticism, având în vedere incertitudinea ratelor de creștere a natalității și politicile naționale în domeniul imigrării. Cu toate acestea, ținând cont de sprijinul pentru imigrări masive manifestat de elitele politice americane atât democrate, cât și republicane, în ciuda sentimentului contrar existent în rândul americanilor, o creștere semnificativă a populației Statelor Unite pare plauzibilă. Iar o paritate între mărimea populației din America și Europa, va presupune fără îndoială avantaje economice certe pentru prima, comparativ cu a doua. În general, corporațiile globale americane sunt mai competitive decât cele europene, deoarece beneficiază de avantajul unei piețe interne unice uriașe, care le permit să realizeze profituri tot mai mari. De o situație similară beneficiază și firmele chineze. În același timp, integrarea europeană nu a reușit încă să creeze echivalentul unor asemenea piețe interne unice și probabil că nu va reuși prea curând.

Spre deosebire de potențialul militar și ponderea comercială, cultura pare să rămână intangibilă. Totuși, influența în domeniul divertismentului de masă, artelor și ideilor pare să crească. Din secolul XIX și până după al Doilea Război Mondial, balanța transatlantică a ideilor a favorizat Europa Occidentală. Artiștii și cunoscătorii americani făceau pelerinaje la Paris, capitala mondială a artei, pentru a descoperi noile tendințe în pictură și sculptură sau arhitectură. În anii 1960 și 1970, studenții americani la cinematografie studiau operele regizorilor francezi și italieni, în timp ce americanii educați trebuiau să aibă un minim de cunoștințe despre filozofia germană, franceză sau engleză contemporană. În universitățile americane studenții ascultau cu respect cursurile ținute de „*Herr Professors*” — intelectuali emigranți care se refugiaseră din regimurile naționalist-socialiste sau comuniste. Iar după anii 1990, au apărut dezbateri transatlantice aprinse despre meritele relative ale capitalismului liberal anglo-american, economia de piață socialistă de tip german sau democrația social-democrată suedeză.

Cu toate acestea, în ultima jumătate de secol, fluxul atât al muzicii pop, cât și a culturii de calitate de dincolo de Atlantic s-a inversat și au devenit dominante global. Ultima mișcare intelectuală europeană care a influențat viața academică din America a fost post-structuralismul francez, un fenomen din anii 1960, 1970 și pe care profesorii americani l-au descoperit destul de târziu. Dacă ceri să menționeze numele unui filosof german contemporan influent, majoritatea intelectualilor americani, în cel mai bun caz, îl pomenesc pe Jurgen Habermas, în vârstă de... 94 de ani.

În același timp, cele mai toxice manifestări ale culturii intelectuale progresiste din Statele Unite, născute în campusurile universitare americane, s-au răspândit cu repeziciune în Marea Britanie și Europa Occidentală. Multiculturalismul american a devenit „*Multikulti*” în Germania condusă de Angela Merkel. Mulțumită ideologiei transgender importată din Statele Unite, poliția britanică identifică acum uneori sexul infractorilor transgeneri bărbați ca fiind „*ea*”, iar în cadrul Bisericii Anglicane sunt controversate care este genul lui Dumnezeu.

Probabil că mai absurde decât toate, din punctul de vedere american, au fost protestele Black Lives Matter, care au avut loc în întreaga Europă, însoțite de imaginea iconică a lui George Floyd. Acestea au fost expresia într-o formă extremă de manifestare a hegemoniei culturale americane exercitată asupra Europei, cel puțin până acum.

Pentru cea mai mare parte a istoriei americane, Statele Unite au fost colonia culturală a britanicilor și europenilor. Altădată, inovațiile de ultimă oră ale artei, literaturii și gândirii americane aveau tendința să fie la modă în Europa Occidentală, peste o generație sau două. Acum, artiștii, scriitorii și gânditorii americani pot vizita însă Europa și să întâlnească oameni care tratează actuala cultură academică americană ca fiind una proaspătă și incitantă. Engleza-americană a devenit *lingua franca* în Europa.

În 2008, Edouard Balladur, fost prim-ministru al Franței, a publicat cartea intitulată: *Pentru o uniune a Occidentului: între Europa și Statele Unite*, în care pleda pentru ca Europa și Statele Unite să-și unească forțele pentru a putea face față concurenței Chinei și restului lumii neoccidentale. Fără îndoială, Balladur a identificat o provocare reală, dar soluția propusă de el, de creare a unei uniuni transatlantice complexe și birocratice, poartă în măsură prea mare amprenta sa de francez.

Concluzionând, Michael Lind susține că: *„Dacă va apărea o integrare transatlantică, aceasta nu va fi rezultatul activității unor instituții formale sau proceduri. Va rezulta din amplificarea hegemoniei americane asupra Europei, bazate pe tendințele existente și accelerată de dinamica Cold War II, după încheierea Războiului din Ucraina. Realizându-și obiectivele propuse la Summitul NATO de la Vilnius, America va trebui să promoveze o alianță militară și comercială tot mai strânsă cu Europa, care să servească strategia principală centrată în jurul relațiilor dintre Statele Unite și China.”*

EVOLUȚIA ECONOMIEI ROMÂNIEI ÎN ULTIMII 33 DE ANI DE PIAȚĂ LIBERĂ

Prof.univ.dr. Constantin Anghelache

Despre situația economiei românești în noul ciclu istoric de după 1989 s-a scris și se va mai scrie. După „tăvălugul” din anii ‘90, când s-a urmărit programatic să se radieze, la propriu și la figurat, tot ce avea legătură cu „Epoca de aur”, lucrurile s-au mai schimbat și opiniile, tot mai diverse, au început să capete echilibru. În 2013, sub egida Academiei Române, apărea volumul X al *Istoriei Românilor*, în coordonarea **E.S. acad. Dinu C. Giurescu**. Volumul, prezentat și în revista *Periscop* (Nr. 2/24/2013), deși se referea la „România în anii 1948-1989”, avea și o serie de concluzii finale despre perioada postdecembristă. Stupoarea autorilor era determinată de faptul că nu au putut să compare rezultatele economice din 1989 cu cele din următoarele două decenii, pentru că despre ultimele nu existau date statistice oficiale. Dispăruseră nu doar combinate și uzine de mare capacitate, competitive, dar și ramuri industriale întregi. „*Dacă tendința actuală continuă*”, semnalau cu îngrijorare autorii, „*în scurt timp, 10-15-ani, România devine o colonie în cadrul Uniunii Europene. Va fi o premieră absolută: un stat suveran și independent teoretic, va fi în realitate o entitate cu statut colonial pe plan economico-financiar și politic*”.

Iată că perioada prognozată de autori se apropie de final. Care este situația acum? Opiniile continuă să fie împărțite. Unii autori, care își arogă titlul de „istorici”, continuă să afirme că industria de până în 1990 era „un morman de fiare vechi”. Alții, în cunoștință de cauză, pentru că au contribuit efectiv la modernizarea industrială din acei ani, susțin că erau multe elemente pozitive care ar fi trebuit salvate, preluate și dezvoltate. În rândul acestora din urmă se înscrie și colegul nostru, **prof.univ.dr. Constantin Anghelache**, care, din 1998 încoace, scoate an de an un volum consacrat stării economice a României. Redăm pe scurt concluziile sale la zi.

Noi rămânem cu speranța, exprimată în 2013 de E.S. acad. Dinu C. Giurescu, că „*mai există forțe care gândesc și acționează pentru viitorul acestui neam*”. Astăzi, ca și atunci, este nevoie ca aceste forțe „*să acționeze în același sens, rapid, cu energie*”. (**Redacția**)

**

Încerc, în cele ce voi expune în continuare, să pun în evidență faptul că întreaga economie națională a fost pur și simplu pulverizată, fără nicio logică structurală și nicio perspectivă de înlocuire sau de perfecționare.

Voi indica unele consecințe pentru populație, izvorând din acest peisaj apocaliptic, desprins parcă dintr-un film science fiction.

România s-a transformat practic într-un paradis al multinaționalelor care au beneficiat de sistemul deficitar de privatizare a economiei românești și, în

prezent, controlează industria, agricultura, construcțiile, transporturile, comerțul, sectorul financiar-bancar, promovându-și reglementări legale de interes propriu, fără ca în Parlamentul României sau în posturile din guvernele care s-au succedat la conducerea țării, din 1990 și până în prezent, să aibă un cuvânt real de spus și să încerce să tempereze această perspectivă sau cel puțin să o amelioreze și să lase posibilitatea cetățenilor români să poată să folosească condițiile deosebite pe care le oferă piața liberă.

În prezent, dacă facem un studiu aprofundat, constatăm că românii le-au rămas micro-întreprinderile și întreprinderile mici și mijlocii și astfel, din cele aproximativ 500.000 înregistrate, peste 200.000 de astfel de societăți nu au nici un angajat.

Nu ne putem plânde că românii astăzi au libertatea să se ocupe de economia și afacerile pe care le au, numai că acestea au devenit, în marea lor majoritate, afaceri de subzistență.

În acest context, putem preciza că în prezent avem o industrie de subzistență și nu doar agricultura, construcțiile, transporturile și alte servicii care și ele, la rândul lor, sunt tot de subzistență, pretinzând astfel că acționăm pentru dezvoltarea inteligentă, digitalizarea economiei și pășirea pe calea dezvoltării unei economii durabile.

Nimic nu este mai durabil decât subzistența, putem preciza noi, aceasta fiind, din păcate, strategia noastră națională în contextul în care, în procesul de privatizare, am reușit „să facem praf” marile companii (întreprinderi de stat și regii autonome).

Fără a exagera sau supăra pe cineva, putem preciza că astăzi brand-ul României este subzistența, atât în interiorul țării, cât și pe celelalte piețe ale muncii unde lucrează cetățeni români.

Trebuie să avem în vedere faptul că o analiză privind studiul evoluției economiei României din decembrie 1989 / ianuarie 1990, comparativ cu situația de astăzi a întregii economii va evidenția că evoluțiile, din punctul de vedere al strategiilor macroeconomice, care au fost promovate succesiv de toate guvernele care s-au succedat imediat după evenimentele din decembrie 1989, relevă o cădere deosebită.

O analiză de acest gen, fără prezentarea unor exemple clare, nu poate conduce la concluzii care să fie satisfăcătoare sau pe deplin justificate.

Trebuie să precizăm faptul că am avut în vedere infrastructura industrială din România, plecând de la unele domenii, în special de la construcțiile de mașini în care România, în perioada pre-decembristă, avea un rol important și avea cu ce se prezenta pe piețele lumii.

Astfel, producția de autocamioane și autobuze fabricate la Brașov și București, producția de avioane ROMBAC, producția de avioane de luptă și tancuri după licențe autohtone, producția de locomotive de la ELECTROPOTERE Craiova, producția de motoare pentru vapoare după licența RENK din Germania și, nu în ultimul rând, centrala nucleară de la Cernavodă,

sunt elemente grăitoare care pot sugera oricui, indiferent de poziția pe care o are, că în România de astăzi aceste lucruri s-au volatilizat.

Nu putem să evităm faptul și să nu menționăm că alte industrii, cum ar fi sticlăria, confecțiile, tricotajele, îngrășămintele și altele, rând pe rând, s-au diminuat și în prezent aproape că nu le mai găsim în structura economiei românești.

În privința exportului, evidențiem faptul că, dacă din 1981 până în 1989 soldul balanței de plăți externe era pozitiv, după anul 1990 și până în prezent acest sold al balanței de plăți externe a devenit negativ, înregistrând lunar cifre de miliarde de euro. Aceasta înseamnă că exporturile s-au diminuat comparativ cu importurile, așa încât efectul exportului net (diferența dintre export și import) grevează serios asupra nivelului Produsului Intern Brut, deci al creșterii economice.

Pe grupe de mărfuri vom constata același lucru. S-a inventariat la 31 decembrie 1989 că România exporta produse dintr-o gamă suficient de largă cum ar fi mașini, utilaje, mijloace de transport, combustibili, materii prime minerale. De asemenea, exporta materiale de construcții și accesorii, iar materiile prime, cum ar fi cele pentru industria alimentară și producția altor mărfuri erau favorabile importurilor, din care rezultă că România aducea în țară o serie de produse care ajutau la completare și la creșterea producției de mărfuri pentru export.

Așa se explică și faptul că în prezent indicatorul privind comenzile partenerilor externi pentru importul din România de astfel de produse s-a diminuat și, în acest fel, exporturile, paradoxal într-o creștere de la un an la altul cu câteva puncte procentuale, sunt net inferioare importurilor care, aparent, au un trend mai lent dar care, pornind de la o bază destul de ridicată, ajung să producă mari dificultăți economiei românești.

Am continuat analiza pornind de la faptul că economia României a înregistrat creșteri mai firave în cifre absolute ale exporturilor comparativ cu cele ale importurilor, deși în cifre relative, de la o perioadă de timp la alta, exporturile au înregistrat creșteri, oarecum superioare importurilor, numai că importurile au plecat de la un standard ridicat și, în cifre absolute aceste creșteri sunt superioare și determină menținerea soldului balanței de comerț exterior la un nivel destul de ridicat și nefavorabil creșterii economiei României.

În timp, aceste probleme ale evoluției economiei românești care au impact imediat și final asupra calității vieții populației au fost analizate de o serie de cercetători din țară și din străinătate, care au pus în evidență aspecte privind faptul că sunt neglijate elementele esențiale ale evoluției economiei românești.

Nu menționăm aici titluri de lucrări sau nume de autori, dar trebuie să precizez că și în țară sunt economiști care nu au prididit și nu au stat pe gânduri pentru a arăta că în România nivelul de utilizare, de valorificare a condițiilor pe care le oferă economia de piață liberă se poate aplica. Nu vreau să fac aici o

discuție asupra tronsonului începând cu anul 2007, de când România a intrat în Uniunea Europeană, cu segmentele de dinainte.

Analizând evoluția României din 1989 și până în anul 2022, vom identifica o serie de aspecte care sunt greu de acceptat.

În treacăt, putem preciza că în 1989 **infrastructura industrială** a României era comparabilă cu cea deținută de primele 10 țări din Europa.

Cei mai mulți care analizează, mai ales astăzi, situația concretă uită aceste aspecte pe care le consideră că sunt de domeniul trecutului. Un dicton ne spune foarte clar că *cine nu are istorie și nu o cunoaște, nu are viitor*. De aceea, trebuie să punem punctul pe *i* și să arătăm că nu poate fi vorba despre așa ceva.

Mulți poate că au uitat, iar unii chiar nici nu știu despre ce este vorba, dar aducem în discuție câteva aspecte esențiale.

Nu putem uita că Platforma Pipera a fost creată de francezi, unde se produceau calculatoare, care au rămas la stadiul la care au fost și România exportă acum IT-iști de mare performanță și importă tehnică informatică de pe alte meleaguri. Nu i-am ținut în țară pe cei care puteau să dezvolte acest sistem informațional în România și ei și-au găsit locurile în alte țări.

România înregistrează în prezent o emigrare masivă din punct de vedere economic, în baza căreia cei bine pregătiți, foarte bine pregătiți, care nu-și găsesc satisfacție în locurile de muncă din țară, iau drumul altor destinații.

De asemenea, nu trebuie trecut în derizoriu faptul că autocamioanele și autobuzele care plecau de la Brașov și de la București erau patente germane, care satisfăceau piața internă și, mai mult decât atât, se bucurau de un export masiv în țări care erau la un nivel tehnologic egal sau inferior cu cel al României sau chiar și în alte țări, în special din Africa, Orientul Mijlociu și Asia.

În anul 1978, România a contractat cu Marea Britanie proiectul de avioane ROMBAC (mediu curier), fiind vorba despre un aparat de zbor care satisfăcea o serie de piețe europene, mai ales pentru cursele interne în țările mari din Europa dar, mai ales, într-o serie de țări din Orientul Mijlociu, Africa.

Acesta a fost un contract masiv, pentru producerea a 100 de aparate, care au fost vândute fără a avea nevoie de un studiu de marketing întrucât licența britanică a prevăzut și piețele unde acestea se pot exporta.

De asemenea, producția de avioane de luptă și tancuri după licență autohtonă plasa România în topul țărilor cu export militar. Ne amintim precis că România a fost în dese rânduri criticată pentru că exporta astfel de tehnică militară.

Nu putem uita faptul că locomotivele de la ELECTROPOTERE Craiova erau fabricate după patent elvețian și cunoșteau drumul exportului într-o serie de țări africane, din Orientul Mijlociu și Asia. Acum, căutăm cu mare atenție și nu mai găsim acest produs deosebit în țările pe care le-am menționat.

Mai aduc în discuție și faptul că la Reșița se fabricau motoare de vapoare după licența RENK din Germania, care au satisfăcut nevoile de producție și dotare ale României și au pătruns apoi și pe alte piețe, dar acum aceasta s-a redus și "am rămas doar cu povestea".

Despre centrala nucleară de la Cernavodă menționăm că unitățile care au fost puse în funcțiune până acum au avut la bază licența contractată tot în 1978 cu Canada care, se cunoaște, are ca șef al statului tot pe regele (regina) Marii Britanii.

Fără a fi nostalgici, putem spune că începuserăm să ne integrăm acceptabil în economiile mari ale lumii.

În 1989, România era a treia țară, după SUA și Japonia, care fabrica anvelope gigant pentru autobasculante de peste 110 tone capacitate. Precizez aici că, la fel, doar două țări din lume produceau rulmenți cu bile, acestea fiind România și Japonia, pentru care exista o largă piață de desfacere.

În 1990, după evenimentele din decembrie anul precedent, s-a instaurat și primul guvern care a afirmat fără rezerve că industria românească este *un morman de fiare vechi*.

Pentru a pune în evidență cât de mare era acest *morman de fiare vechi*, voi face o scurtă analiză a ceea ce am avut, s-a epuizat și unde suntem după 33 de ani de piață liberă.

Dacă am analiza cu atenție expresia folosită de primul șef de guvern al României post-decembriste, vom identifica faptul că, termenul de *fier vechi* voia să spună lumii întregi că economia României comuniste nu merită doi bani, că trebuie scoasă din orice politică sau criteriicare ar presupune acțiuni de cooperare sau importuri de astfel de produse.

Pentru a combate oarecum această viziune, vom utiliza datele statistice din diferite domenii, pentru a sublinia și a conveni că poziția premierului de atunci, și a celor care l-au urmat, ori era generală și total în necunoștință, ceea ce nu pot să cred, ori era determinată de un anume scop.

Interpretând datele înregistrate, pot afirma pe scurt următoarele:

- În 1989, România producea 14,415 milioane tone de oțel iar astăzi mai produce doar 3 milioane de tone;
- În acea perioadă pre-decembristă ieșeau pe poarta fabricilor 1.600 de excavatoare, de regulă exportate, iar astăzi nu se mai produce niciunul;
- De asemenea, tot în acel sfârșit de decembrie 1989, România producea 151.745 tractoare care, majoritatea erau exportate, iar astăzi totul a trecut la *fier vechi* și nimic nu se mai întâmplă;
- Am construit fabrici de tractoare în Egipt și Iran care funcționează și acum, în timp ce în România acest sector a fost trecut la *grămada de fier vechi*;
- Tot atunci, România producea 11.274 vagoane de marfă, iar în prezent mai realizează în jur de 800;
- La categoria nave de toate capacitățile România producea, mai ales pentru export, 13.515 bucăți, iar în 2022 nu mai producea nimic;
- Totodată, România producea o serie întreagă de autocamioane, la un nivel de 12.505 bucăți, iar în prezent aproape nimic;

- La categoria anvelope, toate sortimente inclusiv de mare capacitate, România producea în 1989, 6.838 mii bucăți, iar în prezent mai produce doar 3.813 mii bucăți;
- Producția de ciment, care a fost “pulverizată”, realiza în anul 1989, 13.265 mii tone, iar în prezent cantitatea este derizorie, nici nu poate fi menționată, fie și pentru un scop comparativ;
- România extrăgea 13.377 mii tone de țiței, iar în prezent mai extrage 3.195 mii tone;
- Volumul gazului metan extras era de 29.263 mii metri cubi, iar în anul 2022, România mai extrage doar 18.392 mii metri cubi;
- În ceea ce privește unele produse din prelucrarea țițeiului, România realiza 8,50 milioane tone motorină, iar în anul 2022 mai realiza doar 2 milioane tone;
- Produsul păcură din care în anul 1989 România producea 10 milioane tone, iar în prezent mai produce doar 0,50 milioane tone;
- La categoria laminate din aluminiu, România producea, în anul 1989, 86.122 mii tone, iar în prezent doar 185 mii tone.

Iată, pe scurt, o prezentare a acestor aspecte care au grevat industria României.

În plus, putem preciza că distribuția gazelor naturale nu mai este a României. Ne întrebăm cine măsoară distribuția, cine măsoară nivelul producției și al importurilor și, mai ales, cine stă să constate dacă prețurile sunt cele care sunt atractive sau nu.

De ce s-au întâmplat aceste fenomene este greu de spus. Dar putem preciza faptul că au venit o serie de consultanți, în numele competitorilor noștri din domeniu, care ne-au sugerat *că este bine* să ne axăm pe întreprinderi mici, mijlocii și micro-întreprinderi și în felul acesta să ușurăm economia prin concedierea muncitorilor din marile întreprinderi și regii autonome, să închidem *mamuții* industriali, să producem, eventual, kit-uri de componente și nu produse integrate, și să facem produse, cum ar fi cabluri, radiatoare, sisteme de frânare sau anvelope, dar nu locomotive sau vagoane.

Evoluția industriei mergând în această direcție, așa-ziișii investitori români nu au avut încotro și s-au aliniat acestor deziderate care s-au dovedit și se vor dovedi în continuare deosebit de păgubitoare pentru economia României.

Rezultă că, deși nu a existat o viziune politică de dezvoltare, ci doar una de schimbare și oarecum ameliorare, efectul a fost cu totul dăunător pentru economia României.

Tot ce am arătat în legătură cu industria, folosind doar un număr redus de date comparative, evidențiază faptul că închiderea de fabrici și vânzarea de active, au dăunat extrem de mult țării noastre, efectele văzându-se limpede în timp, mai ales astăzi, când România nu dispune de un sistem autohton de investitori capabili să relanseze economia.

Putem aprecia că guvernarea de după 1990 au îndeplinit misiuni cu exces de zel, dar nu există argumente pentru a putea convinge că aceste programe au fost în totalitate subordonate intereselor României și să aibă ca efect creșterea economică pe baze proprii, mai ales prin investiții autohtone, investiții străine directe și accesarea fondurilor comunitare. Toate acestea ar fi fost de bun augur și ar fi arătat astăzi o economie destul de bine pusă la punct.

În continuare, vom arăta și alte aspecte care s-au întâmplat în economia României.

În acest sens, **agricultura**, prin modul în care a fost privatizată, restituindu-se foștilor proprietari funciari ceea ce au adus în cooperativele agricole de producție, numai că în felul acesta s-a distrus întregul sistem organizat de lucrare a terenului în suprafețe acceptabile pentru irigare, fertilizare, întreținere cu metode tehnologice superioare.

Din acest punct de vedere, precizăm că suprafața agricolă totală era înainte de 1989 de 23.830.000 hectare, suprafața agricolă de 11.758.980 hectare, suprafața arabilă de 9.458.354 hectare, iar suprafața pregătită în mod continuu pentru irigații era de 3.175.767 hectare.

În prezent, m-aș referi doar la faptul că suprafața pregătită pentru irigații în 2022 a fost de 528.203 hectare. De fapt, sistemul de irigații s-a distrus în totalitate pentru că cei care au intrat în fostele cooperative agricole de producție, odată cu repunerea în posesie a suprafețelor de teren, a celorlalte bunuri pe care le-au adus în cooperative, au gândit că este dreptul lor să obțină și o cotă din materialul de irigații respectiv.

Tot cu privire la agricultură putem vorbi despre îngrășămintele chimice produse în România, domeniu în care țara noastră realiza și un mare export de îngrășămintele chimice complexe, care era de 2.805.000 tone pe când, în 2022, înregistra doar 910.000 tone.

Producțiile agricole, de multe ori corect criticate, erau exagerate din dorința megalomanică de a arăta progresele, nu ale agriculturii, ci ale sistemului, dar reprezentau totuși ceva.

Totalul producției de cereale boabe în 1989 era de 19.365.000 tone din care, grâu și secară 6.339.800 tone, orz și orzoaică 2.348.700 tone, porumb 10.563.300 tone.

În 2022, putem discuta despre unele producții apropiate, dar nu în măsură să satisfacă nevoile pentru producția internă și export. Până în 1990, România era cunoscută pe piața mondială, în special cea europeană, ca fiind un mare exportator de astfel de produse.

Putem continua și arăta că și în ceea ce privește producția de plante uleioase realizăm 1.306.700 tone, în prezent această producție fiind oarecum insignifiantă. Din această cantitate, producția de floarea-soarelui pentru ulei, care se realiza în sistemul de fabrici din România și pentru export, era de 800.600 tone.

Continuăm prin a arăta și alte aspecte. Producția de sfeclă de zahăr, din care România producea 6.671.600 tone, în prezent este oarecum simbolică și mai ales prelucrarea în special pentru export, devenind o *Fată Morgană*.

În ceea ce privește producția de cartofi, pentru care România are zone deosebit de fertile, în 1989 se realizau 4.432.000 tone care, în timp ce astăzi România importă cartofi din țările vecine, în detrimentul subvenționării și sprijinirii producătorilor autohtoni, pentru a asigura astfel nevoia pentru consumul intern.

Și la capitolul legume, România producea, în 1989, 3.726.600 tone, cantitate necomparabilă cu ceea ce se realizează astăzi.

Pe fondul reducerii șeptelului, și producția de plante de nutreț a scăzut foarte mult. Astfel, dacă în 1989 se produceau 18.057.000 tone, astăzi aceasta este foarte greu de comparat și de pus în evidență în ceea ce privește situația din acest domeniu al producției vegetale.

Putem face o analiză și asupra producțiilor medii la hectar, rezultând clar că în perioada până în 1989 acestea erau net superioare producțiilor care se obțin astăzi și aceasta deoarece nivelul de prelucrare tehnologică avansată a agriculturii este acum lăsat la voia întâmplării.

În trecut fie spus, putem preciza numai că producția medie de grâu era de 3.374 kg la hectar, cea de orz și orzoaică de 4.475 kg la hectar (astăzi 2.955 kg/ha), cea de porumb de 2.472 kg la hectar, floarea-soarelui 1.512 kg la hectar, sfeclă de zahăr 26.465 kg la hectar, cartofi 13.329 kg la hectar, iar producția medie pentru nutreț era de 30.399 kg la hectar.

În anul 2022, aceste cifre nu se mai raportează cu acuratețe, întrucât sistemul de calcul este foarte complicat, având în vedere că suprafețele agricole minuscule constituie ponderea esențială în agricultura României.

Aș vrea să mă refer puțin la **fondul forestier** care, în 1989, era de 6.372.000 hectare, din care suprafață cu păduri 6.244.000 hectare. Împăduririle anuale erau de 41.409 hectare și trebuiau să acopere exploatările de material lemnos pentru dezvoltarea industriei (mobilă, placaje, parchet și altele), care de regulă erau exportate. Pe scurt, aceasta era situația în sistemul forestier.

În **sistemul piscicol**, lucrurile au degenerat și mai mult. Totul s-a privatizat, totul s-a exploatat de către cei care au intrat în posesia marilor rezervații piscicole. S-a distrus flota de pescuit pe care o aveam. S-a ajuns ca în acest domeniu majoritatea produselor pescărești pentru nevoile populației să fie importate.

Pe scurt, o succintă situație în legătură cu **dotarea agriculturii**, în ansamblul ei, cu mașini și utilaje specifice produse în țară pentru nevoile acestui sector.

Astfel, în 1989, România producea 83.286 pluguri pentru tractoare, 35.386 bucăți cultivate, 46.608 bucăți semănători, 44.799 bucăți combine pentru recoltat păioase, 17.195 bucăți combine pentru recoltat porumb. În 2022

nu putem discuta despre astfel de producții, deoarece acestea nu se mai realizează în societăți comerciale specializate, multe dintre ele importându-se.

Trecând la categoria **producția animalieră**, va trebui să ne referim la șeptel. Șeptelul înseamnă totalul de capete din structura animalieră, adică bovine, ovine, caprine, suine (porcine), păsări existente în 1989 comparativ cu situația din anul 2022.

În acest sens, sunt edificatoare următoarele cifre comparative.

În grupa bovine și taurine, România avea 6.416.000 capete în 1989, pentru ca această cifră să se reducă la 3.797 capete în 2022.

La categoria suine (porcine) România înregistra, la 31 decembrie 1989, 14.351.000 capete; în anul 2022, această cifră a scăzut la derizoriul nivel de circa 9 milioane capete.

La categoria ovine, în anul 1989 dispuneam de un număr de 16.210.000 capete, iar cifra înregistrată în anul 2022 era de 9.980.245 capete. Ar fi de menționat și categoria caprine, în mod separat, pentru că la caprine (vaca săracului), care în 1989 înregistra un număr de 2.078.000 capete, în 2022 numărul acestora a scăzut la 1.469.456 capete.

La categoria păsări, în 1989 România înregistra 127.561.000 capete, ajungându-se la aproximativ o treime, respectiv 43.266.000 capete în anul 2022.

Aceeași situație se înregistrează și la categoria familii de albine și altele din acest domeniu.

Toate puse în evidență reliefează că agricultura s-a situat și a rămas într-o situație greu de imaginat în care se întâmplă ca în țara noastră, cunoscută ca o țară cu specific agrar, cu exporturi masive în toate domeniile producției din sectorul agricol (vegetal, animal), să înregistrăm căderi care au determinat creșterea importurilor și aducerea din exterior de produse, poate nu de cea mai bună calitate, dar competitive din punct de vedere al criteriilor pieței comunitare.

Este greu de refăcut acest eșalon al agriculturii dar, pe de o parte, am ajuns în situația de a importa și de a pune în discuție dacă țara noastră mai este capabilă să controleze prețurile și, pe acest fond, să realizeze stimularea producătorilor interni.

Se gândește să se revină la forme de asociere care să asigure o prelucrare mai eficientă a terenului, dar sunt din ce în ce mai mulți fermieri care își propun creșterea animalelor având în vedere concurența externă.

În aceeași situație se regăsește și producția de lapte, carne și celelalte produse din întreaga structură animalieră care este în scădere și nu avantajează cu nimic țara noastră.

Ca un corolar al celor prezentate, mă voi referi în cele ce urmează la **situația schimburilor comerciale internaționale**.

Se cunoaște că România, până la mijlocul lunii martie 1989, a lichidat întreaga datorie externă care se cifra la câteva zeci de miliarde de dolari. La timpul respectiv, chiar țări occidentale încurajau această atitudine a României, fiind oarecum de acord că, iată, printr-o astfel de politică, de ușoară independență

economică, se poate asigura și o evoluție a întregului sistem independent. Numai că, aceasta a fost o teorie pe care noi am considerat-o atunci a fi interesantă.

Ceaușescu a dispus apoi, într-o mare eroare, ca și suma aurului depozitat în Elveția, drept garanție să fie utilizată pentru a putea obține valuta necesară lichidării în martie acel an, a întregii datorii externe, ceea ce a grevat și mai mult situația populației din țara noastră.

La categoria **export**, trebuie să plecăm în primul rând de la balanța de plăți externe. Constatăm că din 1981 și până în 1989, România a avut un excedent al balanței de plăți externe.

România exporta masiv mașini, utilaje și mijloace de transport, produse chimice, îngrășăminte, cauciuc, materiale de construcții și accesorii, mărfuri alimentare și mărfuri industriale de larg consum.

Importurile, de completare, erau masive la grupele de mărfuri combustibili, materii prime minerale și metale, materii prime nealimentare și produse prelucrate în afara celor cuprinse în celelalte grupe, materii prime pentru producția mărfurilor alimentare, și astfel se echilibra și se putea vorbi despre această perspectivă a evoluției pozitive a României.

Dacă disecăm cele două laturi ale activității schimburilor comerciale internaționale, pe grupe de mărfuri, constatăm că și în cifre relative evoluția este aceeași.

Am analizat exportul principalelor mărfuri în 1989, luând aceleași grupe. Se constată, aceasta fiind o prezentare mai extinsă, că România avea o structură largă la comerțul exterior, adică la exporturi prin care, în cea mai mare parte, reușea să acopere valorile importurilor din aceeași grupă de mărfuri.

Am mers mai departe și am considerat necesar să vedem care erau principalii parteneri ai României în comerțul exterior, exporturi și importuri. Am sintetizat principalele țări din Europa și celelalte continente pentru a evidenția că, de fapt, URSS constituia principalul exportator și mai ales importator din România, că în realitate, Consiliul Economic de Ajutor Reciproc, prin țările membre, reprezenta o pondere ridicată atât la importuri dar, mai ales, la exporturi.

Analiza în anul 2022 relevă aspecte care nu sunt conforme cu ceea ce se întâmpla în anul 1989.

Desigur, există suficiente argumente care conduc la ideea că era necesară o anume restructurare a economiei românești, în contextul în care o serie de produse realizate erau energofage, altele însemnau, datorită nivelului tehnologic, cu un consum ridicat de materii prime și forță de muncă, competitivitate redusă.

În alte cazuri, România producea la nivel calitativ acceptabil de țări, din Africa, Asia, Orientul Mijlociu și mai puțin din UE. Trebuie precizat că renunțarea la Consiliul de Ajutor Economic Reciproc prin dizolvarea acestuia a determinat reorientarea exporturilor și mai ales a importurilor, așa încât principalii zece parteneri în perioada curentă s-au schimbat.

Aceasta nu ar fi în detrimentul evoluției schimburilor comerciale internaționale, cât mai ales faptul că la importuri găsim o serie de produse pentru care România era tradițional producătoare.

La exporturi întâlnim din ce în ce mai puține comenzi externe, cele mai multe din acelea care aduc valori reduse.

Pe acest fond, soldul balanței de plăți externe este negativ, soldându-se cu deficite de miliarde de euro lunar.

Este clar că economia României a avut mult de suferit. Ea este acum într-un stadiu în care, chiar dacă cercetătorii și specialiștii în domeniul economic extins din România propun dezvoltarea durabilă, care desigur este o tendință net superioară strategiilor de până acum, aceasta trebuie să rezulte și din structura producției, din structura exporturilor și a importurilor, ca să putem să ajungem la menținerea stabilității macroeconomice, care să asigure o creștere a veniturilor și, pe această cale, a nivelului de trai.

Ar fi multe de spus dar, rând pe rând, în această dezvoltare cred că am sugerat și am ajuns în situația de a evidenția că strategia de până acum a fost greșită.

Nu s-a ținut seama de potențialul economic, de avuția noastră națională și, mai ales, de resursele acumulate, și cele ale solului și subsolului, de care dispuneam.

O serie de aspecte trebuie luate în considerare.

Să sperăm că și digitalizarea economiei va constitui un element esențial, care să nu însemne o nouă reindustrializare, ci o dezvoltare a industriei pe baza principiilor tehnologiilor și cuceririlor științei în perioada următoare.

În continuare, aș vrea să pun în evidență **câteva aspecte care au determinat această evoluție a economiei românești.**

Au fost erori care s-au produs în întreaga evoluție social-economică a României de după decembrie 1989 care, acum prezentate, pot fi pentru oricine interesante, mai puțin pentru cei care le-au înfăptuit și care caută suficient de multe explicații.

Să inventariem, în treacăt, câteva dintre primele mari greșeli istorice ale politicianilor, în urma cărora s-a dat startul la “jaful național”.

Prima mare eroare a fost restituirea părților sociale, o privatizare pe bani adevărați începută, surprinzător, în regimul de până în decembrie 1990. FSN-ul a restituit acești bani, în valoare de aproximativ 8 miliarde de dolari, pentru a cumpăra bunăvoința oamenilor, aceasta chiar cu banii lor. Populația s-a bucurat la timpul respectiv, fără să își dea seama că această măsură a însemnat trei elemente deosebit de grave pentru țară. În primul rând, scoaterea din domeniul investițiilor și trecerea în domeniul consumului. Pe acest fond, al doilea element negativ a fost sporirea șomajului. Și, ca urmare a acestei maladii (șomajul), s-a trecut la concedieri și la închideri de fabrici.

Această măsură anti-economică din cauza căreia fabricile și uzinele au rămas fără capital lichid, a condus de fapt la excluderea cetățenilor de la un drept

de proprietate plătit cu munca lor. A fost o re-naționalizare a unei părți din capitalul social destinată ulterior și cedării controlului economic către interese de grup, mai ales străine. Această măsură, inițiată de primul guvern, a provocat din februarie 1990 hiper-inflație. Erau peste 8 milioane de salariați, cu o medie a părților sociale de 2 salarii medii fiecare, care au fost plătite într-o lună, întreprinderea fiind obligată să facă credite bancare pentru a putea să restituie acești bani, aceasta fiind prima adevărată *gaură neagră* care s-a instaurat în economia românească.

A doua mare eroare a fost privatizarea de masă, fără proceduri și fără reguli de protecție a acționarilor minoritari. În loc să se folosească părțile sociale existente până în ianuarie 1990, ca primă formă de acordare a acțiunilor, ca cetățenii României să devină, cu ponderea pe care o aveau ei, co-proprietari ai unor părți din fabricile și uzinele care existau atunci, viitoarele certificate de acționari au fost cumpărate pe nimic de cei care știau ce va urma. Populația de rând a rămas practic fără nimic, bucurându-se de un talon pe care l-au depus pe undeva, dar care ulterior nu a avut niciun efect financiar semnificativ.

În acel moment s-a spus că se privatizează numai 30% din capitalul societăților comerciale. S-a anunțat totodată că sectoarele strategice nu se vor privatiza dar, ne amintim, au venit pe urmă Fondul Monetar Internațional, Banca Mondială și societățile externe de consultanță, care au dictat și guvernele au promovat controlul total, fără luptă și fără niciun câștig, asupra întregii economii, care și-a continuat *pas cu pas*, vorba cuiva care a scris aceasta într-o carte, evoluția spre drumul distrugerii complete a economiei României.

Fiecare program de guvernare anunțat a fost de fapt un program de ne-guvernare în spatele căruia s-a dezvoltat corupția fără margini.

A dispărut întregul sector al industriei textile, confecții, tricotaje (filaturi, țesătorii, fabrici de stofă și postavuri), întreprinderi de pielărie și încălțăminte, toate concepute într-un sistem integrat. Acum nu mai există. În sectorul agro-alimentar, 36 de fabrici de zahăr, de ulei, preparate din carne, lapte și produse lactate și zeci de fabrici de nutrețuri combinate pentru hrana sectorului zootehnic, au dispărut de pe harta României. Nu mai există majoritatea fabricilor din industria lemnului și mobilei, din industria cimentului, a lacurilor și vopselelor, a medicamentelor, din sectorul construcțiilor de mașini, al exploatărilor miniere (feroase, neferoase, cărbune). S-au desființat întreprinderile agricole de stat și cele de mecanizare a agriculturii, stațiunile de cercetări agricole și, în general, marea majoritate a institutelor de cercetare-proiectare. În același ritm au dispărut industria electronică, electrotehnică, de mecanică fină, optică, automatizări. Baza națională de soiuri de plante și rase de animale a fost „pulverizată”. România nu mai dispune astăzi de un pachet național prin care să producă semințe, soiuri hibridi de culturi cerealiere, plante tehnice și legumicole. Toate au fost abandonate. A fost distrus aproape în totalitate sistemul de irigații, care a fost construit prin îndatorarea dureroasă a României la Banca Mondială, pentru irigarea a 4 milioane de hectare și pentru a cărui plată românii au contribuit zeci

de ani. Au fost abandonate programele de combatere a eroziunii solului, de îndiguiiri și desecări, dar și cele de irigații în curs. Astfel, au fost abandonate Canalul Siret - Dunăre sau București – Dunăre.

Nici după 33 de ani clasa politică nu a realizat importante reglementări prin care salariații să-și investească o parte din salariu în compania proprie. Nu s-au aprobat legi convenabile în acest sens și de aceea lucrurile stagnează.

Economia României putea fi salvată prin participarea financiară a salariaților, începând cu părțile sociale, printr-o reglementare prin care salariile reinvestite să fie scutite de impozite și alte contribuții.

În toți acești ani a curs ca un fir roșu, care a legat zecile de guverne, care s-au perindat pe la Palatul Victoria, de un proiect minimal coerent de subzistență și nu de dezvoltare.

MEMORIALISTICĂ, CONSEMNĂRI, DEZBATERI**CINE A SABOTAT GAZODUCTUL
NORD STREAM?****Alexandru Botez**

► La 26 septembrie 2022, o serie de explozii s-au produs pe fundul Mării Baltice, în apropierea insulei daneze Bornholm, unde se află amplasate gazoductele Nord Stream 1 și Nord Stream 2. Dispozitive explozive au avariat trei din cele patru conducte submarine prin care trebuia să se realizeze aprovizionarea Europei Occidentale cu gaze naturale din Rusia.

În acel moment, niciunul din aceste gazoducte nu era în funcțiune având în vedere tensiunile legate de Războiul din Ucraina. Conform ziaristului și analistului american Chas Danner, într-un comentariu publicat în revista *Intelligencer*, intitulat *Cine a sabotat într-adevăr Nord Stream?*, după aproape un an, mai multe țări investighează acest sabotaj, dar misterul cu privire la cine l-a executat încă persistă.

► Proiectul Nord Stream datează de pe vremea cancelarului social-democrat Gerhard Schröder, care a semnat o scrisoare de intenții împreună cu Vladimir Putin, cu câteva zile înainte de alegerile federale din 2005. Succesora lui Schröder, Angela Merkel, a continuat acest proiect. De asemenea, în timpul mandatului acesteia a fost demarată construcția gazoductului Nord Stream 2. În opinia profesorului de economie de la Universitatea din Viena, Rene Tebel, susținătorii din SPD și CDU/CSU au conceput Nord Stream 1 mai apoi Nord Stream 2 ca pe niște proiecte ale sectorului privat, menite să asigure aprovizionarea Germaniei cu resurse energetice ieftine, care să înlocuiască cărbunile, ca o punte către Rusia, fiind mai presus de orice o decizie suverană germană și europeană.

În plus, exista o suspiciune că amenințările venite din partea Statelor Unite la adresa Nord Stream 2 erau determinate de interesul americanilor de a vinde gaze naturale lichefiate Europei. Încercările de a atașa așa-zise „*valori morale*” proiectelor Nord Stream au fost respinse de Angela Merkel, mai susține profesorul austriac într-un articol publicat de revista *Geopolitical Monitor*.

► Prin oprirea livrărilor de gaze naturale către Germania, a fost eliminată efectiv cheia modelului de afaceri al țării, care se baza pe accesul la energie ieftină, este de părere Matthew Karnitschnig, într-un comentariu publicat de revista americană *Politico*.

Deși prețurile la gaze s-au stabilizat recent, acestea sunt încă aproximativ de trei ori mai mari decât erau înainte de criză. (...) Transformarea verde, așa-

numita *Energiewende*, nu a făcut decât să înrăutățească lucrurile. În momentul în care pierdea accesul la gazul rusesc, Germania a oprit în totalitate energia nucleară. Și chiar și după aproape un sfert de secol de subvenționare pentru extinderea energiei regenerabile, Germania încă nu are suficiente turbine eoliene și panouri solare pentru a satisface cererea - lăsând germanii să plătească de trei ori media internațională pentru electricitate.

► Pe fondul creșterii numărului trupelor ruse la granița cu Ucraina, de la începutul lunii februarie anul trecut, președintele Joe Biden a avertizat public că: **„Dacă Rusia invadează... din nou, Nord Stream 2 nu va mai fi. Îi vom pune capăt”**. Unii au interpretat această declarație ca o recunoaștere anticipată a vinovăției.

► Pe acest fundal, la 8 februarie 2023 celebrul ziarist american de investigații Seymour Hersh, într-un articol publicat pe blogul său *Substack*, a susținut că Statele Unite ar fi efectuat o operațiune secretă de sabotare a gazoductelor *Nord Stream*. Scenariul prezentat de Hersh se bazează pe informațiile furnizate de o sursă anonimă, despre care ziaristul american susține că **„a fost implicată direct în planificarea operațiunii de sabotare a Nord Stream”**.

► Casa Albă a respins alegația lui Hersh ca fiind **„în totalitate o ficțiune”**.

► Seymour Hersh este ziaristul de investigații american care s-a remarcat în anul 1969, când a dezvăluit masacrul din localitatea vietnameză My Lai și felul cum a fost mușamalizat acesta de militari și politicieni din Statele Unite, pentru care a fost distins în 1970 cu Premiul Pulitzer.

În anii 1970 a scris reportaje și comentarii despre Scandalul Watergate pentru *The New York Times*, iar în 2004 a publicat un reportaj despre abuzurile armatei americane la închisoarea Abu Ghraib, din Irak, în *The New Yorker*; pentru care i s-au decernat cinci Premii George Polk și două Premii National Magazine pentru activitatea sa jurnalistică. Este autorul a 11 cărți, dintre care: *The Price of Power: Kissinger in the Nixon White House* (1983) și o biografie a lui Henry Kissinger, pentru care a primit National Book Critics Circle Award.

În 2013, a contestat public faptul că guvernul de la Bagdad ar fi folosit arme chimice împotriva populației civile la Ghouta, în timpul Războiului din Siria.

► Articolul despre Nord Stream a provocat controverse în mass-media și i-au atras critici. Interesant este faptul că deși publicațiile *main stream* din Statele Unite au respins vehement argumentele lui Hersh, majoritatea studiilor și analizelor pe tema Războiului din Ucraina sau al perspectivelor unei noi arhitecturi de securitate europene de după încheierea conflictului fac referiri la acesta.

Prezentăm în continuare extrase semnificative din articol.

*

«CUM A SABOTAT AMERICA CONDUCTA DE GAZE NATURALE NORD STREAM.

Centrul de Scufundări și Operațiuni de Salvare al Statelor Unite se află situat într-o locație la fel de obscură ca și denumirea acestuia, pe o străduță din Panama City, un orașel-stațiune din sud-vestul statului Florida, în apropiere de granița cu Alabama. (...)

De mai multe decenii, la acest centru sunt antrenați scafandrii marinei americane, care erau apoi repartizați la unități militare dislocate în întreaga lume, capabili să facă scufundări la mare adâncime și să folosească explozibili C4 pentru a curăța porturile și plajele de muniție neexplodată, precum și de resturi de conducte, combustibili și platforme de foraj marin scoase din uz, precum și distrugerea unor diguri, canale și alte instalații submarine ale unor state inamice. Centrul de la Panama City se mândrește cu a doua cea mai mare piscină acoperită din America și a fost locul perfect de recrutare și instruire a celor mai taciturni absolvenți ai cursurilor de scafandri, dintre care – în vara anului 2022 -, au fost selecționați cei care au fost autorizați să se scufunde la o adâncime de 260 picioare în Marea Baltică.

Conform unei surse cu acces direct la planurile operaționale, în luna iunie 2022, scafandri ai marinei militare americane, sub acoperirea exercițiului NATO intitulat BALTOPS 22, au plantat dispozitive explozive cu declanșare de la distanță și care – trei luni mai târziu – au distrus trei din cele patru conducte de gaze naturale Nord Stream. Două dintre acestea, cunoscute sub denumirea de Nord Stream 1, aprovizionau Germania și mare parte din Europa Occidentală cu gaze naturale rusești, de mai bine de un deceniu. A doua pereche de conducte, denumite Nord Stream 2, tocmai fuseseră terminate, dar nu erau în funcțiune. În condițiile în care trupele ruse au fost masate la granița cu Ucraina și era de așteptat declanșarea celui mai sângeros război din Europa de după 1945, președintele Joe Biden a considerat că aceste conducte sunt un mijloc prin care Vladimir Putin putea să folosească livrările de gaze naturale pentru a-și realiza ambițiile sale politice și teritoriale.

Solicitată să comenteze acest lucru, purtătoarea de cuvânt de la Casa Albă, Adrienne Watson, a răspuns printr-un email: „Afirmția la care vă referiți este falsă și în totalitate inventată”.

Decizia lui Biden de a sabota conductele de transport a gazelor naturale rusești a venit după aproape nouă luni de dezbateri contradictorii din cadrul comunității cu atribuții în domeniul securității naționale de la Washington cu privire la cum să fie realizat acest obiectiv. În tot acest timp, discuțiile au fost nu despre oportunitatea unei asemenea măsuri ci cum să fie realizată în secret, fără să rămână urme și cui să fie încredințată aducerea ei la îndeplinire.

A existat și un motiv birocratic important pentru care misiunea a fost încredințată unor absolvenți ai Centrului de la Panama City. Scafandrii trebuiau să fie doar din rândul marinarilor militari americani și nu al Comandamentului pentru Operațiuni Speciale, ale căror misiuni ar fi trebuit aprobate de Congres și

în prealabil informat Senatul și conducerea Camerei Reprezentanților – așa-zisă *Bandă a celor Opt* („Gang of Eight”). Administrația Biden a făcut tot ce i-a stat în putință să evite orice dezvăluiri privind această operațiune, planificată la sfârșitul anului 2021 sau primele luni din 2022.

Președintele Biden și echipa sa cu responsabilități în domeniul politicii externe – consilierul pentru securitate națională Jake Sullivan, secretarul de stat Tony Blinken și subsecretarul de stat Victoria Nuland – au fost cei mai vocali și consecvenți opozanți ai Nord Stream, în lungime de 790 kilometri, pe fundul Mării Baltice, legând două porturi din nord-vestul Rusiei – situate în apropierea graniței cu Estonia – trecând apoi pe lângă insula daneză Bornholm, înainte de a ajunge în nordul Germaniei.

Această rută, care ocolește Ucraina, a fost o adevărată mană cerească pentru economia Germaniei, aceasta beneficiind din abundență de gaze naturale rusești ieftine pentru a face fabricile lor să funcționeze, populația să se încălzească convenabil, iar distribuitorii germani să realizeze profituri din vânzarea surplusului altor țări din Europa Occidentală. Acțiunea preconizată de Administrația Biden ar fi încălcat promisiunile Statelor Unite că vor evita orice conflict direct cu Rusia. Prin urmare, păstrarea secretului era esențială.

Încă din primele zile ale funcționării sale, Nord Stream 1 a fost considerat de către Washington și partenerii din NATO cu poziții anti-Rusia, ca fiind o amenințare la adresa dominației globale a Occidentului. Compania din spatele acestui proiect, Nord Stream AG, a fost înființată în 2005 în Elveția, în parteneriat cu Gazprom, o companie rusească cotate la bursă, care comercializează exporturile de gaze naturale și asigură profituri enorme pentru acționarii săi, a cărei conducere este dominată de oligarhi controlați de Vladimir Putin. Gazprom deține 51% din acțiunile Nord Stream AG, restul fiind deținut de patru firme vest-europene din domeniul energiei, câte una din Franța și Olanda și două din Germania, împreună controlând vânzările de gaze naturale rusești ieftine distribuitorilor locali din Germania și Europa Occidentală. Profiturile Gazprom sunt împărțite cu guvernul de la Moscova, iar încasările totale din exporturile de gaze naturale și țiței sunt estimate că ajung anual la 45% din încasările bugetare ale Rusiei.

Temerile politice ale Americii erau reale. Putin ar fi avut acum o sursă suplimentară de venituri atât de necesare, iar Germania și restul Europei Occidentale ar fi devenit dependente de gazele naturale ieftine furnizate de Rusia, reducându-se în același timp dependența europenilor de Statele Unite. De fapt, exact acest lucru s-a întâmplat. Mulți germani consideră Nord Stream 1 ca fiind transpunerea în practică a faimoasei Ostpolitik a fostului cancelar Willy Brandt, care ar fi permis Germaniei să se revigoreze după distrugerile din cel de-al Doilea Război Mondial, alături de alte națiuni vest-europene, folosind resursele energetice ale Rusiei pentru crearea unei economii europene prospere și competitive.

Nord Stream 1 era destul de periculos, în viziunea Washingtonului și NATO, iar Nord Stream 2, a cărei construcție a fost finalizată în luna septembrie 2021, urma să dubleze cantitatea de gaze naturale rusești la care ar fi avut acces Germania și Europa Occidentală. Această nouă conductă ar fi putut furniza suficiente gaze naturale pentru a asigura mai mult de 50% din consumul anual al Germaniei. Pe acest fond, tensiunile au escaladat continuu între NATO și Rusia, alimentate de politica externă agresivă a Administrației Biden.

Opoziția față de Nord Stream 2 a izbucnit cu puțin timp înainte de inaugurarea ca președinte a lui Joe Biden, în ianuarie 2021, când senatorii republicani în frunte cu Ted Cruz (Texas) au ridicat în mod repetat problema amenințării reprezentate de gazele naturale rusești în timpul audierilor lui Blinken în vederea numirii în funcția de secretar de stat. (...) Chestiunea la ordinea zilei era dacă va putea Joe Biden să facă față germanilor? Blinken a răspuns afirmativ, dar a menționat că nu discutase detaliat acest aspect cu viitorul președinte. „Știu că este ferm convins că Nord Stream 2 este o greșală” - a declarat acesta în timpul audierilor. „Sunt convins că va apela la orice mijloc de presiune pentru a-i convinge pe prietenii și partenerii noștri, inclusiv Germania, să pună capăt acestui proiect”.

Câteva luni mai târziu, când lucrările la Nord Stream 2 se apropiau de finalizare, Biden a făcut totuși un surprinzător pas înapoi. În luna mai 2021, noua administrație de la Washington a renunțat la sancțiunile împotriva Nord Stream AG, iar un oficial din cadrul Departamentului de Stat a declarat că încercarea de a opri funcționarea Nord Stream „ar fi fost obiectiv foarte îndepărtat”. De asemenea, oficiali din cadrul Administrației Biden au declarat în particular că s-ar fi cerut președintelui ucrainean Volodimir Zelenski să nu critice acest lucru.

Reacția Senatului a fost promptă. Senatorii republicani, în frunte cu Ted Cruz, au anunțat că vor bloca toate nominalizările preconizate de noul președinte pentru numirile în funcții legate de politica externă a Statelor Unite și vor amâna discutarea legii anuale privind apărarea până la toamnă. Publicația Politico a descris această decizie a lui Biden ca fiind „mai mult decât retragerea armatei americane din Afganistan și pune în pericol planurile de guvernare ale lui Biden”. La mijlocul lunii noiembrie 2021, Germania a anunțat că a suspendat emiterea aprobărilor pentru punerea în funcțiune a Nord Stream 2. Ca urmare, în câteva zile, prețurile la gazele naturale au crescut cu 8%, pe fondul temerilor că această suspendare și perspectiva iminenței declanșării unui război între Rusia și Ucraina, vor duce la serioase dificultăți în cazul unei ierni friguroase. Pentru Washington nu era clar ce poziție va adopta Olaf Scholz, noul cancelar al Germaniei. Cu câteva luni mai înainte, după retragerea armatei americane din Afganistan, Scholz se alăturase președintelui francez Emmanuel Macron în apelul acestuia dintr-un discurs ținut la Praga în care susținea necesitatea unei politici externe europene autonome, sugerând în clar mai puțină dependență de Statele Unite.

În tot acest timp, trupele ruse se îndreptau amenințător spre granițele cu Ucraina și, la sfârșitul lunii decembrie 2021, 100.000 de militari ruși erau gata să atace din direcțiile Belarus și Crimeea. Alarma a început să sune la Washington, inclusiv avertizarea lui Blinken că „numărul acestora s-ar putea dubla în scurt timp”.

Din nou, atenția Administrației Biden s-a îndreptat spre Nord Stream. Atâta timp cât Europa rămânea dependentă de aprovizionarea cu gaze naturale ieftine provenind din Rusia, Washingtonul se temea că unele țări europene, în primul rând Germania, vor avea rețineri să furnizeze Ucrainei banii și armele de care aceasta avea nevoie pentru a înfrânge Rusia. În acest moment de incertitudine, Joe Biden l-a autorizat pe Jake Sullivan să constituie un grup inter-agenții pentru a propune un plan de acțiune. (...)

PLANIFICAREA

În luna decembrie 2021, cu două luni înainte ca tancurile rusești să se pună în mișcare împotriva Ucrainei, Jake Sullivan a convocat o ședință a noii echipe de acțiune (task force) formate din membri ai Marelui Stat Major Reunit al Armatei Statelor Unite, CIA, Departamentului de Stat și Trezoreriei, cărora li s-a cerut să facă recomandări despre cum să se reacționeze la invazia iminentă a lui Putin.

Aceasta a fost prima dintr-o serie de reuniuni strict-secrete, desfășurate într-o încăpere securizată aflată la ultimul etaj al clădirii de birouri situată în apropierea Casei Albe și care a fost sediul Consiliului Consultativ pentru Informații Secrete din Străinătate - PFIAB. Discuțiile au ajuns în final la recomandările care urmau să fie prezentate președintelui. (...) Ceea ce a devenit clar participanților încă de la început, conform unei surse cu acces direct la aceste discuții, a fost faptul că Sullivan dorea ca cei prezenți să elaboreze un plan de sabotare a celor două conducte Nord Stream și a lăsat să se înțeleagă că acest lucru era ordinul personal al lui Joe Biden.

Personajele principale: Victoria Nuland, Anthony Blinken și Jake Sullivan.

Pe parcursul mai multor întâlniri, participanții au dezbătut opțiunile pentru realizarea unui plan al acțiunii. Reprezentanții Marinei militare au propus folosirea unui submarin, recent intrat în dotare, pentru atacarea conductelor. Reprezentanții aviației militare au propus folosirea de bombe cu explozie întârziată, ce urmau să fie declanșate de la distanță. Reprezentanții CIA au susținut că, indiferent la ce soluție se va ajunge, autorii acțiunii de sabotaj trebuiau să rămână necunoscuți. Toți au înțeles miza care era în joc. Dacă se va

descoperi că acțiunea și autorii au legături cu Statele Unite, acest lucru va putea fi interpretat ca fiind „un act de război”, a relatat sursa.

La acea vreme, CIA era condusă de William Burns, fost ambasador la Moscova și în timpul Administrației Obama a deținut funcția de secretar de stat adjunct. Burns a autorizat ca din grupa de experți ai agenției care participa la aceste reuniuni să facă parte și o persoană care – întâmplător – era în cunoștință de cauză cu activitățile scafandrilor la mare adâncime ai marinei militare, de la Panama City. În următoarele săptămâni membrii CIA din grupa de lucru au elaborat un plan pentru o operațiune secretă în care să fie folosiți scafandri militari pentru amplasarea și detonarea de dispozitive explozive de-a lungul conductelor de gaze Nord Stream. (...)

Inițial, grupul inter-agenții de la Casa Albă a fost sceptic față de proiectul susținut de CIA, respectiv de executare a unui sabotaj în apele Mării Baltice. Erau prea multe întrebări la care nu existau atunci răspunsuri. (...)

Conform relatărilor sursei, în timpul acestor discuții preliminare „unii dintre reprezentanții CIA și Departamentului de Stat din cadrul echipei de lucru inter-agenții au fost explicit împotriva acestor intenții, afirmând: «Nu faceți acest lucru. Este o prostie și ne vom confrunta cu un coșmar politic dacă va ieși la iveală cine sunt autorii»” Cu toate acestea, la începutul anului 2022, reprezentanții CIA din cadrul echipei de lucru i-au raportat lui Sullivan că „avem o soluție pentru sabotarea gazoductelor.”

Ce a urmat a fost uluitor. La 7 februarie 2022, cu mai puțin de trei săptămâni înainte de invazia Rusiei în Ucraina, Biden s-a întâlnit la Casa Albă cu cancelarul german Olaf Scholz care, după mai multe ezitări și bâlbâieli a declarat că acum țara sa se pronunță cu fermitate de partea americanilor. La conferința de presă ocazionată de această întrevvedere, Biden a declarat sfidător: „Dacă Rusia invadează... nu va mai exista Nord Stream 2. Îi vom pune capăt.” Douăzeci de zile mai devreme, sub-secretarul de stat Victoria Nuland a transmis același mesaj în cadrul unei informări a Departamentului de Stat, căruia mass-media i-a acordat însă mai puțină atenție. „Astăzi vreau să afirm foarte clar un lucru – a afirmat aceasta, răspunzând unei întrebări adresată de un ziarist – Dacă Rusia invadează Ucraina, într-un fel sau altul, proiectul Nord Stream 2 nu va mai progresa.”

Câțiva dintre cei implicați în planificarea sabotării gazoductului au fost consternați de ceea ce ei considerau ca fiind o referire implicită la o asemenea intenție. „A fost ca și cum am amplasa o bombă nucleară la Tokyo și le spunem japonezilor că intenționăm să o detonăm. Planul era despre opțiunea care să fie transpusă în practică după invazie și nu să o anunțăm public înainte. Biden fie nu a înțeles acest lucru, fie l-a ignorat”, a afirmat sursa.

Dezvăluirile făcute de Nuland și Biden au generat frustrare în rândul planificatorilor acțiunii preconizate, dar în același timp a creat și o oportunitate. Conform sursei, unii oficiali din cadrul CIA au început să susțină că sabotarea

gazoductului „nu mai poate fi considerată o acțiune secretă (covert acțiun), în condițiile în care Președintele a anunțat public acest lucru.”

Planul de a arunca în aer Nord Stream 1 și Nord Stream 2 a fost astfel, retrogradat de la o operațiune secretă (covert operation) care necesita informarea Congresului, la una care permitea să fie executată cu sprijinul armatei. Potrivit sursei, conform legislației în vigoare „Nu mai exista obligativitatea de a raporta Congresului despre aceasta. Tot ce aveau de făcut era pur și simplu să o facem, dar să fie secretă. Aceasta în condițiile în care rușii dispuneau de posibilități de supraveghere în Marea Baltică.”

Reprezentanții CIA din cadrul echipei de lucru inter-ministeriale doreau să afle care era intenția reală a Președintelui, respectiv dacă misiunea preconizată este valabilă. Conform sursei, „Bill Burns s-a dus atunci la Casa Albă și când a revenit a spus doar: Do it! (Faceți-o!)” (...)

OPERATIUNEA

În ultimii ani, armata americană și-a extins foarte mult prezența în Norvegia, ale cărei frontiere însumează 1.400 mile de-a lungul nordului Oceanului Atlantic și ajung până în apropierea Arcticii, unde se învecinează cu Rusia. Pentagonul a creat locuri de muncă bine plătite și a încheiat contracte avantajoase pentru norvegieni, investind sute de milioane de dolari pentru a mări și moderniza facilitățile deținute în Norvegia de marina și aviația militară americană. Dintre acestea, cel mai important este un radar cu rază mare de acțiune în direcția Rusiei. De asemenea, a fost modernizată o bază de submarine pe teritoriul norvegian, ceea ce permite acum submarinelor americane și norvegiene să monitorizeze activitățile militare ale rușilor până în Peninsula Kola. America a contribuit la extinderea unei baze aeriene din nordul Norvegiei și a furnizat acestei țări avioane de tipul Boeing P8 Poseidon, care pot executa misiuni de supraveghere la mari distanțe în direcția Rusiei. (...)

Norvegia a fost una din țările fondatoare ale NATO, în anul 1949, încă din primii ani ai Războiului Rece. Actualul secretar-general al acestei Alianțe este Jens Stoltenberg, care a fost timp de 8 ani prim-ministrul Norvegiei, înainte de a fi numit în această funcție, în 2014, cu sprijinul american. Este un adversar ferm al Rusiei și actualului regim politic de la Kremlin, colaborând cu serviciile de spionaj americane încă din timpul Războiului din Vietnam, bucurându-se de încrederea acestora. (...)

Prin urmare, membrii echipei de lucru de la Washington știau că vor fi obligați să apeleze la Norvegia. Potrivit sursei, „marinarii norvegieni îi urăsc pe ruși, sunt profesioniști foarte buni și dispun de experiență în domeniul exploatarea resurselor energetice marine, inclusiv cel al scufundărilor la mare adâncime.” De asemenea, se bucurau de încredere, în cazul în care erau angrenați în misiuni secrete. Desigur, Norvegia ar fi putut avea și propriul interes în sabotarea gazoductelor Nord Stream, în cazul în care americani le-ar fi putut cere să se implice într-o asemenea operațiune, deoarece ar fi avut prilejul să-și sporească propriile livrări de gaze naturale în Europa.

În luna martie 2022, câțiva membri ai echipei de lucru s-au deplasat la Oslo, pentru a se întâlni cu reprezentanți ai marinei militare și serviciilor secrete norvegiene. Principala chestiune în care era interesată partea americană era opinia norvegienilor referitoare la locul exact unde era cel mai eficient să fie amplasate dispozitivele explozive. Nord Stream 1 și Nord Stream 2 sunt perechi de gazoducte amplasate la o distanță una de alta de puțin mai mult de o milă, punctul lor final fiind portul Greifswald, din Germania de nord-est. Soluția propusă de norvegieni a fost ca acest lucru să fie făcut în apele puțin adânci ale Mării Baltice, la câteva mile distanță de Insulele Bornholm, care aparțin Danemarcei. În această zonă adâncimea apei este de doar 260 picioare și se înscria în raza de acțiune a scafandrilor, care urmau să acționeze de la bordul unui puitor de mine norvegian din clasa Alta, pentru plantarea dispozitivelor explozive cu încărcături C4 și care urmau să fie acoperite cu un strat protector de ciment. Este o muncă minuțioasă, periculoasă, necesită suficient timp pentru a putea fi executată, dar avea avantajul că în zonă nu sunt semnalati curenți marini puternici, de natură să îngreuneze și mai mult activitățile scafandrilor.

După ce americanii au studiat propunerea, au fost de acord.

În acest moment, s-a apelat din nou la ideea folosirii scafandrilor de mare adâncime de la Panama City. Aceștia beneficiau de experiență în domeniu, dar erau desconsiderați de absolvenții Academiei Navale de la Annapolis, care de regulă doreau ca astfel de operațiuni să fie încredințată celor din SEALs, piloșilor de vânătoare sau bombardament, ori submariniștilor. Dacă ar fi fost ca misiunea să fie încredințată unui vas de suprafață, s-ar fi găsit întotdeauna un distrugător, crucișător sau o navă amfibie să facă această treabă. Cele mai puțin glorioase nave din marina militară sunt navele care minează sau deminează. Scafandrii acestora nu sunt niciodată personaje de film și fotografiile lor nu apar pe copertile revistelor. „Cei mai buni scafandri calificați să execute scufundări la mare adâncime constituie o comunitate restrânsă și doar cei mai buni dintre ei sunt convocați la Washington, pentru a li se încredința misiuni planificate de către CIA”, a relatat sursa.

Americanii și norvegienii conveniseră în ce privește locația și cine să execute operațiunea, dar mai era un lucru care trebuia rezolvat: orice activitate neobișnuită în apele de lângă Insula Bornholm putea atrage atenția marinelor militare suedeze și daneze, iar acestea le-ar fi putut face publice.

Danemarca era și ea membră fondatoare a NATO, iar în comunitatea serviciilor de informații secrete era cunoscută ca având legături speciale cu Marea Britanie. Suedia solicitase să devină membră a Alianței și demonstrase că are capacități și abilități remarcabile în gestionarea senzorilor de sunet și magnetici cu care monitorizau cu succes deplasările submarinelor rusești care, mai mult sau mai puțin întâmplător, intrau în apele teritoriale suedeze.

Atunci când norvegienii s-au alăturat americanilor, ei au insistat că unii oficiali de rang înalt din Suedia și Danemarca să fie informați despre posibile activități subacvatice în apropierea Insulei Bornholm. În acest fel, în caz de

nevoie, s-ar fi putut interveni pentru ca eventuale informații despre acestea să nu ajungă în spațiul public. „Ceea ce noi știam și ce li se spusese acestora era intenționat diferit”, a relatat sursa. Când autorul a solicitat Ambasadei Norvegiei să comenteze aceste informații, nu a primit niciun răspuns.

Norvegienii dețineau o poziție cheie în rezolvarea acestor eventuale dificultăți. Se știa că marina militară rusă deținea tehnologia capabilă să detecteze și manipuleze dispozitive explozive subacvatice. Dispozitivele explozive care urmau să fie folosite de americani trebuiau camuflate astfel încât să pară pentru ruși că fac parte din mediul înconjurător din apropierea gazoductelor Nord Stream. De treaba aceasta urmau să se ocupe norvegienii.

De asemenea, tot norvegienilor le revenea și sarcina stabilirii momentului când operațiunea trebuia să aibă loc. În ultimii 21 de ani, în luna iunie, Flota a 6-a a Marinei Militare Americane, dislocată în Marea Mediterană, cu centrul de comandă la Gaeta – la sud de Roma – Italia, efectua anual un important exercițiu în Marea Baltică, la care participau și nave de luptă ale statelor din regiune, denumit Baltic Operations 22 sau BALTOPS 22. Norvegienii au propus ca acest exercițiu să fie folosit ca acoperire pentru plantarea minelor marine.

Americanii și-au asumat sarcina asigurării unui element esențial al operațiunii preconizate: au convins pe planificatorii Flotei a 6-a să adauge BALTOPS 22 și un exercițiu de cercetare-dezvoltare. Acest lucru a fost făcut public și presupunea colaborarea dintre Flota a 6-a și „centre de cercetare și de luptă” ale marinei militare americane. Exercițiul urma să se desfășoare în apropierea Insulei Bornholm și la care urmau să participe echipe de puitori de mine din NATO, dar și echipe dotate cu tehnologii de ultimă oră pentru depistarea dispozitivelor explozive și distrugerea lor.

Exercițiul s-a dovedit a fi util și în același timp o acoperire bună pentru sabotajul preconizat vizând gazoductul Nord Stream. Scafandrii de la Panama City urmau să-și facă treaba, astfel încât explozibilii C4 urmau să fie amplasați în locațiile stabilite, până la încheierea BALTOPS 22, detonarea lor urmând să se facă la 48 de ore după încheierea oficială a exercițiului. Până în acel moment, americanii și norvegienii implicați în operațiune aveau timp să părăsească zona. Numărătoarea inversă începuse. „Ceasul începuse să ticăie și eram aproape de încheierea misiunii noastre”, a relatat sursa.

Atunci, cei de la Washington s-au răzgândit. Amplasarea dispozitivelor explozive urma să fie realizată cum era planificat inițial, respectiv în timpul BALTOPS 22, dar Casa Albă era îngrijorată de faptul că intervalul de 48 de ore era prea scurt și ar fi fost evidentă implicarea Statelor Unite. Noul ordin era să fie găsită o modalitate de „aruncare în aer a gazoductului mai târziu, prin folosirea unor telecomenzi.”

Unii din planificatorii acțiunii de sabotaj au fost nemulțumiți și frustrați de aparenta indecizie a Președintelui. Scafandrii de la The Panama City exersaseră de mai multe ori cum să planteze dispozitivele explozive și făcuseră acest lucru în timpul desfășurării BALTOPS 22. Acum, aceștia trebuiau să

găsească o soluție pentru a îndeplini ultimul ordin al lui Biden, respectiv finalizarea cu succes a sabotajului atunci când va dori acesta.

O asemenea schimbare arbitrară, de ultim moment, era ceva cu care CIA era obișnuită. Dar, a reînnoit și îngrijorările unora cu privire la necesitatea și legalitatea întregii operațiuni. De asemenea, a resuscitat dilema cu care s-a confruntat CIA în timpul Războiului din Vietnam, când Președintele Johnson, confruntat cu valul tot mai mare anti-război din rândul americanilor, a ordonat Agenției să-și încalce statutul – care prevedea în mod expres interzicerea să acționeze pe teritoriul Statelor Unite – și să spioneze activitatea unor lideri ai mișcărilor pacifiste, pentru a stabili dacă nu erau manipulați de URSS. CIA s-a supus în cele din urmă ordinelor prezidențiale, iar în anii 1970 s-a văzut cât de departe a fost dispusă să meargă în acest sens. Au urmat apoi dezvăluirile din mass-media ca urmare a scandalurilor Watergate despre implicarea Agenției în spionarea cetățenilor americani, implicarea în tentativele de asasinare a unor lideri străini și despre subminarea guvernului socialist din Chile, condus de Salvador Allende.

Aceste dezvăluiri, la mijlocul anilor 1990, au dus la o serie dramatică de dezvăluiri în audierile din Senat, conduse de Frank Church, confirmate apoi explicit de Richard Helms, directorul CIA la acea vreme, care a recunoscut că avea obligația de a face ce dorea președintele, chiar dacă aceasta însemna încălcarea legii.

Într-o mărturie, făcută în comisia senatorială pentru activități secrete, Helms a explicat cu regret că „te consideri ferit de păcate (Immaculate Conception)” atunci când execuți ordinele prezidențiale. „Fie că este greșit să ai o asemenea concepție sau nu, CIA funcționează după reguli diferite, altele decât oricare altă parte a guvernului.” În esență, Helms le-a spus senatorilor că, în calitate de șef al CIA, el a înțeles că servea Coroana, nu Constituția.

Americanii care au acționat în Norvegia pentru sabotarea Nord Stream aveau aceeași concepție și au început să lucreze sârguincios pentru executarea noului ordin al lui Biden, respectiv detonarea dispozitivelor explozive de la distanță și nu cu ajutorul unor temporizoare. Era o sarcină mult mai dificilă decât își închipuiau cei de la Washington. Executanții aflați în Norvegia nu aveau cum să știe când va apăsa pe buton președintele. Acest lucru putea să se întâmple peste câteva săptămâni, luni sau chiar peste o jumătate de an.

Dispozitivele explozive atașate la gazoducte urmau să fie declanșate de o geamandură-sonar, care trebuia aruncată din avion, la un ordin care presupunea executarea imediată. Procedura presupunea însă o tehnologie sofisticată de procesare a semnalelor. Odată amplasată geamandura la locul prestabilit dispozitivele de declanșare sincronizată a exploziilor puteau fi activate accidental de o mulțime de sunete de fond, normale în apele aglomerate ale Mării Baltice provocate de nave maritime, platforme de foraj, evenimente seismice, valuri și chiar de vietăți marine. Pentru a se evita acest lucru, geamandura-sonar, după amplasarea în locația prevăzută, urma să emită o

secvență de sunete tonale unice, cum ar cele de flaut sau pian, care să fie recunoscute de dispozitivele de temporizare, iar după un interval de timp prestabilit să fie declanșate exploziile. („Este nevoie de un semnal suficient de puternic, pentru ca niciun alt semnal să nu poată să se suprapună peste acesta sau să-l înlocuiască”, a afirmat Dr. Theodore Postol, profesor emerit de știință, tehnologie și politică de securitate națională de la Universitatea Harvard - MIT. Postol, care a fost consilier științific al șefului de la Pentagon pentru operațiuni navale, a afirmat că, din cauza lui Biden, sarcina cu care se confrunta grupul de execuție a operațiunii de sabotaj din Marea Baltică, depindea în mare măsură de noroc: „Cu cât timp mai mult explozibili se vor afla în apă, cu atât era mai mare riscul ca aceștia să fie declanșați de un sunet întâmplător.”)

La 26 septembrie 2022, un avion de supraveghere P8 aparținând marinei militare norvegiene, în timpul unei misiuni aparent de rutină, a lansat geamandura-sonar. Semnalul emis de aceasta a ajuns mai întâi la Nord Stream 2 și apoi la Nord Stream 1. Câteva ore mai târziu, explozibili de mare putere C4 au fost declanșați și trei din cele patru gazoducte au fost scoase din funcțiune. În câteva minute, cantitățile de gaze naturale care mai existau în acestea au ieșit la suprafața mării și întreaga lume a aflat că ceva ireversibil s-a întâmplat.

*

Imediat după sabotarea gazoductelor, mass-media americană a tratat evenimentul ca fiind un mister imposibil de descifrat. În mod repetat, Rusia a fost nominalizată ca cel mai probabil vinovat, lucru stimulat de dezvăluirile intenționate venite de la Casa Albă, dar fără a se indica clar care ar fi fost motivul pentru un astfel de auto-sabotaj, în afară de o simplă răzbunare. După câteva luni, când s-a constatat că autoritățile ruse au estimat care ar fi costurile reparării gazoductelor, într-un articol apărut în The New York Times această știre a fost etichetată ca o încercare de a susține „o teorie nebuloasă despre cine ar fi fost în spatele acestui sabotaj.” Nicio publicație americană importantă nu a găsit de cuviință să menționeze amenințările anterioare vizând gazoductele Nord Stream făcute de președintele Biden și sub-secretarul de stat Nuland.

Deși nu a fost niciodată clar de ce ar fi încercat Rusia să-și saboteze propriile gazoducte extrem de profitabile, o motivație elocventă pentru acțiunea Președintelui a venit din partea secretarului de stat Blinken. În cadrul unei conferințe de presă ținută în luna septembrie 2022, răspunzând la o întrebare despre consecințele înrăutățirii crizei energetice din Europa Occidentală, Blinken a descris momentul pe care-l parcurgem ca fiind unul bun: „Este o ocazie extraordinară de a pune capăt odată pentru totdeauna dependenței de resursele energetice provenind din Rusia și să-l lipsim pe Vladimir Putin de a le folosi ca instrumente de promovare a ambițiilor sale imperiale. Acest lucru este foarte important și constituie o oportunitate strategică extraordinară pentru anii care vin, dar, în același timp, trebuie să facem tot ce depinde de noi pentru a ne asigura că, de fapt, consecințele acestei inițiative să nu fie suportate de cetățenii țărilor noastre, ca și de cetățenii întregii lumi.”

Recent, Victoria Nuland și-a exprimat satisfacția pentru scoaterea din funcțiune a gazoductelor Nord Stream. Într-o audiere în fața Comitetului pentru Relații Externe din Senat, de la sfârșitul lunii ianuarie 2023, aceasta a răspuns unei întrebări a senatorului Ted Cruz: „La fel ca și dumneavoastră și eu cred că întreaga Administrație Biden, suntem foarte mulțumiți să știm că Nord Stream 2 este acum, cum ne place nouă să spunem, doar o grămadă de fiare aflate pe fundul Mării Baltice.” (...)

Întrebată ce crede despre faptul că rușii nu au reacționat, sursa a răspuns cinic: „Probabil că-și doresc să aibă capacitatea de a ne face nouă ce le-am făcut noi lor” și a mai adăugat: „A fost o operațiune secretă frumoasă (beautiful cover story).” „În spatele ei a fost o operațiune de acoperire (covert operation) prin care experții de pe teren și echipamentele folosite au funcționat la un semnal secret (covert signal). Singura greșeală a fost decizia de a pune în practică această acțiune de sabotaj.”»

**

Jeremy Scahill (reporter de investigații și corespondent de război, calitate în care s-a aflat în Afganistan, Irak, Somalia, Yemen și fosta Iugoslavie; expert pentru problematica de securitate națională în cadrul think-tank-ului *The Nation and Democracy Now*; articolele sale au dus la declanșarea mai multor anchete întreprinse de Congresul SUA și a fost distins cu cele mai prestigioase premii acordate pentru activitatea sa jurnalistică, în 1998 și 2008) afirmă în *The Intercept* din 3 martie 2023 că, **„Nu sunt partizanul niciuneia din teoriile privind acțiunea de sabotaj din Marea Baltică, inclusiv cea a lui Hersh. Dar nici nu pot să resping scenariul prezentat de acesta.”**

Într-adevăr, Hersh a fost acuzat în repetate rânduri că a greșit, dar ulterior dovedindu-se că a avut dreptate. Cele susținute de el au fost adevărate în cazul crimelor de război comise de armata americană la My Lai - în Vietnam, a fost real faptul că CIA spiona cetățenii americani în anii 1970, a fost adevărat că planurile Irakului de a fabrica arme de distrugere în masă prezentate de oficiali americani erau false, ca și în cazul scandalului privind tortura practică în închisoarea Abu Ghraib și în alte subiecte pe care le-a abordat în îndelungata sa carieră de jurnalist de investigație.

„Eu sunt convins că dacă publică un articol, el crede sincer că faptele prezentate sunt adevărate și are una sau mai multe surse de informare demne de încredere. În ultimă instanță chestiunea supremă pentru credibilitatea scenariului lui Hersh se bazează exclusiv pe nivelul de acces direct al sursei/lor sale la planificarea acțiunilor la care se referă și pe cunoștințele acestora nemijlocite despre executarea lor”.

ARHIVA PERISCOPULUI

1970: UN MOMENT DE RĂSCRUCĂ ÎN RELAȚIILE ROMÂNNO-SOVIETICE

Dr. Ioan C. Popa

La 19 mai 1970, la Moscova a avut loc una dintre cele mai complete, dar și tensionate convorbiri „la vârf” româno-sovietice, consacrată analizării raporturilor pe toate planurile dintre România și Uniunea Sovietică. Întâlnirea, solicitată în mod expres de partea română, survenea într-un context în care contactele bilaterale la nivel înalt se derulau într-o succesiune rapidă, cele mai multe în capitala URSS: trei dintre acestea se desfășuraseră în aprilie, mai și decembrie 1969, iar alta avusese loc la 20-23 aprilie 1970. La numai o lună urmează această a cincea vizită în URSS, ale cărei documente le publicăm în continuare.

Motivul acestei noi vizite îl explică franc Nicolae Ceaușescu, conducătorul delegației române, la întâlnirea cu Leonid Brejnev și echipa sa: *„Trebuie să vă spun deschis, sincer, că noi nu suntem mulțumiți de evoluția schimburilor economice și de relațiile de cooperare dintre țările noastre”*. În sprijinul afirmației sale, liderul comuniștilor români invocă o serie de aspecte legate de colaborarea, inechitabilă în viziunea părții române, în cadrul CAER, participarea la investiții comune, livrările de tehnică militară și cooperarea în producția de armament, „jocurile” ascunse ale sovieticilor în detrimentul pozițiilor României pe arena internațională.

În intervenția sa, Brejnev prezintă cu lux de amănunte nemulțumirile sovietice la adresa conduitei partenerilor români, dovadă că relația cu România reprezenta o „verigă slabă” în angrenajul socialist dominat de URSS și se bucura de o atenție cu totul specială din partea Moscovei. Liderul sovietic enumeră pe larg sfera problemelor care produc „uimire”, neînțelegere și insatisfacție în cadrul PCUS la adresa acțiunilor politice românești. Principalul reproș al lui Brejnev vizează faptul că, *„în acești ani, unele acțiuni comune, puse de comun acord, nu au găsit sprijin din partea conducerii Partidului Comunist Român. Mai mult decât atât, România a întreprins unele acțiuni pe arena internațională, care merg în mod demonstrativ împotriva poziției comune și a acțiunilor colective ale țărilor socialiste”*. Trei dintre acțiunile de politică externă românești au generat supărare mare la Moscova: atitudinea privitoare la conflictul arabo-israelian și refuzul României de a rupe relațiile diplomatice cu Israelul; stabilirea de relații diplomatice cu R. F. Germania și organizarea vizitei „pompoase” a președintelui SUA, Richard Nixon, la București. Urmează alt șir de acuze în care România s-ar îndepărta de la abordarea unor probleme de pe „poziții de clasă”,

cum ar fi cele privind „activitatea scizionistă a conducerii chineze”, colaborarea în cadrul CAER sau al Organizației Tratatului de la Varșovia („*ne trezește nedumerire această duplicitate, aș putea spune, și acest caracter contradictoriu al atitudinii României față de Tratatul de la Varșovia*”, afirmă Brejnev).

În fine, la capitolul privind relațiile bilaterale româno-sovietice, Brejnev găsește numai motive de insatisfacție: „în ultimii ani, în știința românească, în propagandă se manifestă tendința de a reevalua aprecierile unei serii de evenimente istorice referitoare la relațiile României cu Rusia și cu Uniunea Sovietică”. Aceasta se traduce, argumenta liderul sovietic, prin reevaluarea rolului Marelui Vecin în „eliberarea” României, prin limitarea activității sau chiar închiderea unor instituții de cultură ruse (biblioteci, institute, ARLUS) în timp ce se deschid porțile pentru instituții de profil occidentale. O mare dezamăgire se referă, în același timp, la dezaprobarea unor acțiuni de politică externă ale URSS, în primul rând privitoare la Cehoslovacia (1968), calificată de partea română ca „intervenție”. Încercând, totuși, să încheie într-o notă pozitivă, Brejnev se întreabă: *„De ce în trecutul nu prea îndepărtat între Uniunea Sovietică și România nu existau asemenea contradicții?”*. *Cu ani în urmă, afirmă el, „la nivel înalt erau relații pline de căldură; între România și Uniunea Sovietică nu era nimic și totul era bine”; „existau sentimente bune față de Uniunea Sovietică. Aceste lucruri nu poți să le scoți din istorie. Nu a existat niciun fel de asuprire a României, nici în istorie nu găsești așa ceva. Nu se pot găsi tendințe sau pași practici în sensul că Uniunea Sovietică ar fi vrut să înrobească România”*.

Într-adevăr, în primii ani ai ocupației sovietice (finalul epocii staliniste și cea mai mare parte a perioadei lui Hrușciiov), România era atât de obedientă față de Moscova încât și conducătorii sovietici se minunau de relațiile existente. Toți liderii de la Moscova, începând cu Hrușciiov și Brejnev până la Gorbaciov, evocau la vremea lor cu nostalgie anii '50 ai „colaborării fructuoase” sovieto-române, atunci când s-au pus „primele cărămizi” ale frăției din raporturile reciproce. După cum menționam în numărul precedent al revistei noastre, cu câteva luni înainte de debarcarea sa de la conducerea PCUS și a URSS, Nichita Hrușciiov se plângea lui Iosip Broz Tito (Leningrad, 8 iunie 1964) de faptul că în România a luat amploare, subit, „o monstruoasă campanie antisovietică” și atrăgea atenția că Nicolae Ceaușescu, pe atunci doar secretar al CC al PMR, ar fi reprezentat „figura de bază” a acestei campanii.

În 1970, la Moscova nu mai exista niciun dubiu că „îmboldurile antisovietice” erau date chiar de liderul comuniștilor români, iar reproșurile formulate de Brejnev se vor îngroșa de la an la an pe parcursul celor aproape două decenii care au urmat până la lichidarea sa.

Cum a răspuns Ceaușescu gamei largi de grave acuzații formulate de Brejnev în luna mai 1970 vom prezenta în numărul viitor al revistei, când vom reproduce partea a doua a convorbirilor de la Moscova.

Stenograma

convorbirilor dintre delegațiile Partidului Comunist Român și
Partidului Comunist al Uniunii Sovietice

- Moscova, 19 mai 1970 –

La convorbiri au participat:

Din partea română, tovarășii: Nicolae Ceaușescu, secretar general al P.C.R., președintele Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România; Emil Bodnăraș, membru al Comitetului Executiv, al Prezidiului Permanent al C.C. al P.C.R., vicepreședinte al Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România; Paul Niculescu-Mizil, membru al Comitetului Executiv, al Prezidiului Permanent, secretar al C.C. al P.C.R.; Manea Mănescu, membru al Comitetului Executiv, secretar al C.C. al P.C.R., vicepreședinte al Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, președintele Consiliului Economic; Mihai Gere, membru supleant al Comitetului Executiv, secretar al C.C. al P.C.R.; Teodor Marinescu, membru al C.C. al P.C.R., ambasadorul Republicii Socialiste România la Moscova.

Din partea sovietică, tovarășii: L.I. Brejnev, secretar general al C.C. al P.C.U.S.; N.V. Podgornîi, membru al Biroului Politic al C.C. al P.C.U.S., președintele Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S.; M.A. Suslov, membru al Biroului Politic, secretar al C.C. al P.C.U.S.; K.F. Katușev, secretar al C.C. al P.C.U.S.; A.A. Gromîko, membru al C.C. al P.C.U.S., ministrul Afacerilor Externe al U.R.S.S.; K.V. Rusakov, membru al Comisiei Centrale de Revizie a P.C.U.S., șef de secție la C.C. al P.C.U.S.; A.V. Basov, membru al C.C. al P.C.U.S., ambasadorul U.R.S.S. la București.

Convorbirile au început la orele 10,00 (ora Moscovei) și s-au terminat la orele 20,00.

Tov. L.I. Brejnev: Înainte de a trece la discutarea problemelor care constituie obiectul întâlnirii noastre, permiteți-mi ca, în numele delegației P.C.U.S., în numele Biroului Politic, să vă salut cordial pe dv., tovarășe Ceaușescu, și pe ceilalți tovarăși ai dv., să-mi exprim satisfacția în legătură cu faptul că, în sfârșit, totuși ne-am întâlnit; de asemenea, să exprim speranța că discuțiile, tratativele noastre se vor desfășura într-o atmosferă tovarășească, de lucru, că ele ne vor permite să elucidăm acele păreri și acele probleme care interesează ambele noastre partide și că ele vor contribui la realizarea scopului asupra căruia am căzut de acord atunci când am stabilit această întâlnire.

În ce privește relațiile dintre noi, trebuie să vă spun că, sunt, desigur, probleme care s-au acumulat cu timpul; nu știm însă ce probleme urmează să fie ridicate de partea dv. și de aceea dorim să avem o discuție absolut liberă, ținând seama și de faptul că am convenit ca prima noastră întâlnire să se refere la problemele politice, de partid, urmând ca după aceea să aibă loc discuții pe problemele economice. În legătură cu discutarea problemelor economice am vorbit ieri cu tovarășul Kosîghin și el este gata să se întâlnească cu tovarășul Maurer, în zilele imediat următoare, bineînțeles dacă și tovarășul Maurer va fi de

acord (Întâlnirea celor doi prim-miniștri, român și sovietic, a avut loc zece zile mai târziu la Moscova, la 28-29 mai 1970, n.red.)

În ce privește procedura discuțiilor, aş propune să ne conformăm unei tradiții a noastre cu care ne-am obișnuit – anume de a da mai întâi cuvântul oaspeților. Doresc să subliniez că acest lucru nu este obligatoriu în toate cazurile, însă întotdeauna noi am dat prilejul oaspeților noștri să vorbească primii. Dacă nu aveți obiecții, noi am saluta o asemenea procedură.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Eu aş dori, în primul rând, să vă transmit, tovarășe Brejnev, celorlalți membri ai delegației P.C.U.S., un salut din partea Comitetului Executiv al Partidului Comunist Român, a delegației noastre. Vreau să relev și eu satisfacția noastră pentru că s-a ajuns la această întâlnire de lucru și dorința ca ea să se desfășoare într-un spirit tovarășesc, să constituie un prilej de îmbunătățire și de dezvoltare a relațiilor dintre partidele și țările noastre.

În ce privește tradiția la care v-ați referit, e bine, desigur, să folosim tradițiile bune; dar tot o tradiție bună este ca în primul rând să ascuți pe gazde. Desigur, noi am saluta o asemenea tradiție.

Tov. L.J. Brejnev: Se poate și așa, însă noi am pornit și de la ideea că această inițiativă a pornit din partea dv. și de aceea am preferat ca de la dumneavoastră să pornească discuția. De acord?

Tov. Nicolae Ceaușescu: Bine, ne conformăm tradiției.

În prima parte a expunerii mele, mă voi referi la câteva probleme mai generale, urmând ca ulterior, dacă va fi necesar, să mă ocup și de unele lucruri mai de amănunt.

Doresc să încep prin a sublinia că Partidul Comunist Român a acordat și acordă o importanță deosebită relațiilor de prietenie cu Partidul Comunist al Uniunii Sovietice și cu Uniunea Sovietică. Noi considerăm că trebuie să acționăm în așa fel încât aceste relații să se desfășoare în condiții cât mai bune, într-un spirit de colaborare tovarășească.

Desigur, viața nu evoluează întotdeauna într-un mod rectiliniu. În legătură cu problemele construcției socialiste, cât și cu problemele internaționale, apar multe probleme, se emit, firește, judecăți; de multe ori, în judecarea unor evenimente, fiecare pornește de la anumite cunoștințe, de la anumite considerente. De aceea, este posibil ca pe parcurs să intervină unele probleme asupra cărora nu există o deplină concordanță în aprecierea și judecarea lor. Noi considerăm că nu trebuie să facem o tragedie din faptul că pot exista asemenea deosebiri; trebuie să acționăm astfel încât să găsim căile de soluționare a acestor probleme, de a asigura unitatea și colaborarea în problemele fundamentale. De altfel, în problemele fundamentale ale construcției socialismului, ale vieții internaționale, noi considerăm că ceea ce este esențial și corespunde năzuințelor și scopurilor comune oferă o bază pentru o conlucrare rodnică.

Pe parcursul desfășurării colaborării dintre partidele și țările noastre au intervenit, în ultimul timp, unele probleme care, din păcate, influențează negativ relațiile noastre, fac ca ele să nu evolueze așa cum ar trebui să evolueze între

partide și țări frățești. Delegația română a venit la această întâlnire cu gândul și cu dorința de a discuta deschis, tovărășește, problemele relațiilor dintre partidele și statele noastre, spre a găsi împreună căile cele mai potrivite pentru a ajunge la o înțelegere care să contribuie la dezvoltarea colaborării dintre partidele și statele noastre. Considerăm că aceasta corespunde atât intereselor partidelor și țărilor noastre, cât și intereselor generale ale mișcării comuniste, ale forțelor antiimperialiste.

Nu doresc acum să mă opresc asupra unor deosebiri de păreri în aprecierea unor evenimente internaționale sau asupra altor probleme. Consider că înțelegerea la care s-a ajuns la Consfătuirea de la Moscova a partidelor comuniste și muncitorești, din 1969, cu privire la principiile și normele relațiilor dintre partidele comuniste și muncitorești, dintre statele socialiste constituie o bază temeinică pentru întărirea și dezvoltarea legăturilor dintre noi. După părerea noastră, unele neînțelegeri provin și din cauza insuficienței consultării reciproce. Fără îndoială că, dacă, în legătură cu unele probleme, ne-am fi întâlnit și am fi discutat în prealabil, am fi putut de multe ori evita o serie de deosebiri de păreri sau neînțelegeri, am fi putut găsi căi menite să ducă la o colaborare mai bună între partidele și statele noastre. De aceea, noi apreciem că în viitor ar fi util să existe consultări mai dese asupra diferitelor probleme, deoarece aceasta va contribui la dezvoltarea și întărirea prieteniei dintre partidele și popoarele noastre.

Deși ne-am înțeles că nu vom discuta problemele economice – și nici eu nu am de gând să ridic aici astfel de probleme concrete – mă voi referi totuși, ca exemplu, la relațiile economice dintre țările noastre și dintre țările socialiste, îndeosebi la modul în care se dezvoltă această colaborare în C.A.E.R., – unde au apărut și unele deosebiri în abordarea unor probleme.

La sesiunea C.A.E.R. din aprilie 1969 am ajuns la o abordare acceptabilă a problemelor pentru toate țările membre. În hotărârile acestei sesiuni au fost înscrise direcțiile de dezvoltare și perfecționare a colaborării dintre țările socialiste. Mă refer la aceasta pentru că doresc să evidențiez faptul că acordul realizat la această sesiune demonstrează că, atunci când problemele colaborării economice sunt discutate în spiritul înțelegerii reciproce, se pot găsi soluții unanim acceptabile, care să ducă la dezvoltarea relațiilor de colaborare economică, la întărirea prieteniei și unității țărilor noastre. Noi apreciem că hotărârea sesiunii C.A.E.R. din 1969 oferă o bază bună pentru lărgirea în continuare a colaborării și cooperării economice dintre țările din C.A.E.R. în interesul fiecăreia în parte și al sistemului mondial socialist în ansamblu. De atunci s-a depus, firește, o muncă importantă. Totuși, se pare că unele probleme continuă să nu fie rezolvate în spiritul și în conformitate cu hotărârile sesiunii. E adevărat, la recenta reuniune a primilor miniștri din țările C.A.E.R. s-au obținut o serie de rezultate bune, pozitive. Aproape asupra tuturor problemelor de bază privind dezvoltarea cooperării viitoare s-a ajuns la concluzii unanime. Au rămas numai unele probleme care, după convingerea noastră, ar putea fi soluționate, ținându-se seama de hotărârile sesiunii din aprilie 1969. După câte cunosc,

singurul punct asupra căruia nu s-a ajuns la o înțelegere este cel privitor la modul în care să fie adoptate aceste măsuri de dezvoltare a cooperării generale, – anume dacă să fie o hotărâre a C.A.E.R. sau un tratat nou între state.

După părerea noastră – și aceasta este în spiritul celor ce ne-am înțeles acum un an – aceste acorduri și înțelegeri convenite trebuie să fie adoptate ca o hotărâre a sesiunii C.A.E.R. De altfel, în hotărârea pe care am adoptat-o în aprilie se prevede în mod expres aceasta, arătându-se că pentru definitivarea acestor măsuri urmează să se întâlnească în prealabil primii miniștri, iar după aceea, să aibă loc o sesiune, cu participarea și a primilor secretari, care să adopte hotărâri definitive.

A pune problema unui tratat interstatal înseamnă a nesocoti existența C.A.E.R. și Statutul C.A.E.R. și acceptarea lor, ar însemna, în fond, să se schimbe însăși organizația ca atare. De aceea, nouă ni se pare că ar trebui să ne menținem la acordul convenit în această problemă, cu atât mai mult cu cât asupra problemelor privind căile de dezvoltare a colaborării și cooperării am căzut unanim de acord.

O a doua problemă – care trebuie să vă spun, pentru mine este chiar de neînțeles – se referă la Banca Internațională de Investiții. După cum știți, la sesiunea din aprilie anul trecut, noi am fost printre cei care am propus înființarea acestei bănci. Și în această privință s-a ajuns la acorduri asupra tuturor problemelor. Au rămas totuși două probleme, de natură organizatorică – ca să spun așa –, dar care își au importanța lor. Este vorba de problema principiului unanimității în adoptarea principalelor hotărâri. Se cunoaște că avem de acum o bancă care funcționează pe acest principiu și, care, trebuie spus, funcționează destul de bine. În hotărârea sesiunii C.A.E.R. de acum un an se și specifică în mod expres că pentru îmbunătățirea activității băncii se va păstra principiul unanimității; în ce privește Banca de Investiții, se spune că la organizarea ei se va ține seama de experiența bună a băncii pe care o avem. Nu înțeleg de ce trebuie să renunțăm la un principiu care s-a dovedit util și nu a constituit o piedică în activitatea băncii. A doua problemă – care pare și mai de neînțeles – este ca în conducerea administrativă a Băncii de Investiții să participe, sub o formă sau alta, reprezentanții tuturor statelor membre. Aceasta este situația și la banca actuală; considerăm că este o problemă elementară ca atunci când se asociază mai mulți într-o bancă sau pentru a desfășura o anumită activitate economică, ei trebuie să participe la conducerea acestei bănci, a activității respective. Noi toți contribuim cu fonduri – și, de aceea, participarea la conducerea administrativă a băncii, sub o formă sau alta, este un lucru care mi se pare logic, elementar. Desigur, am înțeles că n-are rost să avem șapte vicepreședinți, că ajunge un președinte și trei vicepreședinți, dar nu mai înțeleg de ce nu se poate ca toate celelalte țări să aibă, totuși, reprezentanți în conducerea acestei bănci?

Iată problemele asupra cărora nu s-a ajuns încă la o înțelegere. Nu știu ce să spun: am putut găsi căi pentru rezolvarea chestiunilor de fond și nu am reușit să găsim soluții pentru aceste probleme! Așa s-a făcut că la Varșovia a apărut

hotărârea sau comunicatul de înființare a Băncii de Investiții de către țările membre ale C.A.E.R., fără România. Firește, este dreptul acestor țări să hotărască, însă, după părerea mea – și trebuie să vă spun că aceasta este nu numai părerea mea, ci a conducerii partidului nostru – era logic ca asupra acestor probleme să fi rămas să hotărască conducerile partidelor noastre, mai cu seamă că banca o să-și înceapă activitatea la 1 ianuarie, deci, la sfârșitul anului, și nu era nicio grabă să se anunțe în comunicatul acestei întâlniri a primilor miniștri înființarea ei, când au mai rămas atâtea luni până la intrarea ei în funcțiune – timp în care, după părerea mea, se puteau găsi soluții. Acest comunicat însă nu a făcut decât să ofere un nou prilej de a se discuta pe seama deosebirilor de păreri existente în cadrul C.A.E.R. Am văzut că în Polonia s-a și publicat care sunt deosebirile de păreri în problema băncii.

Eu m-am referit la aceste probleme pentru a sublinia că uneori ne oprim la aspecte care, dacă ar fi analizate cu dorința de a găsi soluții, am evita unele lucruri care nu servesc nimănui.

Fiind la capitolul problemelor economice, aș dori, de asemenea, să subliniez că și în relațiile bilaterale dintre România și Uniunea Sovietică există unele probleme nerezolvate. Partidul și poporul nostru au acordat și acordă o atenție deosebită problemelor cooperării și colaborării economice cu Uniunea Sovietică. **Trebuie să vă spun însă deschis, sincer, că noi nu suntem mulțumiți de evoluția schimburilor economice și de relațiile de cooperare dintre țările noastre.** Desigur, nu doresc acum să intru în amănunte, pentru că nu acesta este scopul întâlnirii, însă trebuie să spun că și în acest cincinal – 1965-1970 –, deși a avut loc o creștere a volumului schimburilor și s-au organizat o serie de acțiuni de cooperare între țările noastre, relațiile economice puteau să atingă un nivel mai ridicat. Noi apreciem că sunt posibilități pentru aceasta. În ce privește perspectiva, – mă refer mai cu seamă la ceea ce s-a realizat până acum, deși discuțiile sunt încă în curs – constatăm că ritmul de creștere a schimburilor și al cooperării dintre noi rămâne practic la nivelul actualului cincinal. Pentru informarea dvs., trebuie să spun că organele noastre economice și de planificare au avut și au indicații să caute să asigure un ritm mai înalt de dezvoltare a acestor schimburi. În acest sens au și fost făcute o serie de propuneri. Din datele prezentate la C.A.E.R., rezultă că **până acum Uniunea Sovietică a ajuns la o creștere de 140, 160, 165% cu celelalte țări din C.A.E.R., în timp ce cu România creșterea este de numai 102%.** Eu sper că lucrurile nu vor rămâne aici, că se vor găsi căi pentru ca această cooperare să înregistreze o mai mare dezvoltare.

După cum știți, încă în urmă cu câțiva ani noi am ridicat unele probleme în legătură cu dezvoltarea colaborării. Mă voi referi numai la două – la cea a **livrării de tehnică militară și la cooperarea în producția de armament.** Pornind de la necesitatea că armata noastră trebuie să fie înzestrată spre a fi în stare să-și îndeplinească obligațiile pe care și le-a asumat în cadrul Tratatului de la Varșovia, noi am considerat că este necesar să găsim căi și posibilități ca

înzestrarea armatei s-o facem și pe baza dezvoltării producției interne; firește, mă refer la ceea ce se poate realiza în țară, ținând seama că armamentul costă destul de scump și este greu să importăm totul. Ba mai mult, pe baza înțelegerilor care au loc și pentru a putea să compensăm o parte din importuri, dorim să producem armament, – fie în cooperare, fie singuri – și pentru alte țări membre ale C.A.E.R., așa cum se va hotărâ, și cum de altfel există înțelegerea între țările noastre. Având în vedere că, pe baza acordului comun, trebuie să producem armament de același tip, deci să mergem pe o anumită unificare a armamentului, noi am cerut, după cum știți, să cooperăm în această direcție cu U.R.S.S. sau să primim sprijin din partea Uniunii Sovietice. Din păcate, practic, până acum nu s-a rezolvat nimic în această privință. De asemenea, unele probleme de cooperare în producție, tehnico-economică și în domeniul științei nu și-au găsit o soluționare.

Este de înțeles că nerezolvarea acestor probleme nu creează o bază bună pentru dezvoltarea colaborării, că această situație determină România să caute rezolvarea problemelor respective fie singură – ceea ce am și făcut și facem, desigur cu cheltuieli mai mari și cu o anumită întârziere – fie să căutăm cooperări în altă parte. Noi considerăm că aceste probleme ar trebui avute în vedere, că este necesar ca ele să-și găsească o soluționare pozitivă; să pornim de la faptul că existența unor deosebiri de păreri asupra unor probleme nu trebuie să afecteze relațiile dintre statele și partidele noastre, că avem datoria să acționăm pentru dezvoltarea cât mai largă a relațiilor în domeniul economic, științific, tehnic, inclusiv în ce privește producerea de tehnică militară.

După cum am mai spus la început, în relațiile dintre partidele noastre s-au ivit unele aprecieri deosebite într-un șir de probleme. E adevărat că, pe parcurs, asupra unora s-a ajuns la înțelegeri, așa cum au fost, de exemplu, cele privitoare la organizarea Consfătuirii internaționale a partidelor comuniste și muncitorești, la Declarația adoptată la Consfătuire unde, asupra chestiunilor principale, partidul nostru, ca și alte partide, au ajuns la înțelegeri comune. Eu nu aș dori acum să mă refer la vreo problemă în mod deosebit. Vreau numai să menționez că asupra problemelor fundamentale privind scopurile generale ale activității mișcării comuniste și muncitorești, ale luptei antiimperialiste, între partidele noastre există totuși multe – și aș putea spune cele mai importante – aprecieri și poziții comune. Deci, avem o bază, o platformă care să asigure o rodnică colaborare și cooperare între partidele noastre.

În ceea ce-l privește, Partidul Comunist Român pornește de la considerentul că este necesar să acționăm în direcția întăririi colaborării dintre partidele noastre, dintre partidele comuniste și muncitorești, considerând că realizarea unității de acțiune a partidelor comuniste și muncitorești reprezintă una din sarcinile fundamentale pentru fiecare partid comunist. După părerea mea, faptul că, în activitatea practică, în rezolvarea unor probleme, un partid sau altul adoptă unele măsuri mai deosebite nu trebuie să influențeze cu nimic dezvoltarea colaborării, unitatea partidelor comuniste și muncitorești. Firește, ar fi de dorit să nu existe niciun fel de deosebiri de păreri, însă trebuie să ținem seama de realități,

de condițiile în care își desfășoară activitatea fiecare partid, de deosebirile istorice, economice, sociale existente între țări, deci de problemele deosebite care se pun în fața unui partid sau altul. Asupra problemelor fundamentale, însă, noi apreciem că trebuie să realizăm unitatea tuturor partidelor, să acționăm împreună. Desigur, dacă se ivesc deosebiri de păreri, este normal și logic ca ele să fie discutate între partidele comuniste respective, pornindu-se de la dorința de a găsi o cale de întărire a colaborării și unității. De altfel, însăși viața, practica a demonstrat că atunci când se procedează în felul acesta se pot găsi, și s-au găsit – soluții și căi pentru întărirea unității.

Doresc să subliniez încă o dată că Partidul Comunist Român consideră colaborarea și unitatea cu Partidul Comunist al Uniunii Sovietice drept una din constantele întregii politici a partidului și statului nostru. De aceea, noi apreciem că pot și trebuie să fie găsite căile de a înlătura tot ceea ce ar umbri sau umbrește aceste relații, de a asigura întărirea unității.

Legat de aceasta – și având în vedere că dorim să discutăm într-un mod deschis, tovarășește, cu dorința de a înlătura ceea ce poate împiedica dezvoltarea bunelor relații m-aș referi la câteva lucruri mai generale, dar care nouă ni se par că nu corespund principiilor de relații dintre partidele comuniste și muncitorești.

Mă refer în primul rând la faptul că, **în nenumărate rânduri, mai multe partide și mișcări de eliberare națională ne-au spus că în discuțiile pe care le-au avut cu reprezentanți ai P.C.U.S, s-au făcut o serie de aprecieri negative la adresa Partidului Comunist Român; unora din aceste partide chiar li s-ar fi recomandat că ar fi de dorit să nu aibă prea multe relații cu partidul nostru.** Nu știu dacă lucrurile stau așa, dar pentru că asemenea situații ni s-au semnalat de către mai multe partide și mișcări de eliberare națională, le ridicăm aici, deoarece considerăm că dacă există oameni care gândesc în felul acesta, indiferent de nivel - din aparat, desigur aceasta nu este de natură să contribuie la înlăturarea a ceea ce îngreunează relațiile, la găsirea căilor de a acționa în strânsă unitate.

De altfel, tovarăși, în diferite împrejurări unii reprezentanți ai diferitelor misiuni sau oficii diplomatice ale Uniunii Sovietice au prezentat în mod necorespunzător poziția României, a conducerii partidului și statului român, câteodată chiar în fața reprezentanților noștri. Nu doresc să dau niciun exemplu, dar vă închipuiți că asemenea lucruri nu sunt de natură să creeze relații bune, de colaborare între reprezentanții noștri în străinătate, că ele nu servesc nimănui.

Noi am apreciat că este necesar să luăm toate măsurile ca asemenea lucruri să nu se mai întâmple, nici dintr-o parte, nici din alta. Desigur, înțelegem că oamenii sunt oameni, că până la urmă au dreptul să judece, să gândească; dar atunci când acești oameni au și poziții mai oficiale, sunt reprezentanții unui stat sau altul, ei trebuie să fie ceva mai reținuți și să aibă în vedere ca în pozițiile pe care le adoptă să nu lezeze în vreun fel un stat sau altul, un partid sau altul.

Doresc să vă relatez "pe aceeași linie ceea ce s-a petrecut la Congresul Federației Sindicale Mondiale, care a avut loc în acest an la Budapesta; este o

chestiune care, după părerea noastră, putea fi rezolvată altfel. Toată lumea, inclusiv românii, au rămas cu impresia – și unii ne-au și spus aceasta direct – că toate măsurile care s-au luat aici au avut scopul de a îndepărta pe reprezentanții României din organele F.S.M. De ce era nevoie de aceasta? Firește, oamenii judecă și e greu să nu îți seama totuși de sentimentele și de felul lor de a gândi. Oare, poziția și activitatea României în F.S.M. erau de natură să îngreuneze activitatea acestei organizații? Mai cu seamă că în discuții oficiale cu reprezentanți ai Uniunii Sovietice la F.S.M. aceștia nu numai că nu au criticat, dar au apreciat activitatea României în această organizație.

Tov. N.V. Podgornîi: Cine atunci i-au înlăturat din F.S.M.? Dv. spuneți că reprezentanții Uniunii Sovietice au fost pentru.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Să știți că lucrurile nu au rămas tocmai așa de secrete. S-au întâlnit reprezentanții Uniunii Sovietice, Ungariei, Bulgariei, Poloniei, Cehoslovaciei și au hotărât cine să rămână; au hotărât ca România să nu mai intre în secretariat. Apoi, reprezentantul maghiar a fost însărcinat să ne spună acest lucru. Să discutăm lucrurile așa cum sunt! Desigur, acolo la Congresul F.S.M. s-a spus că e vorba de o reorganizare generală. Un șir de alte sindicate s-au opus acestui lucru, dar până la urmă s-a hotărât cu majoritate și chiar cu ajutorul reprezentantului nostru care, văzând că se încordează lucrurile, a declarat că nu ține neapărat să fie secretar; a procedat așa pentru că n-a vrut să se ajungă la o încordare și mai mare. Toate aceste lucruri sunt cunoscute de oameni – și repet -, oamenii le judecă.

Eu am ridicat această problemă pentru a arăta că este bine ca reprezentanții partidelor și țărilor noastre să țină seama că o acțiune sau alta poate crea o atmosferă care nu contribuie cu nimic la îmbunătățirea relațiilor dintre noi.

Aș dori, de asemenea, să mă refer în acest cadru, la ceea ce de altfel noi am mai discutat și anul trecut și acum doi ani – la felul în care opinia publică din țările noastre este informată de activitatea partidelor și guvernelor celor două țări. Am spus și atunci, și doresc să spun și acum că aceasta este valabil și pentru România, că în presa noastră și în cadrul celorlalte mijloace de informare sunt prezentate insuficient problemele, realizările, preocupările partidelor și statelor noastre. Desigur, nu doresc în niciun caz să încep să măsoz cum și cât se publică în presa română sau în presa sovietică în legătură cu aceste probleme. Noi avem convingerea că scriem ceva mai mult despre activitatea Uniunii Sovietice, a P.C.U.S. Nu avem, firește, pretenția ca și presa dv. să scrie exact cât scrie presa noastră; dar dorim să arătăm că sunt împrejurări, chiar cu ocazia unor evenimente importante, când România aproape că lipsește complet din presa sovietică.

Nu aș dori în niciun fel să jignesc pe unii tovarășși; dimpotrivă, noi apreciem delegația care a venit la congresul partidului nostru de anul trecut, în frunte cu tovarășul Katushev; dar am fi salutat mai mult faptul dacă ar fi venit tovarășul Brejnev, mai cu seamă dacă se are în vedere faptul că în ultimul timp noi am fost prezenți la toate congresele și evenimentele importante care au avut loc în Uniunea Sovietică. La fel, noi cunoaștem și apreciem pe tovarășul

Novikov, vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, care a venit la a 25-a aniversare a eliberării României, care la noi a fost sărbătorită sub semnul prieteniei dintre România și Uniunea Sovietică. Desigur, este dreptul Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, al guvernului sovietic să hotărască ce delegații să trimită – și noi i-am întâmpinat ca atare, s-au bucurat de tot respectul, de toată atenția necesară ca reprezentanți ai P.C.U.S. și ai poporului sovietic; tovarășii sunt aici și pot să confirme aceasta; însă nu putem să nu spunem cinstit, tovarășește, că oamenii se uită cine merge la cutare congres sau aniversare – și judecă. De ce să nu spunem deschis, aceasta nu este de natură să creeze o atmosferă bună, să dezvolte colaborarea dintre țările noastre.

Noi am dori să așezăm relațiile dintre partidele și statele noastre pe o asemenea bază care să ducă la evitarea în viitor a unor asemenea stări de lucruri, să contribuie la întărirea unității și colaborării dintre noi.

Vă rog să înțelegeți că ne-am gândit mult și chiar mai înainte am ezitat un moment dacă să ridic sau nu aceste probleme; dar, a nu pune aceste probleme ar însemna, în fond, să ne menținem într-o anumită rezervă; or, noi considerăm că aceasta nu are rost, că trebuie să discutăm tovarășește, deschis, problemele. Nu am ridicat aceste chestiuni pentru a face din ele niște probleme de principiu, de fond; însă nu trebuie să trecem peste toate acestea, mai cu seamă că tot ce dorim este de a găsi căi pentru a evita ca lucrurile să evolueze în direcții care nu sunt de dorit, să îmbrace aspecte care n-au ce căuta în relațiile dintre partidele și țările noastre.

Iată, tovarăși, câteva din problemele care nouă ni s-au părut că ar fi bine să le ridicăm de la început în fața dv., cu dorința de a găsi împreună căile de înlăturare a acelor chestiuni care au umbrit sau umbresc relațiile dintre noi. Vrem să așezăm o bază trainică în legăturile dintre partidele și statele noastre și avem convingerea că aceasta corespunde atât tradițiilor relațiilor dintre partidele noastre, cât și intereselor partidelor și popoarelor noastre, mișcării comuniste în general.

Tov. L.I. Brejnev: Poate facem o pauză de 15 minute.

După pauză

Tov. L.I. Brejnev: Aș dori să vă spun de la bun început că întâlnirile de acest fel între partidele noastre frățești, având o asemenea sarcină, ca cea definită de noi, au loc rar. Necesitatea unei asemenea întâlniri s-a maturizat și cred că ea este justificată, deoarece, într-adevăr, au avut loc o serie întreagă de fapte care se acumulează puțin câte puțin și, în ultimă instanță, determină relațiile dintre partide. De aceea cred că este destul de util că ne-am întâlnit.

Dacă am defini, deci, scopul acestei întâlniri, cred că nu trebuie să ne limităm unii pe ceilalți, nici în ce privește timpul de expunere, nici în ce privește expunerea însăși a faptelor și evenimentelor, pentru ca, într-adevăr, să ne exprimăm într-o formă tovarășească și să putem stabili cât se poate de bine, fiecare dintre părți, în urma căror fapte se înrăutățesc sau se îmbunătățesc relațiile și ce este principal în relațiile dintre cele două partide comuniste.

Înainte de toate, desigur, pentru că vorbim de relațiile dintre partide, trebuie să spunem că discuția noastră are un caracter politic.

În acest sens, trebuie să menționez că Comitetul Central al P.C.U.S., noi toți cei prezenți aici, Biroul nostru Politic consideră această întâlnire ca o expresie a năzuinței comune a ambelor părți, a partidelor noastre de a îmbunătăți relațiile dintre P.C.U.S. și P.C.R. Pentru aceasta, desigur, este nevoie de sinceritate, de o confruntare calmă a părerilor și a punctelor de vedere într-o serie de probleme de cea mai mare importanță, evident, cu condiția să existe dorința de a ajunge la o anumită înțelegere, care să contribuie la îmbunătățirea acestor relații.

Dacă vorbim despre relațiile dintre partide nu ar fi de prisos să aruncăm o privire asupra istoriei. Nu ne-am născut astăzi, nici partidul nostru, nici al dv.; colaborăm de multă vreme și este util să remarcăm faptul că în acest cadru există momente pozitive. Dacă vom trece în revistă deceniul care a trecut, vom vedea că în urma eforturilor comune s-au statornicit relații principiale noi nu numai între partide, dar și între țările și popoarele noastre.

Alianța noastră, a Partidului Comunist al Uniunii Sovietice și a statului sovietic, cu statul și partidul dv., precum și comunitatea cu celelalte țări socialiste au întărit cauza socialismului, nu numai în țările noastre, ci și în lumea întreagă. Aceasta este o problemă de principiu.

România și-a apărât independența, a pus bazele unui nou tip de stat și l-a dezvoltat cu succes. România a pășit pe calea industrializării țării și, conform hotărârilor Congresului dv., rezolvă problemele construirii societății socialiste multilateral dezvoltate.

Toate acestea nu s-au petrecut în afara legăturilor dintre partidele noastre, în afara legăturilor cu celelalte state socialiste. România nu ar fi putut realiza aceasta în izolare față de toți ceilalți.

Dacă ne referim direct la relațiile dintre noi, atunci, pe plan politic, vedem că am realizat în mod regulat întâlniri, la nivelul cel mai înalt. Trebuie să spun că se îndeplinesc planurile anuale privind schimbul de experiență între partidele noastre, se realizează colaborarea pe linia presei de partid – deși aici există unele scăpări asupra cărora va trebui să revenim, – au avut loc conferințe comune în probleme ideologice. Ca un fapt, aș dori să menționez că în **ultimii cinci ani au avut loc 16 întâlniri la cel mai înalt nivel**. Schimburile dintre partide reprezintă, în medie, 10-15 delegații și grupuri de activiști, lectori și lucrători din cadrul aparatului de partid. Aceasta este o latură a problemei.

În ce privește legăturile economice, au căpătat dezvoltare diverse forme de colaborare și cooperare tehnică, economică și științifică. Tovarășe Ceaușescu, ați vorbit despre perspectiva schimburilor comerciale de mărfuri în viitor; asupra lor mai urmează să aibă loc discuții. Eu însă aș dori să citez faptul că în ultimii 20 de ani schimburile de mărfuri între Uniunea Sovietică și România au crescut de mai mult de trei ori, iar anul trecut au ajuns la cifra de 883 milioane ruble.

Noi am acordat asistență României la construirea a 98 întreprinderi industriale mari și a altor obiective economice. În viitorul nu prea îndepărtat vor intra în producție încă 9 întreprinderi mari, care se realizează tot cu sprijinul nostru. Începând din anul 1950 Uniunea Sovietică a acordat României peste 2 700 de complete de documentație tehnică și a primit la specializare circa 3 000 de persoane. Partea română ne-a transmis 1 100 complete de documentație tehnică și a primit 1200 specialiști sovietici.

În domeniul culturii, științei și învățământului are loc, de asemenea, o colaborare serioasă. În institutele de învățământ superior sovietic au fost pregătiți peste 2 000 de specialiști români. În fiecare an, pe linia schimburilor cultural-științifice, în România pleacă peste 1 000 persoane. În Uniunea Sovietică au fost editate în anii de după război, peste 500 titluri de cărți, cu un tiraj de peste 17 milioane exemplare, inclusiv peste 60 în domeniul științific și tehnic. În România, literatura sovietică a fost editată într-un tiraj global de 22 milioane exemplare.

În domeniul politicii externe unirea forțelor noastre a avut o mare însemnătate în lupta împotriva imperialismului, pentru întărirea poziției internaționale a socialismului și consolidarea păcii. Au fost puse pe ordinea de zi probleme ca: dezarmarea generală și totală (în special Tratatul de neproliferare a armelor nucleare, care a intrat în vigoare, nu de mult); problema foarte importantă a securității în Europa, lichidarea colonialismului și neocolonialismului; au fost inițiate numeroase alte acțiuni de politică externă.

Îmi amintesc că la ultima noastră întâlnire, în cadrul discuțiilor dintre delegațiile de partid și guvernamentale, am vorbit despre aceasta – și va trebui să repet încă o dată acum – că P.C.U.S. și P.C.R., Uniunea Sovietică și România sunt unite – în orice caz, cel puțin așa ne închipuim și gândim noi – prin comunitatea orânduirii socialiste; avem ideologia marxist-leninistă care ne unește, avem păreri comune în ceea ce privește rolul conducător al partidului în viața fiecăreia dintre țările noastre, fiecare dintre noi merge în direcția perfecționării conducerii economiei naționale, proclamăm întotdeauna că între popoarele sovietice și cel român există relații tovarășești. Suntem îndreptățiți și dorim să privim toate acestea ca o bază pentru dezvoltarea în continuare a relațiilor sovieto-române.

Totodată, nu putem să ignorăm însă faptul că în relațiile dintre noi există elemente serioase, care îngreunează această dezvoltare.

Despre ce este vorba? Se pare că trebuie totuși să atragem atenția că aceste dificultăți și divergențe au apărut în urma existenței unor anumite deosebiri în ce privește abordarea unor probleme politice internaționale.

Poate că nu vom reuși să prezentăm lucrurile într-o ordine anumită, dar ne vom strădui să ne oprim asupra problemelor mai importante.

După părerea noastră, poziția tovarășilor români, nu arareori, este contrapusă în mod deschis poziției celorlalte state socialiste.

Să ne referim la câteva probleme de politică internațională.

Noi pornim de la faptul că fiecare țară socialistă are dreptul suveran de a stabili în mod independent cursul politicii sale în problemele internaționale. Acest lucru îl înfăptuim în întregime și noi înșine. Totuși, după cum, tovarăși, vă este bine cunoscut, asupra unor probleme importante, cu valoare de principiu, care privesc interesele partidelor frățești, Comitetele noastre Centrale se sfătuiesc și se pun de acord cu celelalte partide, pe bază de reciprocitate, asupra liniei strategice și tactice generale, atât în ceea ce privește mișcarea comunistă cât și în politica internațională. Conform modului nostru de a înțelege lucrurile, acest principiu nu contravine suveranității și independenței fiecărui partid pe arena internațională.

Aș dori, în acest sens, să spun că noi nu excludem unele diferențe din abordarea de către partidele frățești a unor probleme ale vieții internaționale. Există diferite procedee tactice în rezolvarea unor probleme sau altora, însă atunci când este vorba de problemele cardinale ale politicii internaționale, este absolut necesar, după părerea noastră, să existe poziții puse de acord în comun de către țările socialiste.

La timpul potrivit am putut remarca cu satisfacție că Partidul Comunist Român, asupra unor probleme, a luat poziție în comun cu celelalte partide și țări frățești. Așa s-a întâmplat la ședința Comitetului Politic Consultativ al Tratatului de la Varșovia, la Budapesta, în 1969, la consfătuirea conducătorilor partidelor și statelor socialiste în problema securității europene și cu alte ocazii.

În același timp, am dori să spunem că nu se poate să nu observăm că, în acești ani, unele acțiuni comune, puse de comun acord, nu au găsit sprijin din partea conducerii Partidului Comunist Român. Mai mult decât atât, România a întreprins unele acțiuni pe arena internațională, care merg în mod demonstrativ împotriva poziției comune și a acțiunilor colective ale țărilor socialiste. Există unele exemple în acest sens.

În ianuarie 1967, România a stabilit subit relații diplomatice cu Republica Federală a Germaniei. Dacă nu ar fi existat o înțelegere în acest sens între partidele frățești, cu privire la politica față de R.F.G., era una; dar acest pas a fost întreprins de dv. în ciuda existenței unui acord cu privire la necesitatea consultărilor asupra problemelor de principiu ale securității europene. Această înțelegere a fost realizată de noi în colectiv, în 1966, la dv., la București (la Consfătuirea Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia, desfășurată la București, în iulie 1966, n. red.).

O asemenea acțiune a lezat, desigur, într-o anumită măsură, în primul rând interesele Republicii Democratice Germane, dar și poziția comunității socialiste.

Nu voi vorbi pe larg despre detalii, însă vă amintiți că stabilirea de relații normale cu R.F.G. era legată de o serie de condiții cunoscute: recunoașterea frontierelor și o serie de alte condiții. Partea română nu a ținut cont de aceasta și — fără orice alte consultări sau informații, despre care vorbește tovarășul Ceaușescu astăzi — a realizat o acțiune politică foarte importantă.

Tovarășii români spun că acest pas al dâșnilor își găsește acum justificarea prin faptul că în Germania Occidentală s-au petrecut schimbări.

Trebuie să spunem că lucrurile stau altfel. Este un fapt că acest act a avut loc atunci când la Bonn era președinte Kiesinger (Kurt Georg Kiesinger, n. 1904-d.1988, cancelar al RFG între 1 decembrie 1966-21 octombrie 1969, desemnat de marea coalitie dintre CDU/CSU și SPD, fost membru al partidului național-socialist între 1933-1945, n.red), un nazist, a cărui așa-numită „politică orientală” era îndreptată spre izolarea Republicii Democrate Germane și spre subminarea comunității socialiste.

În acest sens, pentru a nu spune vorbe goale, aș dori să vă prezint un citat. Actualul președinte al fracțiunii social-democrate din Bundestagul vest-german, Herbert Wehner, în interviul acordat revistei „Der Spiegel”, a spus: „Noua politică răsăriteană se ducea în așa fel încât U.R.S.S. și alte țări socialiste erau pe deplin îndreptățite să o considere ca fiind îndreptată împotriva intereselor lor”. Acest lucru Wehner îl spune recent.

Deci nu poate fi justificată această acțiune, fără a face remarcă că ea a avut un efect negativ pentru comunitatea noastră, pentru Republica Democrată Germană. Pasul pe care l-a făcut atunci România, în fapt, a venit în întâmpinarea dorințelor guvernului existent atunci la Bonn.

Desigur, acest lucru a atras atenția și în Uniunea Sovietică și în alte țări.

Noi vorbim despre politică; de aceea tragem concluzia că un asemenea gest politic, îndepărtarea României de la principiul coordonării acțiunilor politice, nu a fost util.

Nu știu dacă România a urmărit anumite scopuri economice sau de altă natură..., dar nu voi vorbi despre aceasta. Nu putem judeca acest lucru, însă, chiar dacă v-ar fi adus anumite avantaje, noi considerăm că s-a plătit un preț politic mare. În condițiile unei anumite coordonări a acțiunilor noastre politice s-ar fi putut obține mai mult de la R.F.G., atât pe plan politic cât și economic, și s-ar fi putut întări, în același timp, unitatea și autoritatea țărilor socialiste.

Noi nu suntem pentru o dispută asupra faptului cine a avut sau nu dreptate în trecut, de aceea nu ne-am exprimat public punctul de vedere asupra acestei acțiuni politice.

La aceasta se adaugă, de asemenea, următorul fapt. Desigur, are o mare însemnătate despre ce scrie presa noastră și a dvs. Acest lucru este important nu numai pentru partidul nostru sau al dvs., dar și pentru întreaga comunitate socialistă. Probabil pentru a justifica această acțiune politică, în presa dvs., se prezintă într-un mod – aș putea spune – tendențios – pozițiile Republicii Federale a Germaniei, punându-se accentul pe caracterul pașnic al politicii lui Willy Brandt. În același timp, propunerile de pace ale Republicii Democrate Germane în problema germană sunt prezentate pe scurt, iar uneori într-un mod puțin denaturat.

Acestea nu sunt singurele fapte; dacă tot suntem aici, trebuie să ne spunem totul unul celuilalt.

Ne este cunoscut că în R.D.G. a trezit o reacție foarte negativă recenta hotărâre a tribunalului român care – după un proces foarte îndelungat, care a

durat câțiva ani – a dat o decizie în sensul respingerii plângerii prezentate de R.D.G. împotriva firmei Schett din R.F.G., care a vândut în România instrumente optice purtând marca Zeiss. Aceasta s-a întâmplat în timp ce în Anglia, Franța, Elveția și o serie de țări din America Latină s-au dat sentințe în favoarea Republicii Democrat Germane. S-ar părea că este o problemă de detaliu, dar are totuși o mare însemnătate.

Dvs. știți că și noi, și Polonia, și Republica Democrată Germană ducem negocieri cu guvernul lui Brandt. Dar, după cum am arătat și data trecută și după cum trebuie să subliniez acum, noi ducem aceste tratative, însă, în același timp, ne pronunțăm cu claritate în sensul că R.F.G. este un stat imperialist, un participant activ la blocul N.A.T.O. Poate nu este necesar să vorbim prea mult, pe larg, dar este suficient să spunem că R.F.G. este un stat care ar dori să spargă pe orice cale unitatea țărilor socialiste și să slăbească Republica Democrată Germană. Dacă astăzi, în tratativele cu noi și cu alte țări Brandt este silit să recunoască, într-o oarecare măsură, principiul unității țărilor socialiste, aceasta se datorește faptului că încercările lui din trecut de a dezbină țările socialiste au fost, pur și simplu, bătute, ca să spunem pe rusește.

Noi am dori să căutăm cu toții ca, în ce privește relațiile noastre cu R.F.G., linia politică să fie comună și coordonată, iar măsurile concrete, în special cele tactice, să se înlătuiească în spiritul consultărilor pe care le-am avut în 1969 aici, la Moscova.

Următorul punct. **În 1967 a izbucnit criza din Orientul Apropiat.** S-a creat o situație acută într-un moment deja încordat. Era vorba, în acele momente, de o ciocnire directă între forțele socialiste împreună cu mișcarea de eliberare națională și forțele imperialiste. Și tocmai într-un asemenea moment România nu a pășit alături de partidele frățești. Țineți minte acea consfătuire din iunie 1967, când dvs. nu ați sprijinit acțiunea colectivă a partidelor frățești, acțiune care a jucat un rol însemnat în încetarea acțiunilor militare din Orientul Apropiat. Iar reprezentantul dvs. la sesiunea extraordinară a Adunării generale O.N.U. a făcut atunci un apel pentru înlăturarea oricărui amestec străin în treburile din Orientul Apropiat.

Nu știu cum este în prezent, nu am observat schimbări, însă, în ce privește Orientul Apropiat, dvs. ați făcut aprecierea că situația la care s-a ajuns este un rezultat al greșelilor făcute de ambele părți și al amestecului marilor puteri. Este adevărat că noi am salutat poziția dvs. de sprijinire a rezoluției Consiliului de Securitate din noiembrie 1967 cu privire la retragerea trupelor israeliene din teritoriile ocupate, însă România a continuat să refuze să condamne Israelul ca agresor. Practica a arătat că lucrurile nu s-au petrecut chiar așa cum le interpretați dvs., iar poziția dvs. a apărut ca o acțiune opusă țărilor socialiste.

Știți că noi am rupt relațiile diplomatice cu Israelul, iar România, nu numai că nu le-a rupt, dar în august 1969 a ridicat nivelul relațiilor diplomatice. Ce înseamnă aceasta? Ce înseamnă aceasta când se desfășoară un război? O asemenea acțiune, chiar dacă provine din partea unui singur stat, încurajează,

desigur, pe agresor. Opinia publică mondială chiar așa a și apreciat această acțiune și, ca urmare, Siria și Sudanul au rupt relațiile diplomatice, iar o serie de țări ca Yemenul, Libanul, Libia, Tunisia și alte țări arabe au făcut declarații prin care au condamnat această acțiune a dvs., a tovarășilor români.

Situația din Orientul Apropiat este și acum complicată și încordată din cauza acțiunilor Israelului, care continuă să bombardeze sate pașnice, școli și tot ce îi cade la îndemână. Acest lucru creează o amenințare la adresa păcii mondiale.

Dvs. ați refuzat să luați parte la un schimb de păreri asupra situației din Orientul Apropiat; avem în vedere întâlnirea secretarilor Comitetelor Centrale și adjunctilor miniștrilor de externe din noiembrie 1969.

Poate nu este absolut exact ceea ce vă spun, dar mulți reprezentanți arabi vorbesc despre faptul că zeci de mii de cetățeni români, între care mulți de vârstă recrutării și specialiști militari, pleacă în Israel; că se lărgesc legăturile economice cu Israelul; că Israelul acordă României împrumuturi și credite. Noi nu verificăm aceste lucruri, însă se pare că ceva există în acest sens.

Vorbind despre toate acestea, nouă ni se pare că în ce privește aprecierea situației din Orientul Apropiat, **România se îndepărtează de la abordarea de pe poziții de clasă**; asemenea acțiuni nu sunt nicidecum cerute de interesele mișcărilor de eliberare și de dezvoltarea procesului revoluționar mondial. Am dori să sperăm că faptul că acordul Partidului Comunist Român de a face un schimb de păreri cu partidele frățești în această problemă va reprezenta un pas în direcția apropierii aprecierilor noastre cu privire la situația reală din această regiune și rolul Israelului în extinderea agresiunii imperialiste împotriva statelor arabe.

Tovarășul Ceaușescu a vorbit despre faptul că la Congresul partidului nu a venit Brejnev, că ați așteptat o delegație la nivel mai înalt decât cea care a venit. S-ar părea că aceasta nu are legătură cu nimic, ca și cum nimic nu s-ar fi petrecut în acel moment. Vreau să vă spun însă că **atât pentru noi, cât și pentru comunitatea socialistă a fost cu totul neașteptat faptul că România, mai precis Comitetul Central, a amânat Congresul pentru a organiza o primire pompoasă lui Richard Nixon**. Și aceasta s-a făcut când de abia se terminase consfătuirea internațională a partidelor comuniste care a lansat un apel la luptă împotriva imperialismului american. România a hotărât să-și amâne Congresul și a organizat o primire triumfală lui Nixon, care venea din Vietnam și ale cărui acțiuni sunt condamnate de atâția ani nu numai de către noi, ci de către întreaga opinie publică mondială. Lucrul acesta a sunat ca o provocare evidentă la adresa opiniei publice mondiale progresiste. Cred că nu vă e greu, tovarășe Ceaușescu și ceilalți tovarăși, să înțelegeți și să vă imaginați că într-o asemenea situație Brejnev nu putea să vină la Congres. Cum aș fi apărut eu în fața partidului meu, poporului meu, în fața tuturor partidelor comuniste frățești? Dvs. știți ce ajutor militar acordăm noi Vietnamului; de fapt, noi ducem acolo război cu americanii. Și dvs. dați Vietnamului arme; nu mai știu acum, în orice caz înainte așa era în

ziare. Am văzut în ziare fotografiile despre primirea lui Nixon: dansuri, flori, plimbări prin magazine. Să vă spun sincer, am socotit că din punct de vedere politic este imposibil să vin la congres, deși înainte veneam întotdeauna cu plăcere.

Despre acest lucru s-a vorbit mult, există multe păreri exprimate de partidele frățești. Mulți tovarăși au remarcat că acest gen de acțiuni are caracterul de cochetare cu conducătorii imperialiști, al unei tendințe de a demonstra cu orice preț independența proprie.

Mai mulți conducători ai partidelor comuniste – cu care noi suntem de acord – au spus că primirea care i s-a făcut lui Nixon în România, ca unui erou, nu are nimic comun cu politica de coexistență pașnică, care este, după cum se știe, o expresie a luptei de clasă împotriva imperialismului. Nixon, care este un reacționar, a numit această vizită „istorică”; el a spus că în niciuna din cele peste 60 de țări pe care le-a vizitat nu a fost primit cu atâta căldură ca în România.

Partidul nostru nu a putut înțelege ce a determinat necesitatea acestei vizite în acel moment și în asemenea formă. Dorim să fim sinceri: noi nu știm dacă România a primit ceva pe plan economic sau dacă a urmărit anumite avantaje speciale; noi nu știm. Dar, în același timp, nu putem să trecem cu vederea daunele serioase care au fost aduse prestigiului politic al României în ochii prietenilor săi. Nu voi vorbi pe larg despre aceasta, însă se știe că la Congresul al X-lea al partidului dvs. în cuvântările unor delegați s-a făcut aluzie, fără echivoc, la acest pas al conducerii române, iar o serie de partide comuniste nu și-au trimis reprezentanții la congres. Știți că în mesajul adresat congresului, Nixon a făcut un apel la noi toți să intensificăm relațiile cu Statele Unite. În felul acesta acțiunea României s-a dovedit utilă înainte de toate pentru imperialismul american. În încheiere la aceste probleme aș dori să spun că aceste două acțiuni: **ridicarea rangului reprezentării diplomatice cu Israelul și primirea lui Nixon au apărut ca o anumită demonstrație a poziției deosebite a conducerii României, a lipsei de dorință a Partidului Comunist Român de a ține seama de părerea colectivă a partidelor și țărilor frățești.**

Aș dori să mai remarc și următoarea problemă: în ultimul timp, România a întreprins pași separați în vederea convocării unei conferințe europene. Dvs. ați transmis tuturor țărilor europene, precum și Statelor Unite și Canadei, propuneri cu privire la convocarea unei întâlniri pregătitoare a tuturor țărilor interesate în problema unei asemenea conferințe. Și aceasta s-a făcut în pofida părerii tuturor țărilor socialiste că o asemenea propunere nu ar fi oportună și că asupra ei s-ar putea să se revină mai târziu. Această părere a noastră nu reprezintă vorbe goale. Lucrul acesta a fost exprimat la consfătuirea țărilor socialiste de la Sofia, la care au participat adjuncții miniștrilor de externe ai țărilor noastre.

Noi ne-am exprimat punctul nostru de vedere în ce privește această chestiune. Totuși, tovarășii români nu au ascultat niciuna din vocile acestor țări și au hotărât să acționeze separat. Se naște întrebarea: a adus oare acest pas rezultate pozitive pentru România? Se știe că această propunere nu s-a bucurat de sprijin

nici în țările socialiste, nici în țările capitaliste, întrucât în prezent nu s-au maturizat condițiile pentru înfăptuirea ei. De ce vorbim noi despre aceasta? Faptul că acțiunea nu a fost sprijinită a adus daune prestigiului României și a complicat lupta comună a țărilor socialiste pentru convocarea unei asemenea conferințe; iar în fapt, acesta este folosit de către adversarii conferinței. Gândiți-vă la această chestiune.

În apelul pe care l-am adoptat la Budapesta ne-am pronunțat pentru ținerea unei întâlniri a tuturor statelor interesate; și acum ne menținem acest punct de vedere, însă trebuie să ținem seama de faptul dacă atmosfera este favorabilă, dacă s-au maturizat condițiile pentru o asemenea acțiune și altele. Noi, toate țările socialiste, analizând situația am ajuns la concluzia că nu s-au copt condițiile pentru o asemenea acțiune. România însă a hotărât să acționeze de una singură.

Mai este o problemă care se referă la politica internațională. Nu știu, de ce România a formulat obiecții împotriva întâlnirii miniștrilor afacerilor externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia în problema pregătirii conferinței europene? Și aceasta contravine, tovarășe Ceaușescu, acordului realizat la consfătuirea miniștrilor afacerilor externe ai tuturor statelor, inclusiv România, care a avut loc la Praga, în octombrie anul trecut. A apărut o nouă „teorie”: tovarășii români spun că o asemenea întâlnire a miniștrilor afacerilor externe ar echivala cu discutarea problemei pe o bază de bloc.

Eu nu știu: dvs. faceți parte din blocul de la Varșovia sau nu? Nu știu cum să înțelegem acest lucru. Trebuie să spunem, între altele, că noi nu o dată am propus lichidarea blocurilor. Blocul de la Varșovia a apărut ca răspuns la blocul NATO. El a fost creat ca un bloc defensiv, care apăra interesele țărilor socialiste din Europa. Acum România spune că miniștrii nu se pot întâlni pentru că aceasta ar însemna tratarea problemei pe bază de bloc. Este foarte greu de înțeles.

Tov. N.V. Podgornii: Țările din NATO discută această problemă, se întâlnesc, transmit principalele lor idei prin TASS; în următoarele zile se vor întâlni din nou.

Tov. L.I. Brejnev: Trebuie să fiți de acord că aceasta nu poate să nu trezească uimire, iar a explica aceasta este pur și simplu imposibil.

Nu înțeleg, de ce nu ne putem sfătui noi, participanții la Tratatul de la Varșovia, cum să ne pregătim mai bine. Doar poziția noastră este aceeași: toți suntem pentru. Și la București, și la Budapesta, și la Karlovy Vary am convenit să trasăm în comun aceste probleme și să acționăm în aceeași direcție. Se știe că nu toate statele doresc să se țină această conferință; se cunoaște cine nu dorește acest lucru, cine pune bețe în roate. Noi continuăm să desfășurăm munca în direcția pregătirii conferinței, când, dintr-odată, una din țările socialiste spune că nu trebuie să ne întâlnim, întrucât aceasta ar însemna tratarea problemei pe bază de bloc.

Tov. N. V. Podgornii: În primul rând, blochează conferința același Nixon; se cunoaște acest lucru.

Tov. L.I. Brejnev: Noi împărtășim părerea partidelor frățești, că consfătuirea miniștrilor afacerilor externe, despre care vorbeam, ar putea totuși să aibă loc după sesiunea din mai a Consiliului NATO. Ei se vor întruni, iar noi putem să ne întâlnim după aceea, să ținem seama de concluziile NATO.

Dacă într-o asemenea problemă România nu este de acord să avem consultări, atunci despre ce consultări mai poate fi vorba? Poate mai apare pe undeva vreo observație denaturată, răutăcioasă, însă aceasta este o problemă mare, o problemă care se referă la securitatea mondială, la securitatea europeană. Prin aceasta se va întări securitatea în lume.

Acesta este un grup de probleme mari care au atras atenția partidului nostru. Unele dintre ele nu numai că nu sunt de înțeles, dar nici nu putem să ne închipuim care sunt factorii care le determină.

Aș vrea să spun că tovarășii români au, după cum se știe, într-o serie de probleme ale mișcării comuniste internaționale o poziție deosebită. Nu rareori acestea duc la complicații inutile, fără a aduce – după părerea noastră – Partidului Comunist Român niciun fel de plusuri importante. Sincer vorbind, se creează impresia că în problema solidarității internaționale a comuniștilor, tovarășii români adesea subordonează propria lor politică nu intereselor generale, ci intereselor deosebite.

Și întrucât am hotărât să ne spunem totul, pentru a găsi căile de îmbunătățire a relațiilor noastre, cred că ar fi rău dacă ne-am ascunde ceva.

Să ne amintim, de pildă, pregătirea și desfășurarea consfătuirii internaționale a comuniștilor. Reprezentanții Partidului Comunist Român au creat nu puține dificultăți în legătură cu aceasta. Nu rareori tovarășii dvs. și-au schimbat poziția, sprijinind până la urmă alte poziții. Putem să cităm un asemenea moment: partidul dvs. a renunțat la cererea ca toate partidele, inclusiv Partidul Comunist Chinez, să participe la consfătuire, când se știa bine că ei vor respinge acest lucru. Ulterior, partidul dvs. a participat la elaborarea documentelor, deși înainte crease nu puține dificultăți. Acest lucru demonstrează imposibilitatea abordării comune a problemelor și a unei acțiuni unitare în problemele contemporane.

Partidul Comunist Român a participat la consfătuire, în ciuda faptului că majoritatea partidelor au criticat cursul scizionist al P. C. Chinez, și deși înainte se pronunțase împotriva unei asemenea critici și, sub acest pretext, a și părăsit consfătuirea de la Budapesta. Acest lucru a complicat pregătirea și desfășurarea lucrărilor consfătuirii înseși. În general, însă, considerăm că spre sfârșitul consfătuirii poziția P.C.R. a devenit mai constructivă decât în perioada de pregătire, ceea ce salutăm. Considerăm că acesta este un lucru pozitiv. Consfătuirea s-a terminat, iar nouă ne trezește nedumerire atitudinea rezervată a României față de propaganda materialelor acestei consfătuirii, materiale care au fost fie prezentate într-o formă foarte prescurtată, fie trecute sub tăcere.

Față de materialele unei asemenea consfătuirii, care reprezintă atitudinea a peste 80 de partide, trebuie manifestat respect, nu să se facă tot felul de tăieturi,

fiecare de unde vrea. Din punctul nostru de vedere este nejust să se procedeze astfel. România își permite acest lucru, face prescurtări; nu știu cum poți să ai o asemenea atitudine față de un document adoptat nu numai de România, ci de toate partidele.

Acest lucru s-a petrecut nu numai cu materialele consfătuirii. Trebuie să spunem că la dvs. există un fel de abordare tendențioasă față de editarea în țara dvs. a revistei „Problemele păcii și socialismului”. În ediția în limba română au fost excluse materialele referitoare la conferința partidelor comuniste de la Karlovy Vary, nu au fost prezentate problemele pregătirii conferinței internaționale a partidelor comuniste și muncitorești, activitatea C.A.E.R. și alte probleme actuale. Aceste materiale sunt publicate însă în toate limbile, în afară de cea română. Acest lucru nu poate trece neobservat și, desigur, se nasc anumite întrebări. Despre ce este vorba? S-ar părea că asemenea probleme nu lezează nici independența, nici suveranitatea; aceasta este o revistă comună, sunt materiale de interes comun.

Apoi, este o problemă foarte mare care stă în fața noastră, a tuturor; **problema convocării Congresului mondial antiimperialist**. Acesta este, înainte de toate, în interesul nostru, în interesul întregii noastre comunități și corespunde politicii comune a tuturor partidelor comuniste și muncitorești. Dar și în acest caz România a adoptat o poziție care este greu de înțeles: ea a refuzat să ia parte, pe motiv că invitația a fost trimisă târziu și că sfera participanților este foarte îngustă, deși, dacă examinăm lucrurile în esența lor, vom vedea că motivul nu are, desigur, consistență. Am dori, tovarășe Ceaușescu, să vă spunem că noi sperăm că tovarășii români vor participa – pe o platformă comună cu celelalte partide frățești – la această muncă de răspundere care este extrem de utilă pentru noi toți, pentru toate partidele.

Nu putem să nu ne oprim la **poziția adoptată de partidul dvs. în privința activității scizioniste a conducerii chineze**. Este vorba de faptul că cursul politicii Pekinului, în virtutea pericolului pe care îl reprezintă, iese mult dincolo de cadrul relațiilor sovieto-chineze; poziția dvs. însă asupra acestei probleme foarte importante – și, în speță noi nu o dată am subliniat acest lucru – nu corespunde acelei amenințări pe care o prezintă în sine maoismul pentru mișcarea comunistă internațională. Dvs. vorbiți despre neamestecul în dispută, despre neutralitate. Ce înseamnă aceasta? O asemenea neutralitate într-o serie de cazuri se transformă practic într-un sprijin acordat activității scizioniste a Pekinului. Nu am fi dorit, însă trebuie să vă spun, că tocmai așa s-a întâmplat în timpul pregătirii consfătuirii internaționale. Atunci tovarășii români au susținut că nu Pekinul divizează comunitatea internațională a mișcării comuniste, ci consfătuirea oficializează acest lucru. Aceasta a fost o formulă oficială a dvs., iar viața a arătat că nu ați avut dreptate în această problemă. În legătură cu China sunt multe chestiuni de discutat. Pentru a nu mă repeta aș dori să reamintesc, într-o formulă mai generală, că la ultimele noastre întâlniri noi am atras atenția asupra faptului că în presă românii au prezentat fotografiile din sursă chineză cu privire la

conflictul de frontieră și că acest lucru a fost de natură să dea o imagine eronată cu privire la acest conflict. Fotografiiile noastre, documentele noastre nu s-au publicat la voi în presă. Un document ca acela, cum a fost Declarația Uniunii Sovietice, care reflecta situația reală în legătură cu evenimentele de la granița Uniunii Sovietice cu China, partidul dumneavoastră nu a găsit posibilitatea să-l publice în presă. Trebuie să înțelegeți cum poate să aprecieze acest lucru partidul și poporul sovietic.

În general, într-o serie de probleme privind China se desprinde o asemenea linie potrivit căreia conducerea chineză este o conducere bună și drăguță, că ea dorește să rezolve totul pe cale pașnică și că din partea noastră trebuie să se dea dovadă însă de răbdare. În acest sens s-au pronunțat – și s-a pronunțat oficial din partea dvs. – și Bodnăraș în discuția cu ambasadorul nostru, cerând să nu se pună la îndoială bunăvoința conducerii Partidului Comunist Chinez, că ei sunt oameni cinstiți, inteligenți, că se poate ajunge la o înțelegere cu Mao Tze-dun și că, în toate acestea trebuie să se dea dovadă numai de răbdare. Acest lucru mi l-a recomandat și tovarășul Ceaușescu când am fost la dvs. într-o vizită de vreo 2-3 zile (10-12 mai 1966, n. red.), ții minte Nicolae? Chinezii v-au spus nu știu ce, v-au dat asigurări dvs., v-a mai spus ceva și ambasadorul chinez și, acum, vedeți și dvs. cum stau lucrurile! După ce s-a făcut înțelegerea, când ne-am dus cu propuneri sincere la chinezi nu s-a obținut aproape nimic. Aceștia sunt acei oameni buni care caută să stabilească relații bune.

A fost și Congresul lor – Congresul al IX-lea al P. C. Chinez – care a spus că consfătuirea comunistă internațională este o adunătură de fasciști negri, că Uniunea Sovietică este inamicul nr. 1. China sapă tranșee chiar în magazine și explică că activitatea poporului chinez trebuie îndreptată spre a se pregăti de război cu Uniunea Sovietică. Aici părerile noastre, evident, nu corespund.

Cunoașteți, desigur, bine că în presa chineză se scrie că în Uniunea Sovietică s-a încheiat restabilirea imperialismului, că conducerea sovietică a trădat poporul său și interesele revoluției, că este necesară o nouă revoluție, că la noi, în Uniunea Sovietică, este foamete, că economia noastră a decăzut. Nu știu cum se pot împăca toate acestea cu poziția pe care se situează tovarășii români. Noi menținem cu China relații pe linie de stat, care sunt reduse la minimum; nu ascundem că dorim să dezvoltăm aceste relații. De altfel, niciodată nu ne-am exprimat că nu dorim ca vreun stat să nu-și îmbunătățească relațiile economice cu chinezii. Însă, pe plan politic, nu se poate să fim în principiu de acord cu ei și, în pofida realității, să prezentăm altfel faptele. Știți care este situația acolo. Partidul este distrus, practic conduc armata și comitetele revoluționare, cultura este în decădere, în școli nu se studiază nimic decât ideile lui Mao, majoritatea instituțiilor de învățământ superior nu lucrează. În ultimii ani nu s-a editat nicio carte de literatură, în schimb cărțuliile roșii sunt editate în miliarde de exemplare.

Trezește regret faptul că Partidul Comunist din China trece printr-o perioadă așa de grea pentru el. Aceasta nu este numai o părere a noastră, ci a

întregii mișcări comuniste și muncitorești. Nu voi mai vorbi despre aceasta, pentru că ar fi de spus multe lucruri nu prea plăcute.

Cu privire la Tratatul de la Varșovia. Noi am avut întotdeauna o atitudine pozitivă față de declarațiile conducerii române, în sensul că România va dezvolta și în continuare relațiile cu armatele țărilor Tratatului de la Varșovia, că ea este întotdeauna gata să-și îndeplinească obligațiile în cazul unei agresiuni din partea imperialismului. În speță, am salutat o asemenea declarație a tovarășului Ceaușescu la Congresul partidului dvs., precum și declarațiile făcute anul acesta. Cu toate acestea însă **ne trezește nedumerire această duplicitate, aș putea spune, și acest caracter contradictoriu al atitudinii României față de Tratatul de la Varșovia.**

Știți și dv., ca și noi, că NATO își sporește permanent forțele, că efectuează fără întrerupere manevre militare. În ultima vreme apar în circulație asemenea propuneri, – aș spune chiar publice – cu privire la lichidarea cât mai urgentă a blocurilor militare, politice. Deși am spus și eu în prima parte a expunerii că suntem împotriva blocurilor, însă trebuie să subliniem diferența principială dintre esența agresivă a blocului NATO și caracterul defensiv al Tratatului de la Varșovia. Știți că de când s-a semnat Tratatul de la Varșovia o serie de probleme pe care partidele frățești le consideră util de înfăptuit, se lovesc de împotrivirea părții române. Vă este cunoscută propunerea pe care au prezentat-o unghurii; aceasta nu este, desigur, o propunere nouă, pentru că am mai dezbătut-o și la Budapesta și la Sofia, în sensul de a se organiza un organ consultativ al miniștrilor afacerilor externe, o comisie sau un comitet – e un lucru neesențial cum să-i spunem. Ar fi bine ca miniștrii de externe să se adune pentru a se consulta și să tragă anumite concluzii, cu atât mai mult că în aceste probleme n-ar fi putut hotărî ei singuri. De aceea există ministere de externe, să facă analize și să raporteze Comitetelor Centrale. Această măsură nu a căpătat sprijinul dvs.

Nu știu de ce în ultimul timp într-o serie de declarații ale unor persoane oficiale române și în presa dvs., orice manevre, indiferent cine le desfășoară, sunt calificate drept „zăngănit de arme”, „demonstrații de forță”. Imperialiștii nu se jenează de acest lucru. Apare un fel de duplicitate; se spune că nu se pot efectua manevre în apropierea frontierelor altor state, că pe teritoriul propriu nu veți permite să se efectueze manevre, deși ministrul apărării, (Ion) Ioniță, participă la manevre în Austria. Aceasta trezește o oarecare nedumerire. În ultimă instanță, dacă stăm să ne gândim, ne punem întrebarea încotro se îndreaptă o asemenea linie. Este îndreptată spre întărirea alianței noastre militare sau spre slăbirea ei? Cred că e greu de spus că aceasta întărește alianța noastră.

Acestea nu sunt simple cuvinte. Acestea se leagă și de faptul că România a prezentat și oficial o propunere la Geneva în care se prevede obligația de a nu efectua manevre. Poate că în România ar exista tendințe sau dorințe de a nu participa în alianța de la Varșovia? Atunci lucrul acesta se poate spune mai deschis.

La o asemenea întâlnire, cu răspundere tovarășească, dorim încă o dată să spunem că și în viitor noi vom promova cu fermitate linia întăririi pe toate căile a capacității noastre de apărare comună, că vom întreprinde în acest scop toate măsurile necesare. Armatele noastre trebuie menținute într-o stare apropiată de cea operativă, întrucât altfel n-ar avea niciun sens. În R.A.U. nu s-au făcut manevre și în momentul războiului s-a răspândit toată armata și nu a fost capabilă să ducă operațiunile. Acest lucru ni-l cer situația internațională, lecțiile celui de-al Doilea Război Mondial. Noi am dori, tovarășe Ceaușescu, ca și tovarășii români, din partea lor, să întreprindă măsurile necesare pentru activizarea participării la Tratatul de la Varșovia.

Acesta este un grup de probleme politice principiale pe care am socotit de datoria noastră să vi le spunem.

Dvs. ați atins **unele probleme ale colaborării în C.A.E.R.** Vă spun sincer, eu m-am pregătit mai puțin pentru acest capitol. Sunt multe probleme economice care, desigur, capătă și o însemnătate politică. Adesea, această activitate a C.A.E.R. e criticată. Poate este și just, întrucât C.A.E.R. nu are o experiență a colaborării internaționale, este o treabă nouă. Ea nu trebuie însă privită ca o organizație bilaterală, sau ca acțiuni bilaterale, ci multilaterale. Tocmai de aceea are nevoie de sprijinul colectiv, de sprijinul părerilor colective ale tuturor țărilor socialiste; pentru că toți împreună și fiecare în speță trebuie să se conducă după anumite principii internaționaliste, iar acest lucru să fie acceptabil și util pentru fiecare țară și în general pentru întreaga comunitate.

Viața arată că această colaborare în C.A.E.R. are o mare însemnătate pentru fiecare țară, inclusiv pentru România. Voi cita, în acest sens, câteva cifre generale. În prezent, circa 3/5 din noile capacități ale stațiilor electrice din România sunt înzestrate cu agregate electrice livrate de țările membre ale C.A.E.R.; livrările din țările C.A.E.R., în 1968, au asigurat aproximativ 90 la sută din necesitățile de import ale României la cocs și cărbune cocsificabil, în proporție de 70 la sută la minereu de fier și fosfați. România obține din țările socialiste membre C.A.E.R. 40% din necesarul de bumbac. România are posibilitatea să desfacă în țările C.A.E.R. partea principală a producției sale pentru export din industria prelucrătoare – inclusiv 70% din producția de mașini; dintre bunurile industriale, inclusiv produsele de larg consum, ea exportă în țările C.A.E.R. circa 64%, iar aceasta reprezintă aproximativ 1/2 din întregul export al României.

În ce privește politica noastră externă, noi vom pune în continuare în centrul acesteia dezvoltarea legăturilor de prietenie cu țările socialiste; vom extinde și relațiile economice cu țările socialiste membre ale C.A.E.R., pe baza principiilor elaborate în comun și a hotărârilor care s-au luat în aprilie anul trecut la Moscova și la ultima consfătuire de la Varșovia a C.A.E.R. Mi se pare că aceste hotărâri creează condițiile necesare pentru lărgirea colaborării și cooperării.

Nu trag concluzii pripite, însă aş dori să vă spun că aceste hotărâri sunt trecute sub tăcere în România. Ce înseamnă aceasta? Poate în viitor vom afla acest lucru mai precis.

Ştiţi şi dv. cât de greu le vine uneori la şedinţe reprezentanţilor tovarăşilor români, când se ivesc adesea discuţii în contradictoriu între toate celelalte ţări socialiste şi reprezentanţii României, în special când e vorba de crearea unor organizaţii economice sau întreprinderi comune ale ţărilor socialiste. Cum se poate dezvolta o integrare de orice fel când faţă de asemenea propuneri, drept contrapropuneri se prezintă motivele independenţei, suveranităţii ş.a.m.d.? E oare incompatibil?

La sfârşitul anului trecut aţi refuzat să semnaţi acordul cu privire la tehnica electronică de calcul, deşi înainte aţi spus că sunteţi interesaţi să colaboraţi în acest domeniu. Nu de mult v-aţi eschivat de la participarea la o organizaţie în cadrul C.A.E.R. cu privire la dezvoltarea chimiei macromoleculare-INTERCHIM.

Desigur, este un lucru incontestabil că participarea la o organizaţie sau alta se face pe bază de voluntariat şi nu putem prezenta niciun fel de acuzaţii sau pretenţii în această privinţă. Dacă însă aceste fapte nu sunt analizate în mod izolat, ci în complexul legăturilor externe ale României, şi aici se poate urmări o anumită tendinţă, despre care vreau să vorbesc.

Dacă în ce priveşte acest gen de colaborare în C.A.E.R., ţara dv. are multe rezerve, în schimb România acceptă tot felul de contracte cu privire la crearea de societăţi mixte cu statele capitaliste, iar acolo problemele independenţei şi suveranităţii nu se mai ridică. Cu italienii, de pildă, România a încheiat un asemenea acord care prevede crearea unei societăţi mixte cu sediul în Italia, pentru producerea în comun şi desfacerea pe terţe pieţe a unor mărfuri. Anul acesta aţi semnat un acord cu privire la crearea unei companii româno-chiliene, cu capital comun, pentru explorarea şi exploatarea în comun a unor depozite minerale din Chile; pentru desfacerea produselor româneşti în Anglia, Franţa şi alte ţări occidentale se creează societăţi mixte în care proporţia capitalului străin ajunge la 51%. Mă refer la ce scria ziarul „Die Welt”, din R.F.G., la 2 septembrie 1969, „Combat” şi „l'Echo” din Franţa, tot din septembrie 1969, că în cursul întâlnirii lui Ceauşescu cu ministrul vest-german al economiei, Schiller, au fost analizate posibilităţile investiţiilor de capital din R.F.G. în industria românească, iar din partea României a fost exprimată dorinţa de a garanta drepturile investitorilor vest-germani. Putem da şi alte exemple cum se schimbă greutatea specifică a ţărilor vest-europene în volumul global al comerţului exterior al României, care a ajuns deja anul trecut la 45%.

Mai sunt o serie de alte lucruri, însă menţionez aceasta nu pentru a vă face un reproş. E treaba dv., puteţi încheia aceste acorduri; noi n-am vorbit despre acestea, nu ne-am pronunţat împotriva, iar aceste fapte le citez numai pentru a compara cum comentează şi cum argumentează tovarăşii români anumite probleme în cadrul C.A.E.R. şi cum se realizează ele în practică cu ţările

capitaliste. Este firesc ca aceste lucruri să trezească o anumită îndoială, nu numai la noi. Dacă lucrurile acestea trebuie înțelese ca independență, suveranitate ș.a.m.d. – la aceasta să nu mergem, la asta suntem împotriva. Nu trebuie însă să uităm că suntem cu toții membri ai unui organ colectiv, C.A.E.R., că, în ciuda tuturor neajunsurilor, ne-am acordat nu puțin ajutor unul celuilalt! Numai pentru aceasta am prezentat aceste exemple. Cu cine dezvoltă legăturile economice, e treaba tovarășilor români. Dacă urmărim întreaga economie a României, n-aș spune că această colaborare în afara C.A.E.R. este justificată de către interesele naționale ale României. Ca să spunem tovarășește, ca rezultat al acestui fapt, **au crescut considerabil datorile României față de țările capitaliste.** În perspectivă aveți dobânzi mari de plătit pentru credite; tot ca rezultat al acestui fapt aveți un deficit al balanței comerciale. Desigur, toate acestea, treptat, puțin câte puțin, creează dificultăți în economie. **Acest lucru va apare deosebit de pregnant atunci când va veni scadența plății tuturor acestor credite.** De altfel, acesta nu este primul caz care confirmă exactitatea acestui lucru; chiar în viața țărilor socialiste s-ar găsi poate o asemenea experiență. Poate că partea română are dorința să se reorienteze treptat spre Occident și face acest lucru treptat. Aceasta e treaba dv.

Acum doresc să mă refer la **unele probleme privind relațiile noastre bilaterale.** Repet, noi dăm o foarte mare apreciere declarațiilor repetate ale tovarășilor români și ale tovarășului Ceaușescu personal, în favoarea prieteniei și colaborării între țările și partidele noastre. Și nouă ne face plăcere să citim, să auzim când tovarășul Ceaușescu în cuvântările sale declară că voi nutriți sentimentele cele mai călduroase față de popoarele Uniunii Sovietice, marele vostru vecin, față de comuniștii sovietici, că veți face totul pentru dezvoltarea prieteniei și colaborării între ambele noastre partide și țări. Din partea noastră și noi facem asemenea declarații și ne străduim să facem totul pentru a le justifica.

Alături de asemenea declarații pe care, desigur, le împărtășim întrutotul, se poate urmări însă și o linie care trezește la noi neînțelegere și chiar uimire. Mă refer la o problemă destul de subtilă, dar importantă – și anume la faptul că **în ultimii ani în știința românească, în propagandă se manifestă tendința de a reevalua aprecierile unei serii de evenimente istorice referitoare la relațiile României cu Rusia și cu Uniunea Sovietică.** Adesea, această activitate se duce într-o formă care nu contribuie câtuși de puțin la întărirea prieteniei. Nu o să dau amănunte, dar desigur, știți bine, că aceasta se referă la aprecierea rolului istoric progresist al Rusiei în eliberarea popoarelor balcanice, inclusiv a poporului român de sub jugul turcesc. Și în paginile enciclopediei române și în lucrarea tovarășului (Ion M.) Oprea care se numește „O etapă rodnică în istoria relațiilor diplomatice româno-sovietice, 1928-1936” (Editura Politică, București, 1967, n. red.), precum și într-o serie de manuale există încercarea de a nega participarea României regale la intervenția împotriva Rusiei Sovietice. Sunt tentative de a arunca o umbră asupra politicii externe sovietice față de România în perioada antebelică, în special în preajma războiului. În unele publicații, chiar în revista de

partid (Anale de Istorie, n. red.), au fost incluse o serie de articole unde se pune la îndoială poziția Uniunii Sovietice în zilele Munchenu-lui. În anumite lucrări se subestimează rolul Armatei Sovietice în eliberarea României.

În legătură cu aceasta, am dori să subliniem că împărtășim preocuparea exprimată de tovarășul Ceaușescu la plenara din aprilie (22-25 aprilie 1968, n. red.) a Comitetului Central cu privire la tendințele nesănătoase în prezentarea moștenirii cultural-artistică. Voi cita aceste cuvinte: „Nu trebuie să uităm că în România mult timp s-a dus o activitate fascistă, că legionarii sunt o bandă de ucigași și au exercitat o influență negativă, au propovăduit concepții șovine și reacționare și prin aceasta au adus daune serioase intereselor poporului nostru”. Se pare că nu întâmplător și în revista de partid „Anale”, nr.6/1969, se dă un avertisment istoricilor români de a nu aprecia în mod necritic, lipsit de poziții de clasă, acțiunile de politică externă ale României și activitatea claselor dominante. Considerăm că asemenea probleme merită o atenție permanentă din partea partidului.

Aș dori să vă spun că și în mod practic, în ultimul timp, – nu știu din vina cui – au fost efectuate o serie de măsuri sau pași care nu demonstrează nici pe departe o atitudine prietenească față de Uniunea Sovietică. În ultimii ani au fost închise multe centre culturale importante care au contribuit la apropierea popoarelor Uniunii Sovietice și României; a fost închis Muzeul româno-sovietic al Academiei R.S.R., s-a redus rețeaua de librării, a fost desființată „Cartea Rusă” din București, s-a închis Institutul de limbă și literatură rusă „Maxim Gorki”, și-a redus considerabil activitatea Asociația română pentru relațiile de prietenie cu Uniunea Sovietică - ARLUS. Pentru comparație, aș dori să remarc că, în schimb, în acest timp s-au deschis Biblioteca franceză, Biblioteca italiană, se încheie pregătirea pentru deschiderea unei biblioteci americane, pentru înființarea de centre de cultură și propagandă ale S.U.A., Franței și Italiei (Institutul Italian din București a fost redeschis în anul 1967; la 3 august 1969 a fost semnat Acordul privind deschiderea unei Biblioteci americane la București; Institutul Francez, inclusiv Biblioteca, a fost deschis în 1970, n.red.).

Desigur, subliniez că e treaba tovarășilor români ce biblioteci să deschidă, însă devine de neînțeles cum se deschid porțile pentru americani, francezi și italieni și se îngustează contactele cu Uniunea Sovietică. Am putea să nici nu acordăm o asemenea însemnătate acestor fapte, însă e oarecum supărător că aceste fapte nu sunt în concordanță cu declarațiile de prietenie pe care le faceți.

Nu e pentru prima dată când spunem acest lucru, însă se pare că astăzi trebuie să spunem totul. Nu e vorba de faptul că s-a închis o librărie, deși și aceste lucruri au importanța lor, dar au fost și alte acțiuni neprietenești la adresa Uniunii Sovietice, în legătură cu care guvernul sovietic a fost nevoit să exprime proteste părții române. Un fapt l-aș aminti când Maurer a depus o coroană de flori la monumentul lui (Carl Gustav) Mannerheim (conducător al operațiunilor militare în războiul de iarnă sovieto-finlandez, din noiembrie 1939 - martie 1940; fost președinte al Finlandei în 1944-1946, n. red.). Toată lumea știe cine a fost

Mannerheim; a fost un dușman cert al poporului sovietic, un sprijinitor al lui Hitler și în mod evident acest lucru a trezit un normal oprobriu nu numai la noi, dar și în opinia publică din Finlanda. Oare era necesar ca România să facă acest lucru? În România e iubit Mannerheim sau despre ce e vorba? Ce, Maurer nu știa cine e Mannerheim? Oamenii politici întotdeauna își pun întrebarea de ce fac un lucru sau altul (vizita în Finlanda a premierului Ion Gheorghe Maurer a avut loc în 31.03-5.04.1968, n. red.).

Și în interior se petrec uneori lucruri inadmisibile. În condițiile unei securități corespunzătoare și a unei atitudini corespunzătoare nu s-ar fi putut întâmpla ca pe pereții Ambasadei sovietice la București să apară inscripții indecente, nedemne.

Am dori ca asemenea fapte să fie analizate mai obiectiv și sperăm că din ele se vor trage anumite concluzii. Nu pot ascunde faptul că toate acestea pun o anumită pecete asupra relațiilor dintre țările noastre. Este vorba și de poziția conducerii române, când **v-ați pronunțat în mod deschis împotriva acțiunii internaționaliste a Uniunii Sovietice și altor țări socialiste în Cehoslovacia, în perioada amenințării pe care contrarevoluția o crease în Cehoslovacia**. Puteți să nu fiți de acord, e o treabă a partidului dv.; însă e altceva când ați calificat aceasta în mod deschis ca o „intervenție” ca un „amestec în treburile altor state”, ca o „încălcare a Tratatului de la Varșovia”, ca „fenomen rușinos în mișcarea comunistă internațională” ș.a.m.d. Ați creat un zgomot inutil, nejustificat cu nimic în legătură cu așa-zisa amenințare a independenței și neutralității României. Nu știu cum a aflat despre acest lucru Ciu En-lai, că asupra dv. planează un pericol. Am aflat din ziarele românești că Ciu En-lai a declarat că asupra României planează un pericol. Dacă dv. îl credeți mai mult pe Ciu En-lai și prietenia dv. e mai caldă cu el decât cu noi, atunci e clar. Desigur, au fost multe acțiuni legate de aceasta: s-au organizat demonstrații în fața ambasadei noastre la București.

Într-o asemenea atmosferă de nervozitate creată de partea română, noi am dovedit nu puțină stăpânire de sine, pentru a nu permite știrbirea relațiilor sovieto-române și pentru a nu da posibilitatea ca tendințe nedorite să iasă de sub control.

A trecut de acum multă vreme de la aceste acțiuni, a trecut suficient timp pentru a vă da seama și a aprecia așa cum se cuvine acțiunea țărilor socialiste în Cehoslovacia. Însă și acum suntem nevoiți să constatăm că tovarășii români nu numai că o califică ca și înainte, dar în mod inutil critică deschis la congresele altor partide frățești acțiunile colective ale țărilor frățești. Viața a demonstrat însă altceva. Acțiunea țărilor socialiste a ajutat să fie apărată cauza socialismului; în Cehoslovacia partidul luptă pentru a-și afirma rolul său conducător; în prezent se desfășoară lupta cu succes și a început o perioadă de consolidare a întregii societăți cehoslovace.

Noi am considerat necesar – nu numai Uniunea Sovietică, dar și celelalte partide frățești – ca în diferite momente să mergem în Cehoslovacia, la diferite

nivele. Cunoașteți ultima noastră vizită în Cehoslovacia; noi am luat cuvântul la mitinguri colosale, ne-am plimbat pe străzi, ne-am strâns mâinile cu cetățenii, ne-am sărutat cu lumea; toate acestea constituie o demonstrație de aprobare din partea poporului cehoslovac. Ei au mulțumit tuturor partidelor frățești pentru faptul că au venit la timp și i-au dat ajutor.

Întrucât acestea sunt probleme politice mari, mi se pare că este indicat și normal să vorbim despre acestea în acest fel întrucât tocmai în legătură cu asemenea probleme se acumulează tot felul de fenomene nesănătoase. Dacă aveți nevoie de 100-200 mii tone minereu de un anumit fel, dacă aveți nevoie sau avem noi să vindem anumite mărfuri, aceasta este o problemă. Însă când un partid apreciază un alt partid de pe asemenea poziții denaturate și condamnă întreaga comunitate socialistă, atunci nu putem trece sub tăcere aceste lucruri. Tocmai acestea sunt problemele care complică relațiile noastre.

Desigur, suntem nevoiți nu numai să constatăm faptele, dar și să judecăm lucrurile: care sunt cauzele? De ce apar asemenea divergențe? **De ce în trecutul nu prea îndepărtat între Uniunea Sovietică și România nu existau asemenea contradicții?** Dintre tovarășii prezenți aici, unii lucrează de mai mult timp în Comitetul Central; și eu lucrez în Biroul Politic de 14 ani. Am văzut tot felul de relații; majoritatea acestora au fost relații bune; **la nivel înalt erau relații pline de căldură; între România și Uniunea Sovietică nu era nimic și totul era bine.**

Se mai întâmpla uneori să mai discutăm în contradictoriu, îmi amintesc o dată când Hrușciov a spus ceva și am avut o dispută; cred că printr-o atitudine de bunăvoință un conflict parțial putea fi întotdeauna rezolvat; aceasta cu atât mai mult cu cât **tovarășul Hrușciov avea uneori slăbiciunea de a arunca fraze negândite.** Însă alte motive în trecut eu nu văd; totul mergea bine. Și pe tovarășul Ceaușescu l-am văzut atunci, și pe tovarășul Bodnăraș; și eu am fost la dv., ne-am plimbat și existau sentimente bune față de Uniunea Sovietică. Aceste lucruri nu poți să le scoți din istorie. **Nu a existat niciun fel de aspirare a României, nici în istorie nu găsiți așa ceva. Nu se pot găsi tendințe sau pași practici în sensul că Uniunea Sovietică ar fi vrut să înrobească România.** Acestea însă se pot inventa. Atunci, fără să vrei, stai și te gândești: de unde pot apare aceste lucruri. Ori că România dorește să obțină anumite avantaje economice din schimbarea cursului său, deși noi nu vedem o confirmare practică a acestei idei.

Am dori să vă spunem că o serie de asemenea acțiuni, în special cele referitoare la politica externă, despre care s-a vorbit, nu contribuie la dezvoltarea legăturilor de prietenie nu numai cu noi, dar și cu celelalte țări socialiste; se observă o atitudine critică față de dv. și în Bulgaria, și în Polonia și în celelalte țări socialiste.

Ce crede Occidentul? Din punctul nostru de vedere, fără îndoială că Occidentul scontează pe o evoluție a evenimentelor, într-un sens dorit pentru el, atât în ce privește politica externă, cât și cea internă a României.

Noi ne exprimăm încrederea, tovarășe Ceaușescu, că Comitetul Central al partidului dv., dv. personal veți înțelege în mod just îngrijorarea noastră sinceră față de situația creată; acesta este un întreg lanț de acțiuni, iar noi, cel puțin, nu suntem înclinați să simplificăm lucrurile. Noi suntem ferm convinși că, mai de vreme sau mai târziu, tovarășii români vor aprecia bunăvoința și marea stăpânire de sine de care dă dovadă P.C.U.S., pentru a nu permite o înrăutățire a relațiilor noastre. Comitetul nostru Central reafirmă din nou la această întâlnire dorința sa de a așeza relațiile sovieto-române pe baza principială a marxism-leninismului, pe principiile internaționalismului proletar.

Noi respectăm și vom respecta cu scrupulozitate principiile egalității în drepturi a părților, avantajului reciproc în relații, respectării suveranității și înțelegerii intereselor naționale ale României. În același timp, avem convingerea că interesele naționale autentice ale României nu sunt, în ceea ce este esențial, opuse intereselor Uniunii Sovietice.

Comitetul nostru Central consideră că actualele tratative pot avea un rol important și pot deveni **un moment de cotitură** în îmbunătățirea relațiilor româno-sovietice. Ce este necesar pentru aceasta, care sunt punctele noastre de pornire?

Noi pornim de la necesitatea de a se îndepărta tot ce s-a acumulat, tot ceea ce împiedică dezvoltarea frăției și prieteniei între partidele noastre.

Avem toate premisele necesare pentru **a restabili atmosfera de încredere reciprocă, căldură, cordialitate, care a caracterizat relațiile dintre P.C.U.S. și P.C.R.** Suntem pentru ca partidele noastre să se pronunțe în **front unic în toate problemele principale**, să-și acorde reciproc sprijin și ajutor, în special în situațiile acute, când se verifică în modul cel mai bun prietenia, trăinicia ei. Cu aceasta aș termina.

Nu am răspuns la unele din problemele pe care le-ați ridicat la început; în primul rând am socotit că în legătură cu problemele economice va avea loc întâlnirea tovarășului Kosîghin cu tovarășul Maurer.

În al doilea rând, tovarășii membri ai Biroului nostru Politic sunt aici. Chiar joi, la ordinea de zi va fi o informare a tovarășului Kosîghin cu privire la întâlnirea care a avut loc la Varșovia. Eu nu sunt la curent cu ce s-a întâmplat acolo în legătură cu Banca de Investiții. Nefiind bine informat, n-aș dori să răspund.

În ce privește problemele comerciale, și noi ne-am pronunțat în trecut și vă confirm și acum, dorința noastră ca volumul schimburilor comerciale dintre țările noastre să crească. Fără a intra în detalii, tovarășe Ceaușescu, aș dori să vă spun că trebuie să ne sprijinim reciproc, pentru ca comerțul să fie reciproc avantajos. Este evident că de la noi dv. aveți nevoie de mărfuri mai greu de procurat, în special mărfuri care se vând pe valută, cum ar fi metal, plumb, turbine; cocsul, de exemplu, nu poate fi găsit nici chiar pe aur. Și noi am dori să primim măcar o parte din ceea ce cerem de la dv. Zincul, plumbul și altele sunt de asemenea mărfuri valutare.

Înțeleg că este convenabil pentru dv. să vindeți aceste produse pe alte piețe; și pe plan economic e mai bine pentru dv., însă, gândiți-vă și la noi. Dacă toți vor cere și toți vor proceda în felul acesta, unii o să ne dea mărfuri nevalutare, în schimb ne cer mărfuri valutare; dacă faci mereu așa nu poți rezista.

Noi vom da ministerelor noastre o indicație clară ca schimburile comerciale cu România să crească, însă principiile egalității trebuie să funcționeze pentru ambele părți; să se caute îmbunătățirea structurii acestor schimburi comerciale. Poate să facem o pauză, sau să încheiem.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Mai bine să facem o pauză.

Fond C.C. al P.C.R., Secția Relații Externe, dosar nr. 19/1970.

(Partea a doua în numărul viitor).

MOZAIC CULTURAL

DIN ZIARE ADUNATE...

Petru Neghiu

În acest număr al revistei PERISCOP ne vom referi cu precădere la două teme abordate de distinsul sociolog clujean Andrei Marga în „Jurnalul National”.

În primul rând, ce ne spune profesorul Marga despre „Disoluția politicii” (extrase din volumul „Diagnoze și prognoze”) ?

„Nemulțumirea față de politicile actuale pare în creștere, în diferite țări. Fapt este că altădată, politicienii se ridicau dintre cetățenii cei mai merituoși și mai de văză, capabili să conducă. Azi, în evaluări deschise, cei întrebați pun rareori pe primele locuri politicienii. Aceștia se pot și vota, dar, în mod frecvent, a doua zi se critică ce s-a votat. Răul mai mic devine repede răul însuși.

Sunt însă și mulțumiți. Mai cu seamă cei care se străduiesc să se pună bine cu decidenții orei sau unii dintre cei care caută să le ia locul! Mulți și reușesc, dar creează de obicei, prin nepricepere și simplă descurcare, noi dificultăți concetățenilor.

Dincolo de orice, explicația este că politica a apucat din nou pe panta declinului, cu rezultate în consecință. Stagnarea în neajunsuri a unor societăți, eșuarea în inversul celor promise, antagonizarea oamenilor, pentru a prezerva funcții, vin din acest declin. Prea mulți politicieni de azi sunt preocupați de căpătuire, mai degrabă decât de prosperitatea propriei comunități. Soarta celor umili îi interesează puțin, dreptatea, echitatea și libertatea altuia contează doar la festivități. Oricum ar sta lucrurile, într-o societate modernă nu sunt soluții fără politică. Sistemele – economic, administrativ, educațional, științifico-tehnologic, cultural – funcționează, vrând-nevrând, sub impactul politicii. Acesta este atât de mare, încât nu se mai poate indica azi instituție publică importantă necolonizată de decizii politice. De fapt, nici nu există. De aceea, disculparea a tot felul de ocupanți de funcții, cum că „politicieniiăștia sunt de vină”, nu este doar eronată, dar și trivială. Doar inși care nu cunosc sau se fac că nu cunosc lumea sau care au ceva de ascuns cultivă iluzia apolitismului.

Ca urmare, prin forța lucrurilor, trebuie reflectat mai precis asupra politicii. Ceea ce nu înseamnă, desigur, a accepta politici sau politicieni din fața ochilor și a crede că istoria s-a sfârșit cu ceea ce este.

Dintotdeauna, politica a fost înțeleasă ca „știință” sau „artă” a „guvernării”, „administrării”, „puterii” unui „stat”, în vederea asigurării „binelui comun”. Acești termeni întră în definițiile politicii de oriunde.

Dar de aici nu rezultă nicidecum că politica ar fi aceeași de-a lungul timpului și în orice stat. Și ea s-a schimbat. Politica stă pe temeliile unor concepții diferite ale societății, focusurile și accentele ei nu sunt mereu aceleași...”

În politica actuală nu mai contează ideologiile. Partide întregi nu au program. S-a petrecut transformarea plină de urmări nefaste a viziunii în ideologie și a ideologiei în propagandă. Au mai fost asemenea transformări. Astăzi suntem, neașteptat contemporanii altei reduceri a viziunii la încropeli strategice și a strategiei la gesticulație.

Democrația și meritocrația s-au despărțit. S-au format „mediocrația” și „stupidocrația”. Rezultatele acestora se văd în realitățile și neputințele de azi.

Desigur, în istorie au mai fost cazuri de disoluție a politicii. S-a recurs la denaturări interpretative ale stărilor de lucruri, la stârnirea de lupte între oameni, la agitarea de pericole externe, la consum stimulat, la activistică, la moralizări propagandistice – pentru a atenua politica la propriu. Politica ce se practică astăzi adaugă însă o nouă formă tot mai vizibilă, a disoluției: cultivarea conformismului în raport cu un regim, partid sau chiar șef, sub justificări de genul: „nu vezi ce pericole vin?”, „nu-ți amintești trecutul?”, „dacă schimbi ceva poate fi mai rău decât este”, „nu te preocupa, căci cine trebuie știe despre ce este vorba!”.

Dezbaterea argumentativă a stărilor de lucruri, ce rămâne miezul politicii la propriu, este înlocuită astfel cu altceva. Corelat, se iau decizii cu greutate fără a mai consulta măcar parlamentul și fără ca forumul unui partid să-și asume răspunderea...

Sunt perceptibile în politica de azi patru incapacități ale multora dintre cei care iau decizii: incapacitatea de analiză a situațiilor (câți ar putea prezenta o analiză personală?); incapacitatea concepției și a culturii teoretice minimale (câți ar putea face față unui examen de anul II dintr-o universitate respectabilă?); incapacitatea integrității (câți ar trece cu bine un test de sinceritate?); incapacitatea de a organiza (câți pot proiecta alternative la ceea ce este?).

Din nefericire, la noi se adaugă azi disoluții și mai brutale ale politicii. Pregnante sunt impostura – oameni sesizabil fără valoare ajung unde nu trebuie (ei nu pot articula o idee, încât citesc foi anoste sau de pe prompter, dacă nu cumva secretara le șoptește „ce să spună”), meschinăriile financiare, întreținerea de prejudecăți de mult clasate. În România de azi se trăiește în asemenea disoluții ale politicii, iar acest fapt îi împiedică vizibil dezvoltarea. Nu a fost totdeauna așa și, să sperăm, nu va fi mereu așa. Dar de aici, de la ceea ce este, ar avea de plecat cel care gândește responsabil.

„Nu este posibilă dezvoltare fără politică. Iar unde nu-i guvernare a comunității în interes public, politica intră în disoluție. Ea poate fi administrare funcționarească, poate fi exercitare a puterii, pot fi multe care țin de disciplinare, de manipulare și de condiționarea nevoilor.

Nu este posibilă politica la propriu, așadar guvernarea unei comunități în interes public, fără cetățeni liberi, adică fără democrație și fără deviza acesteia:

„Eu pot greși, tu poți să ai dreptate, dar noi împreună trebuie să găsim și să aplicăm soluția”. Iar întrucât proliferază „democrații” străine de democrație, este nevoie în toate privințele de „democrație curată”.

Pentru România, și nu numai, intuiția premonitorie de la Alba Iulia 1918, a „democrației curate”, este mai mult decât valabilă. Dar ea stă de acum sub trei condiții: să prevaleze interesul politic, nu interesul unor grupuri ce se dau drept public; să se extindă controlul aleșilor de către cetățeni; să se îmbrățișeze meritocrația, cu toate consecințele.

Deși unite la origine, democrația și meritocrația s-au despărțit. Cum ne spun tot mai multe analize, s-au format, între timp, „mediocrația” (Alain Deneault) și „stupidocrația” (Carlo M. Cipolla). Rezultatele acestora se văd în realitățile și neputințele de azi.

Răspândirea mediocrației și a stupidocrației (într-o românească mai originală: „prostocrația”) obligă la o constatare. Există totdeauna pretendenți la funcții politice și la funcții în instituții controlate de politică, dar nu este ușoară măsurarea valorii. În orice caz, piața, reclama, mediatizarea, aranjamentele oculte nu măsoară valori de personal, cum se pretinde.

Există însă, din fericire, și oameni efectiv calificați, care au dovedit că pot analiza, concepe și organiza și au deja realizări în și pentru comunitate. Abia astfel de oameni mai pot scoate la liman politica, reapropiind-o de înțelesul ei clasic și asigurând-o cu personal de valoare. Ei pot revigora instituții și comunități întregi.”

♦ *O a doua temă abordată de Andrei Marga tot în „**Jurnalul Național**” este „Tatăl nostru, sub atac...”* Iată câteva extrase din amplul articol al autorului:

Evanghelia după Luca ne spune că discipolii i-au cerut la un moment dat lui Iisus să le arate cum să se roage. Potrivit *Evangheliei după Matei*, Iisus a răspuns în *Predica de pe munte*. Rezultatul a fost „Tatăl nostru” care ni s-a transmis: „Tatăl nostru, Carele ești în ceruri, sfînțească-se numele Tău; vină împărăția Ta; făcă-se voia Ta precum în cer așa și pe pământ. Pâinea noastră cea de toate zilele dă-ne-o nouă astăzi; și ne iartă nouă greșalele noastre precum și noi iertăm greșiților noștri; și nu ne duce pe noi în ispită, ci ne izbăvește de Cel Rău. Că a Ta este împărăția și puterea și slava în veci. Amin” (în versiunea *Bibliei* după Mitropolitul Bartolomeu Anania). Așadar, lui Dumnezeu atotputernic, așa cum este asumat în *Biblie*, în tripla ipostază de creator, diriguitor și izbăvitor al lumii, i se adresează rugăciunea.

Azi, „Tatăl nostru” este sub presiune la schimbare, începând cu adresarea. Se consideră că rugăciunea ar conține o favorizare a Tatălui și se vrea sincronizarea cu teme ale zilei – de data aceasta, cu egalitatea genurilor. Profesoara de literatură comparată Judith Butler (Berkeley University) a stârnit un val internațional cu teza „masculinul și femininul nu sunt fixate biologic, ci sunt construite social (*masculine and feminine are not biologically fixed but socially constructed*), care a căpătat repede răspândire.

Recent, membri și episcopi ai Bisericii Anglicane au propus renunțarea la folosirea expresiei „Tatăl nostru” pe motiv că ar favoriza „genul masculin”. Ar fi nevoie de un „Dumnezeu neutru”, „mai inclusiv”. Reacțiile sunt variate. Le rezum pentru a ne da seama de gama rătăciților de azi și de replicile pe care le atrag. Unii trimit la istorie. Ei întreabă, de pildă, de unde știm că, în loc de Dumnezeu, nu a fost, la origini, ceva de genul „Dumnezeu”? Răspunsul este simplu: în urma tuturor lecturilor rezultă că Dumnezeu se află în *Biblie* de cel puțin nouă sute de ori, fără alternativă.

Alții amintesc evangheliile gnostice, care îndeamnă să se roage „Tatălui Ceresc”, dar și „Mamei Natura”. Tot în aceste evangheliile, s-a brodat îndelung asupra trecerii de la un sex la altul – temă, cum se observă, copios exploatată pe fondul crizelor de azi. Din păcate, în ultimii ani, se politizează orice – din cauza dezorientării, a lăcomiei electorale și a incapacității multor intelectuali publici de a deosebi între speculație și răspunderea civică. S-a și ajuns să se creadă că ar fi ora relativizării sexelor și a demantelării familiei.

Numai că în evangheliile gnostice este vorba de o reinterpretare de circumstanță, inspirată de speculația antică. Viziunea personalizantă a creștinismului nu avea cum să o accepte și a respins-o.

Nici iudaismul, ca origine a întregii discuții despre Dumnezeul biblic, nu a îmbrățișat-o. Cum spunea veneratul Leon Brunschwig, „Dumnezeu este Dumnezeu doar pentru cei care depășesc ispita de a-l priva de demnitate spre a-l folosi în scopuri proprii”.

Cunoscători profunzi atrag atenția că ar trebui păstrate limite în retraducerea textelor vechi. Nu poți să nu le dai dreptate. Bisericile au datoria să păstreze tezaurul, cu asincronia lui cu tot. În principiu, a fi asincron nu înseamnă a fi intelectual. În definitiv, ne alimentăm și astăzi din „asincronia” marilor filosofii, chiar și a unor principii ale matematicii, fizicii și biologiei.

În plus, chemări la a rămâne la litera a ceea ce s-a revelat sunt chiar în scripturi. De pildă, în *Deuteronom* se spune: „*Tot cuvântul pe care ți-l poruncesc eu astăzi, pe acela să-l păzești într-un faptă; nimic să nu-i adaugi și de nimic să nu-l lipsești*”(12:32). Într-o scrisoare, Petru spune că „îndelungă-răbdarea Domnului nostru socotiți-o mântuire, așa cum și iubitul nostru frate Pavel v-a scris despre înțelepciunea dată lui, cum vorbește el despre toate acestea în epistolele sale, în care sunt unele lucruri cu anevoie de înțeles, pe care cei neștiutori și neîntăriți le răstălmăcesc – ca și pe celelalte Scripturi – spre a lor pierzare” (2.3:15-16). Iisus le spune discipolilor: „*de veți păzi poruncile Mele, veți rămâne într-un iubirea Mea, așa cum Eu am păzit poruncile tatălui Meu și rămân într-un iubirea Lui*” (*Ioan*,15:9-11). Iudaismul și creștinismul se opun, așadar, adaptărilor de circumstanță.

Sunt și reacții polemice care trimit întreaga discuție la originea Bisericii Anglicane în ruptura de Biserica Romei, inițiată de Henric al VIII-lea, în contextul mariajului cu Anne Boleyn. Un accident al istoriei nu ar trebui să

devină normă religioasă. Adepții rigorii avertizează, de altfel că Biserica este „numai una, sfântă și apostolică”, restul fiind blasfemie.

Alții spun că blasfemiatorii nu înțeleg credința, biserica, religia și adaugă ironic că așteaptă de la Biserica Anglicană noua rugăciune, ca să poată exclama „Mama voastră!”. Prinde contur și un curent de opinie potrivit căruia relativizarea lui Dumnezeu este semn de criză culturală.

Ca de obicei, sunt și reacții vulgare, rezultat vizibil al lipsei de informare și al clișeeleor de prost gust de care s-a umplut iarăși spațiul public. Unii înțeleg anevoie marile scripturi religioase.

Cei care se interesează de Dumnezeu în cultura lumii știu prea bine istoria care a consacrat în greacă „*Pater imōn, ho en tis uranis*”, în latină „*Pater noster qui in caelis*”. Ca și în română, versiunea de început „*Părintele nostru Ce ești în ceriu*” (Luca Stroici, 1593). Nu era vorba în aceste preluări ale *Bibliei* de accidente, nici doar de traducere. A fost vorba de un concept riguros care nu are nevoie de mulări pe temele timpului.

Teza mea vizavi de propunerea venită de la Berkley și din Biserica Anglicană - care nu a rămas, desigur, înăuntrul acesteia - este că sunt concepte ale religiei, ca și ale filosofiei și științei, în care nu se pune chestiunea genului. Genul este un dat, o realitate a vieții, dar ține de alt registru. Nu orice concept se lasă specificat pe linia genului. În cazul „Tatălui nostru”, adresarea presupune totalitatea lumii și nu intră în discuție genul.

Argumentele mele sunt patru. Primul: În *Biblie*, în întreaga ei construcție, este vorba despre atotputernicia lui Dumnezeu, la care omul se raportează, nu de altceva. Orice om se poate raporta la ce vrea și este valabil mereu argumentul că și ateistul își are obiectul său de cult. Al doilea: egalitatea de gen, care este în firea lumii, nu este servită de neutralizarea noțiunii de Dumnezeu. S-ar prea putea ca un Dumnezeu relativizat prin neutralizare să antreneze, prin logica lăuntrică a lucrurilor, erodarea soclului nu numai al bărbatului, ci și al femeii. Relativismul nu este fertil pentru personalizări. Al treilea: de asumarea unicității lui Dumnezeu, în fața căruia orice om este doar om, este legată emergența democrației moderne. Al patrulea: știința modernă a avut în coordonatele monoteismului iudeo-creștin una dintre condițiile posibilității sale. Europa nu putea fi altfel leagănul acestei științe. Galilei și Newton sunt mărturii peremptorii.

Desigur, discuția asupra poziționării femeilor în *Vechiul Testament* și în *Noul Testament* este veche. Este clar că se pot găsi în *Vechiul Testament* diverse locuri, de la cele în care femeia este socotită secundă față de bărbat, la cele în care femeia este salvatoarea. În ambele *Testamente*, sunt locuri în care femeia este dezavantajată. Eva este învinovățită, recunoscându-i-se, de asemenea, rolul social ca „mama tuturor celor vii” (1 *Moise*, 3:20). Profetul Ieremia a avut-o ca antecesoare pe profetesa Hulda, dar cine mai știe de ea?

Peste toate însă, optica dominantă este alta. În *Moise* (1.1:27) bărbatul și femeia sunt deopotrivă după chipul și asemănarea lui Dumnezeu. Ei sunt pe picior de egalitate, încât se impune concluzia: „*Vechiul Testament* ne oferă o

imagine a lui Dumnezeu ce include experiențele și rolurile bărbaților și femeilor, dar le și depășește. Nouă creștinilor și creștinelor ni se arată astfel că dominația nedreaptă a oamenilor asupra altor oameni nu corespunde voinței lui Dumnezeu” (p.24-25). Așadar, Dumnezeu nu este dependent de rolurile și de imaginile genurilor.

În cea mai recentă exegeză a rugăciunii creștine, Walter Cardinal Kasper (*Vater unser. Die Revolution Jesu*, Patmos, Ostfildern, 2019) argumentează că „Tatăl nostru” „răstoarnă multe opinii de zi cu zi, ne lasă să vedem într-un fel nou viața și lumea și înseamnă rugă pentru transformarea vieții și a lumii. El ne dă răgaz și speranță”. Spusele lui Iisus se pot exprima fără rest în ebraică, nu și în aramaică (cum ne spune David Flusser, *Jesus*, Eclat, Paris-Tel Aviv, 2005), dar *Predica de pe munte* s-a rostit în aramaică. Este însă limpede că Iisus stăpâna tradițiile evreiești, inclusiv pe cea mai importantă rugăciune a iudeilor, care este *Kaddish*-ul. Ca efect, continuă Walter Kasper, „fiecare propoziție din „Tatăl nostru” se află deja în *Biblia ebraică*, pentru noi *Vechiul Testament*, desigur acolo risipit, neadus la o formă cuprinzătoare pe care o întâlnim în „Tatăl nostru”. De aceea, evreii și creștinii pot să rostească împreună „Tatăl nostru” (p.12). Cunoscutul cristolog pune greutate în observația, care ne interesează aici, că „Tatăl nostru” nu este suma învățăturilor creștine și nici suma regulilor de morală, cum se mai crede naiv.

„Tatăl nostru” rămâne o rugăciune, iar „în rugăciune sufletul, susținut de spiritul lui Dumnezeu, se ridică la Dumnezeu și pune acțiunea, plin de încredere, în mâna lui Dumnezeu. Abia aceasta creează putere și curaj de acțiune proprie. Fără o asemenea ridicare a sufletului la Dumnezeu, ne înecăm în propriile griji și nevoi” (p.17). „Tatăl nostru” este o rugămintă adresată lui Dumnezeu să-și facă simțită prezența în evenimentele lumii și să fie în mijlocul oamenilor. Cel care rostește „Tatăl nostru” se angajează de fapt la schimbare în direcția „Împărăției Cerurilor”.

„Tatăl nostru” este parte a creștinismului, dar creștinismul nu se sfârșește nicidecum cu „Tatăl nostru”. Dimpotrivă, abia începe.

Pe de altă parte, există actualizări justificate ale mesajului creștin. În definitiv, creștinismul a trebuit eliberat din solidaritatea cu stăpânul, cu șeful de orice fel, care l-a dominat secole și din care și astăzi mai trebuie eliberat. El a trebuit regăsit în fundamentele sale axate pe egalitatea oamenilor și recunoscut ca premisă a democrației moderne. El a trebuit eliberat de ostilitatea față de științe în care l-au încremenit unii adepți. El mai trebuie adus la conlucrare fecundă cu științele, filosofia, arta care au în centrul lor apărarea umanității omului. Numai din asemenea conlucrare pot fi rezolvări la crizele de azi. El are nevoie, ca orice viziune, să întrețină flacăra rațiunii și a demnității umane. El are nevoie astăzi, la rândul său, de ancorare în viața trăită de fiecare om, dincolo de poziția lui în ierarhiile societății.

Dar aceste actualizări nu au nimic în comun cu adaptările contextuale ce lovesc în tradiții viabile și în normalitatea vieții, nu doar în creștinism, ci și în

democrație, civilitate, rațiune. Adaptările contextuale ce se caută azi nu fac decât să distorsioneze mesajul creștin!

◆ Rămânând în același domeniu, al religiei, răsfoim ziarul „*Lumina*” al Patriarhiei Române și cităm articolul „Istoria veșmintelor liturgice din Răsăritul Ortodox” scris de pr. prof. dr. Gabriel-Viorel Gârdan:

La Editura *Cuvântul Vieții*, în condiții grafice excelente care vădese măiestria meșterilor tipografi aflați în slujba Tipografiei cărților bisericești, a apărut o lucrare care merită parcursă de toți cei interesați de istoria veșmintelor liturgice, dar și de cei pasionați de istoria bisericească în general. Susținută inițial în anul 2021 ca teză de doctorat de către arhidiaconul Vlăduț-Iulian Roșu la Facultatea de Teologie Ortodoxă „*Justinian Patriarhul*” din București, lucrarea „*Istoria veșmintelor liturgice din răsăritul Ortodox – de la origini până la Sfântul Simeon al Tesalonicului (+1429)*” a fost elaborată sub coordonarea pr. prof. univ. dr. Daniel Benga, profesor de Istorie Bisericească, Patrologie și Liturgică la Departamentul de teologie Ortodoxă al Universității Ludwig-Maximilian din München.

În literatura teologică românească se poate constata cu ușurință că era nevoie de o lucrare care să readucă în atenție problematica atât de complexă și mereu actuală a veșmintelor liturgice. În mod evident, o abordare nouă a subiectului presupunea o asumare interdisciplinară, elementele de istorie bisericească, patrologie, iconografie, paleografie și liturgică necesitând o interogare unitară.

Așadar, reținem faptul că această lucrare răspunde unei necesități a teologiei istorice și liturgice, aduce cercetarea pe acest subiect la un nivel apreciabil de competitivitate cu cercetările din mediul teologic apusean și oferă pentru prima dată în literatura teologică ortodoxă o abordare coerentă și completă a problematicii veșmintelor liturgice pe coordonatele: etimologie, origine, dezvoltare istorică și semnificație simbolică.

În ceea ce privește conținutul doresc să remarc câteva aspecte, nu neapărat într-o abordare sistematică, fără să mă opresc asupra fiecărui capitol, lăsându-i cititorului bucuria să urmeze firul lecturii.

Primul aspect pe care îl menționez este cel referitor la originea veșmintelor liturgice. Autorul explorează sistematic cele două ipoteze consacrate în literatura de specialitate: originea vetero-testamentară și originea civilă, greco-romană și bizantină a veșmintelor liturgice și evidențiază opțiunea sa cu privire la complementaritatea celor două dimensiuni. Analizele cu privire la originea și utilizarea veșmintelor liturgice, în mod special cele referitoare la veșmintele arhieresti, furnizează elemente subtile referitoare la ordinea ierarhică și importanța scaunelor episcopale. Pe de altă parte, trimiterile la veșmintele liturgice evocă meritele particulare ale unor ierarhi și maniera în care, în special autoritatea imperială a știut să aprecieze și să recompenseze la nivel simbolic aceste merite. Nu este mai puțin adevărat că mențiunile documentare evidențiază excese, uzurpări de demnități și drepturi, vizibile la nivelul utilizării veșmintelor

și însemnelor liturgice. Toate aceste aspecte capătă o relevanță istorică semnificativă și nuanțează contextul sau cadrul asumării demnității clericale, episcopale în mod special, în perioada studiată. Semnificative sunt din acest punct de vedere analizele autorului cu privire la polistavros, omofor și mitră.

O contribuție remarcabilă aduce autorul în aria de cercetare a culorilor veșmintelor liturgice. Ca un element de originalitate, analiza acestor aspecte se fundamentează pe vechi reprezentări iconografice datând din veacurile V-VIII și este coroborată cu izvoarele scrise. Autorul propune ipoteze credibile cu privire la posibile contexte în care regulile stabilite de Papa Inocențiu al III-lea, la începutul veacului al XIII-lea, în Apus, au fost preluate și în Răsăritul ortodox.

Referitor la rugăciunile la îmbrăcarea veșmintelor, din punct de vedere metodologic, remarcăm studiul comparat de autor pe manuscrise liturgice și pe comentariile liturgice bizantine din perioada care constituie cadrul de referință al lucrării. Ipotezele și concluziile autorului cu privire la originea și evoluțiile rugăciunilor de îmbrăcare a veșmintelor sunt pertinente, la fel propunerile cu privire la asumarea unor practici liturgice noi (vezi rugăciunea pentru dichero-trichere).

Capitolul dedicat materialelor din care erau confecționate veșmintele liturgice și insignele liturgice este unul care, de asemenea, trebuie evidențiat. Sunt importante de remarcat tensiunea generată de exigențele atitudinale specifice slujirii preoțești și imaginea pe care opulența vestimentară o degajă.

În altă ordine de idei, prezentarea tehnicilor de confecționare a materialelor utilizate în confecționarea veșmintelor liturgice și a celor de manufacturare a engolpioanelor și crucilor pectorale dă o relevanță practică acestei lucrări și completează în mod fericit toate celelalte informații cu privire la nume origine, dezvoltare în timp și spațiu sau simbolism. Practic, autorul ne face să înțelegem nu numai ce sunt, în ce scop folosesc, cine are dreptul să le utilizeze în cult și ce simbolizează veșmintele liturgice, ci ne oferă răspunsuri clare la întrebări cum ar fi: cum au apărut? din ce erau făcute? sau cum se confecționau? aceste veșminte și accesorii liturgice.

Lucrarea beneficiază de o redactare îngrijită, aspectele teoretice sunt ilustrate cu imagini reprezentative preluate din codici, manuscrise, cronici, lăcașuri de cult, colecții de veșminte și obiecte liturgice. Materialul ilustrativ este completat de schițe iconografice care reușesc să pună în evidență evoluția vestimentației diaconești, preoțești și arhieresti pe parcursul secolelor V-XV. Este meritoriu faptul că aceste schițe iconografice sunt inserate împreună cu reprezentările iconografice pe tot parcursul lucrării, dar sunt și grupate și sistematizate la finalul lucrării în zona de anexe.

Sperăm ca această lucrare să trezească interesul nu numai pentru istoria veșmintelor liturgice, ci să aducă o înțelegere mai profundă a rostului acestora în viața liturgică și sacramentală a Bisericii. În egală măsură, ea poate contribui la educarea gustului în materie de vestimentație bisericească.

◆ În „*România literară*”, Dan Stanca aduce în discuție „exodul creierelor medicale” în articolul „*Domnul doctor, doamna doctor...*” din care cităm:

„Un sondaj a arătat că mai mult de jumătate din absolvenții Facultății de Medicină, după ce-și vor fi încheiat studiile, vor să plece din țară. Evident, e treaba lor; calitatea de medic, fiind considerată o profesie liberală, ți-o poți exercita oriunde, fără nici o opreliște, dar întreb din nou: este asta normal? Adică după ce statul ți-a plătit școlarizarea timp de șase ani, din banul meu, din banul public, tu să-ți pui palma undeva sau coada pe spinare și să te cari fără să-ți pese de conaționalii pe care-i lași în urmă?”

„Asta-i, fir-ar să fie, patriotismul tău? Îi îngrijești bunăoară, pe elvețieni, fiindcă ăia te plătesc gras, dar pe amărății de români îi lași de izbeliște? Cinismul generațiilor viitoare de medici mă îngrozește. Și nu e nimic de făcut împotriva lor. Sunt superbi prin nepăsare și prin felul cum știu să sfideze statul român, dacă nu chiar această biată țară care se cheamă România.”

Da, usturător adevăr! Dar, ia să nu-i mai formăm noi pe alde ăștia... și să le impunem un contract de practică obligatorie, timp de fix șase ani, cât durează studiile, plus rezidențiatul și să vedem dacă le mai convine să plece? Sunt cam „ceaușist”, nu-i așa? Și ce dacă? E sau nu e în interesul țării??!!.

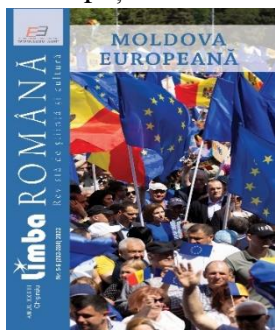

VITRINA REVISTELOR ȘI CĂRȚILOR

Ioan C. Popa și Lavinia Guzu

Limba Română – o cronică vie a istoriei Republicii Moldova

Apărută în tumultul evenimentelor care au marcat evoluțiile din spațiul sovietic la începutul anilor 90 ai secolului al XX-lea, mai precis în 1991, când Moldova din stânga Prutului și-a proclamat independența, iar imperiul URSS se destrăma bucată cu bucată, revista *Limba Română* din Chișinău a înregistrat, timp de mai bine de trei decenii, o afirmare cu totul remarcabilă în publicistica românească. Născută dintr-o mare nevoie sufletească a basarabenilor de a reveni, după mai mult de o jumătate de secol de înstrăinare, la limba și vorbirea strămoșească, fixată în cronică de mari cărturari ai neamului când „țara era una și nedespărțită” (M. Sadoveanu), revista *Limba Română* a devenit în timp o cronică vie a tuturor marilor transformări care au creionat, definit și însoțit destinul noului stat independent desprins din colosul totalitar de la Est, fiind, totodată, o verigă de legătură spirituală cu frații din Țară, într-un efort conjugat de refacere a unui spațiu cultural comun, unic și indivizibil.

Timp de 33 de ani, revista *Limba Română* a contribuit la revigorarea limbii române și repunerea în circuit a valorilor culturale românești în spațiul dintre Prut și Nistru, a publicat un număr impresionant de studii, articole, comunicări și documente despre identitatea etnică, lingvistică și culturală a românilor basarabeni. În mod sigur, istoricii care vor căuta peste vremuri să stabilească adevărul despre ce s-a petrecut în acest spațiu după colapsul Uniunii Sovietice vor găsi în revistă surse de documentare temeinice, scrise cu mintea, dar și cu sufletul de inimoși animatori ai unui proiect care s-a dovedit atât de prolific și stimulator pentru cunoașterea și afirmarea valorilor culturale românești într-o provincie care părea definitiv pierdută.

Așadar, *Limba Română* se confundă cu însăși istoria tânărului stat Republica Moldova. Stat care, după numeroase frământări și căutări, cu suișuri și coborâșuri, în care s-au confruntat două falii geopolitice – una orientată spre reintegrarea în spațiul românesc și european, alta de reînviere a legăturilor de dependență cu fostul imperiu răsăriteano-asiatic –, se află astăzi pe calea să concretizeze opțiunea strategică de a deveni membru al mării familii a țărilor democratice de pe continent. „Moldova Europeană” nu mai este doar un vis, ci a prins contururi consistente, mai ales în acest an 2023 în care am consemnat: recunoașterea unității și identității limbii moldovenești cu limba română și introducerea denumirii corecte a acesteia în Constituția Republicii Moldova; Adunarea Națională „Moldova Europeană”, desfășurată la Chișinău la 21 mai și

Summit-ul Comunității Politice Europene, care a avut loc la întâi iunie, la Castelul Mimi, nu departe de capitală.

„**Moldova Europeană**” și **glasul rațiunii** este, de altfel, titlul articolului semnat de redactorul șef al revistei Limba Română, Alexandru Bantș, în deschiderea unui grupaj de materiale dedicate perspectivelor europene ale republicii, în numărul 5-6 (283-284), mai-iunie 2023, din care cităm: „Lucrurile prind a se limpezi. Republica Moldova, parte a Basarabiei de altădată, are acum șanse reale de a se „desprinde” din îmbrățișarea seculară a Moscovei. Summit-ul de la Bulboaca, considerat „cel mai important eveniment politic global găzduit vreodată de Republica Moldova”, a demonstrat că Europa e mai aproape de noi ca niciodată și că drumul Chișinăului spre Vest are nu doar un larg suport popular acasă, dar și sprijinul masiv al statelor democratice. Întrunirea liderilor europeni de la Castelul Mimi a smuls Moldova din trecutul opac, în care nu a avut glas și curaj de a ieși din anonim”.

Ce va însemna aderarea la Uniunea Europeană în viziunea autorului, dar și a multora dintre conașionalii săi? Avantajele vor fi „incontestabile pentru extinderea și consolidarea relațiilor cu țările europene și, înainte de toate, cu România. Se va intensifica treptat colaborarea în domeniile politic, economic, cultural și științific. Granița de pe Prut va deveni simbolică, așa cum se întâmplă în statele Uniunii Europene, iar comunicarea dintre instituțiile și cetățenii din Moldova și România va stimula creșterea nivelului de organizare în unitățile economice și culturale de la noi. Datorită legăturilor instituționale și personale, sistemul de învățământ va atinge un nou nivel de dezvoltare, va crește competența și profesionalismul tinerilor specialiști, inclusiv din domeniul umanist. Această comunicare, mult mai frecventă și mai eficientă decât acum, va avea, e lesne de presupus, un impact pozitiv asupra mentalității cetățenilor, asupra conduitei, inclusiv asupra valorificării patrimoniului cultural și lingvistic național și, implicit, asupra vorbirii și scrierii corecte a limbii române”.

Desigur, parcursul european nu este lipsit de obstacole și provocări, amplificate de fluiditatea actualului context geopolitic regional și internațional. De aceea, autorul îndeamnă la „prudență în acțiuni, multă diplomatie și abilitate politică. Acum, neapărat, trebuie să primeze glasul rațiunii. În activitatea conducerii, dar și în acțiunile și atitudinea partidelor proeuropene, a tuturor cetățenilor față de parcursul european al Moldovei”. Pentru că, afirmă autorul, „conflictul din Ucraina, alimentat de Rusia, și pericolul revenirii la putere a politicianilor proruși continuă să fie o problemă de stringentă actualitate. Dar Moldova, cu sprijinul puternic al României și al Uniunii Europene, are posibilitatea de a urma o cale de dezvoltare europeană, de a contribui la asanarea securității și prosperității propriului stat și a întregii regiuni”.

Concluzia? „Aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană este iminentă și constituie, deocamdată, un proiect fără alternativă”.

Ilustrativă pentru evoluția și rolul revistei în viața publică a Republicii Moldova este și expoziția – eveniment cu genericul „**LIMBA ROMÂNĂ**,

revista de știință și cultură. 33 de ani în serviciul Moldovei Europene”, organizată la 29 august 2023 la sediul Bibliotecii Naționale din Chișinău.

Curtea de la Argeș – un colțisor de spiritualitate românească

Lansată pe piață în decembrie 2010, revista cu apariție lunară *Curtea de la Argeș* a ajuns în septembrie 2023 la numărul 154.

Condusă cu mână sigură de un matematician-informatician, editorialistul Gheorghe Păun, membru al Academiei Române, revista din orașul regal Curtea de Argeș s-a afirmat în cei aproape 14 ani de la apariție ca o publicație solidă, cu un profil bine conturat, centrată pe „cultură, deschisă spre istorie și literatură, artă populară și artă cultă, etnografie, limbă, arhitectură, folclor și orice are legătură cu Argeșul și Muscelul în primul rând, cu România în fond”, după cum preciza editorialul numărului de la debutul din 2010. Cu același prilej, editorialistul menționa și delimitarea programului revistei de ceea ce nu se dorea să fie promovate în paginile sale: „politica explicită, activă de partid, epitetele provincial-encomiastice și polemica de dragul polemicii”.

Devotată acestui crez programatic, *Curtea de la Argeș* publică în N. 5 (150), Mai 2023, un foarte interesant editorial cu titlul „Un posibil Proiect de țară: Resuveranizarea”, în care redactorul-șef aduce în discuție numeroase idei de acută actualitate. Spicuum câteva considerații ale autorului: „Ratingul mediocrizează, politizarea mediocrizează, interesele pervertesc, proiecte de genul *România educată* se nasc direct mediocre și pervertite”. Apropos de *interese*: atunci când se situează deasupra sau în afara nevoilor publice, ele devin păguboase și chiar periculoase pentru sănătatea unei nații. Altceva însă este *interesul național*, o sintagmă pe care, pe bună dreptate, autorul consideră că ar trebui reabilitată: „La noi, *interesul național* s-a tocit prin folosirea abuzivă de către politicieni fără prestigiu, este demonizat, vopsit în culori tendențioase (...). Priviți în istorie, priviți în geografia politică actuală: toate țările care au voce și oameni de stat (iar în spatele lor stau consilieri și *laboratoare* responsabile) sunt ghidate în faptele lor de interesul național”.

De subliniat, de asemenea, faptul că revista *Curtea de la Argeș* „a plecat la drum având explicit privirea îndreptată spre Basarabia” (editorialul din ianuarie 2014), fapt concretizat prin includerea de la început în Colegiul redacțional a doamnei Svetlana Cojocar, m.c. al Academiei de Științe a Moldovei, dar și prin prezența în fiecare număr a unor articole, studii, comentarii și interviuri cu tematică basarabeană, având ca autori personalități reprezentative de peste Prut (Mihai Cimpoi, Petru Soltan, regretatul scriitor și publicist Nicolae Dabija, redactor-șef al revistei *Literatura și Arta*, și mulți alții).

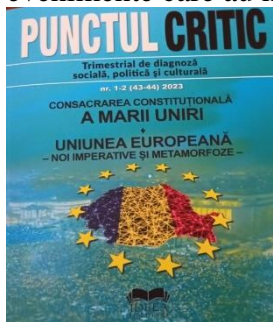
În mod firesc, revista și-a îmbogățit gama tematică și grupul de colaboratori, astăzi impunându-se ca un diapazon sensibil al spiritualității românești și un reper cultural de primă mărime în peisajul nostru publicistic.

Dacă ne referim fie și numai la numerele din august și septembrie din acest an, întâlnim în paginile revistei teme ce ilustrează momente și figuri din istoria culturii române (Pamfil Șeicaru, Dan Barbilian, Urmuz), un interviu despre marele ziarist din Republica Moldova, Constantin Tănase (fondator al ziarului *Timpul*), un comentariu despre ultimele alegeri prezidențiale din Turcia sau despre personalitatea lui Henry Kissinger.

Deschisă la colaborări care se circumscriu programului revistei, în paginile *Curții de la Argeș* au fost găzduite și articole semnate de membri ai redacției *Periscop*-ului: Ioan C. Popa – „Închiderea bisericilor din Basarabia în documente ale KGB”/Nr. 1/134/2022, și Petru Neghiu – „Din nou, la apel, Seniorii!...”/Nr. 9/154/2023.

Punctul Critic – o revistă de diagnoză socială, politică și culturală

Având ca animatori doi reputați intelectuali – scriitorul Eugen Uricaru (fondator) și sociologul Mihai Milca (directorul Colegiului editorial) –, precum și un grup restrâns de jurnaliști talentați, revista *Punctul Critic* reușește de mai bine de un deceniu să aducă în atenția cititorilor analize pertinente asupra unor evenimente care au marcat cu precădere istoria modernă a României și a Europei.

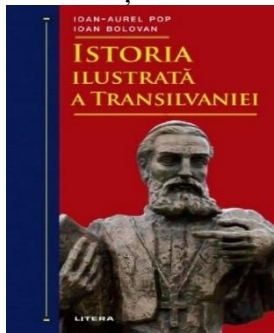
Publicația, cu apariție trimestrială sub egida Fundației Culturale și ajunsă de curând la numărul 44, și-a adaptat de la an la an repertoriul critic, după cum sugerează și titlul său, la probleme fundamentale ale evoluției culturii și civilizației românești și europene, propunând grupaje tematice de larg interes public, dintre care amintim: „Privire către Est”/ Nr. 2 (8) 2013; ”Social-Democrația, Întotdeauna?”/ Nr. 3 (9) 2013; „Orient versus Occident” / Nr. 2 (14) 2015; „Terorism fără frontiere”/ Nr.

2 (16) 2016; „Internetul, digitalizarea societății și mutațiile comportamentului uman”/ Nr. 3 (17) 2016; „Noi re poziționări geopolitice. România între Washington, Moscova și Bruxelles”/ Nr. 1 (19) 2017; „Disidență, opoziție, critică antisistem”/Nr. 3 (21) 2017; „Basarabia românească. Destin și istorie”/ Nr. 4 (22) 2017; „Europa și spectrul secesionismului”/ Nr.1 (23) 2018; „România Mare. Voință națională și reprezentare europeană”/ Nr. 4 (26) 2018; „Europa sub presiunea crizelor endemice și provocărilor pandemice”; „Dezvoltare instituțională și metamorfoze culturale în România întregită (1918-1940)/ Nr. 1-3 (35-37) 2021.

Mai amintim că revista are în fiecare număr rubrici dedicate noilor apariții editoriale („Lumea cărților”) sau unor personalități reprezentative ale culturii române, tematică în care se înscriu și numerele speciale dedicate la doi dintre corifeii Școlii sociologice de la București: „Dimitrie Gusti sau vocația universală a sociologiei românești”/ Nr. 3-4 (33-34) 2020 și „Henri H. Stahl sau recursul la metodă în Sociologia Românească”/ Nr. 4 (38) 2021.

Istoria ilustrată a Transilvaniei

O carte extraordinară, scrisă de doi oameni de excepție, istorici în adevăratul sens al cuvântului, **Ioan-Aurel Pop** (președinte al Academiei Române, profesor și rector al Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca) și **Ioan Bolovan** (profesor universitar și prorector al Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca între 2012-2020, director al Institutului de Istorie „George Barițiu” al Academiei Române și membru corespondent al Academiei Române).

Succesul primei ediții, apărute în 2013, arată un interes deosebit al publicului față de istoria Transilvaniei, pentru moștenirea istorică a acestei provincii. Această nouă ediție, publicată de Editura Litera, foarte bogat ilustrată, reprezintă o fascinantă aventură a descifrării vieții transilvănenilor de odinioară. Mesajul cărții este unul generos: **trecutul trebuie cunoscut nu pentru încrâncenare și răzburare, ci pentru destindere și înțelegere.**

Conform autorilor, o istorie generală a unei țări, a unei provincii sau a unei regiuni are obligația să recompună prezentul oamenilor care au trăit în trecut în funcție de rolul jucat de fiecare entitate, grupare, etnie, confesiune componentă. Dar, ca toate celelalte istorii, nici aceasta nu poate răspunde tuturor problemelor spinoase ale trecutului și prezentului Transilvaniei. Totuși, lucrarea încearcă să explice, din perspectiva întregii evoluții, cine au fost, de-a lungul timpului, locuitorii acestor meleaguri, ce structuri instituționale au întemeiat ei, în ce formațiuni politice s-au integrat cu voie ori au fost integrați fără voie, cum a fost traiul laolaltă al grupurilor etnice și ce realizări au avut fiecare separat și împreună. Este evident că cea mai importantă chestiune abordată în carte pentru Epoca Modernă se referă la explicarea, pe baza izvoarelor, a apartenenței Transilvaniei la România. Cu alte cuvinte, cititorul este invitat să înțeleagă cum și de ce s-a ajuns la mișcarea de emancipare națională a românilor, care a condus la integrarea Transilvaniei.

Concluzia autorilor despre momentul astral al Marii Uniri din 1918:

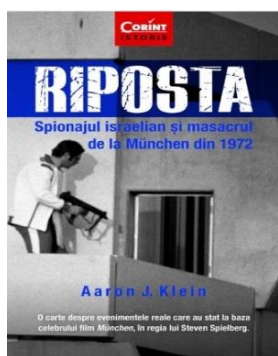
„Tot ceea ce s-a petrecut la 1 Decembrie 1918 la Alba Iulia, în esență exercitarea într-o formă democratică a dreptului la autodeterminare națională de către populația majoritară a Transilvaniei, a conferit unirii acestei provincii cu România durabilitate și legitimitate. Decizia Conferinței de pace de la Paris de a recunoaște oficial și internațional unirea Transilvaniei cu statul român avea în vedere, în primul rând, acceptarea unei realități geopolitice bazate pe o clară majoritate demografică a românilor în teritoriile ce și-au decis prin plebiscit apartenența statală. Au confirmat, prin concluziile lor, acest aspect important, toate comisiile de experți străini care au venit în 1919-1920 în Transilvania, pentru a cerceta structurile etnodemografice, mai cu seamă în zona viitoarei frontiere cu Ungaria, și care și-au formulat propriile versiuni în privința trasării

frontierelor nord-vestice, vestice și sud-vestice ale României. Prin urmare, argumentul demografic a jucat în anii 1918-1920 un rol fundamental în reconfigurarea geopolitică a acestui spațiu ce aparținuse fostei monarhii austro-ungare”.

Riposta. Spionajul israelian și masacrul de la München din 1972

"Sobră, precisă și echilibrată. Detaliile sugestive, stilul concis și direct dau cărții suspansul și intriga specifice unui bun roman de spionaj, aruncând totodată o rază de lumină în universul tenebros al terorismului, misiunilor secrete și asasinatelor" - *Times*.

"O scriere alertă. Prin dezvăluirile sale, autorul le oferă cititorilor o viziune mai pătrunzătoare asupra incidentului de la München, ca și asupra acțiunii de urmărire a celor vinovați, declanșată în anii care au urmat" - *Daily News*

În romanul **Riposta. Spionajul israelian și masacrul de la München din 1972**, apărut la editura Corint, **Aaron J. Klein** relatează, în premieră, întreaga poveste a atacului comis în timpul Jocurilor Olimpice de la München, din 1972, și a operațiunii antiteroriste puse la cale ulterior de Israel. Reușind să discute pentru prima oară cu mai mulți agenți ai Mossad-ului și beneficiind de o foarte bună cunoaștere a intelligence-ului israelian, Klein elimină miturile și informațiile greșite propagate de cărțile, filmele și articolele apărute până acum cu privire la „războiul din umbră” dus împotriva organizației „Septembrie Negru” și a altor grupări teroriste asociate. În această carte fascinantă, sunt dezvăluite date necunoscute publicului larg despre cine a fost și cine nu a fost ucis în acel atac, despre cum s-au desfășurat lucrurile atunci, despre țintele care au fost lovite și cele care au fost ratate. În cele din urmă, Klein demonstrează că reacția Israelului la atentatul de la München nu a fost doar o răzbunare, așa cum s-ar crede. Dezvăluind scopurile tactice și strategice ale operațiunii israeliene, autorul **Riposte** ne ajută să tragem concluzii extrem de relevante cu privire la una dintre cele mai importante campanii antiteroriste din istorie.

În seara zilei de 4 septembrie 1972, delegația sportivă israeliană se afla în „München, fosta Germanie de Vest, pentru a participa la Jocurile Olimpice de vară. În zorii zilei următoare, la ora 4:30, când sportivii dormeau în satul olimpic, opt membri ai grupării teroriste palestiniene „Septembrie Negru”, îmbrăcați în treninguri negre și purtând sacoșe pline cu armament - adus prin contrabandă în bagajul diplomatic bulgăresc - s-au cățărât peste gardul înalt de 2 metri și au intrat, cu ajutorul unor chei furate, în clădirea unde erau cazați sportivii israelieni.

Masacrul s-a soldat cu uciderea a 11 membri ai delegației sportive israeliene și a unui polițist vest-german. Cinci dintre cei opt teroriști au fost și ei uciși de polițistii vest-germani în cadrul unei încercări eșuate de a-i elibera pe ostaticii israelieni. Ceilalți trei teroriști arestați au fost eliberați ulterior de

autoritățile vest-germane pentru a recupera un avion Lufthansa capturat de teroriști palestinieni în octombrie 1972.

Ca replică la masacru, Israelul a efectuat două operațiuni: o infiltrare în Liban, în 1973, operațiune cunoscută sub numele de „Primăvara tinereții” și operațiunea „Mânia lui Dumnezeu”, care se pare că a durat mai mulți ani. Au fost eliberați nevătași de către teroriști toți membrii delegațiilor Uruguayului și Hong Kong-ului, care erau găzduiți și ei în aceeași clădire cu israelienii.

Teroriștii au revendicat eliberarea și accesul liber în Egipt a 234 de palestinieni și ne-arabi din închisori israeliene, precum și a doi teroriști germani, Andreas Baader și Ulrike Meinhof (liderii grupului de extremă stânga Baader-Meinhof – RAF), deținuți în Germania.

Premierul de atunci al Israelului, Golda Meir, și Comitetul pentru apărare israelian au autorizat serviciul secret israelian Mossad să efectueze operațiuni de găsire și pedepsire a celor responsabili pentru masacru. Pe parcursul a 20 de ani, Mossad-ul i-a urmărit, identificat și lichidat pe toți cei implicați în atentat. Buchetele de flori trimise de Mossad drept condoleanțe familiilor sportivilor asasinați aveau atașate cartonașe pe care scria: „*Noi nu uităm și nu iertăm*”.

Cartea scrisă de **Aaron J. Klein** a fost tradusă și publicată în peste douăzeci de țări.

Aaron J. Klein (1960-2016), a fost corespondent al revistei *Time* la Ierusalim, specializat în domeniul militar și în cel al informațiilor. În 2002 a fost distins cu premiul Henry Luce Award pentru jurnalism, acordat de Time Inc. După un masterat în istorie la Universitatea ebraică din Ierusalim, a ținut cursuri de jurnalism în Israel. A fost corespondent și analist militar pentru două dintre cele mai importante cotidiane israeliene - *Hadashot* și *Al-Hamishmar* și a colaborat la *Malam*, revista dedicată foștilor ofițeri din Mossad, din serviciul de informații al Armatei israeliene – IDF și din Agenția de Securitate Internă.

„**Bioterorismul...**”

Problema bioterorismului este tot mai des invocată de fiecare dată când au loc întruniri dedicate domeniului securității la nivel internațional, dar fără ca participanții să fie în măsură să precizeze prea multe aspecte concrete privind modul de punere în practică a acțiunilor bioteroriste și, cu atât mai puțin, a măsurilor destinate anti sau contraterorismului biologic.

În acest context, semnalăm cartea „**Bioterorismul. Introducere în problematica bioterorismului: origini, manifestări, cauze, substrat economic și financiar**”, apărută la editura Meteor Press, având ca autori doi economiști ale căror preocupări au tangențe cu domeniul securității naționale, **Cătălin Robertino Hideg** (antreprenor în domeniul medico-farmaceutic și dezvoltator al unui proiect internațional privind obținerea de noi produse farmaceutice - medii de cultură, colagen și

alte produse noi și inovative - în baza unor tehnologii de ultimă oră, permițând realizarea de tratamente destinate unei palete largi de patologii) și **Daniela Georgiana Golea** (doctorand în domeniul politicilor de securitate națională și specialist în managementul dezvoltării).

Lucrarea încearcă să abordeze unele subiecte, în general evitate de către literatura de specialitate a ultimilor ani, analizând chiar și acele aspecte sensibile sau care nu sunt acceptate de către politicile oficiale ale mai multor state.

Cartea conține un studiu de natură economică asupra situației actuale a pieței medico-sanitare și farmaceutice din lume și din România, identificând unele legături între starea de lucruri specifică pieței farmaceutice și fenomenul bioterorismului, puntea de legătură identificată de autori fiind fenomenul corupției.

Una dintre informațiile cele mai interesante desprinse din această primă lucrare a celor doi autori dedicată bioterorismului este cea legată de influența dezvoltării tehnologice. Astfel, odată cu dezvoltarea tehnologiilor a crescut riscul ca organizații obscure, cu intenții dintre cele mai controversate, să intre în posesia unor instalații care să le permită obținerea în condiții relativ facile (mai ales sub aspect financiar, dar și tehnologic) a unor germeni patogeni din ce în ce mai complecși, care pot fi diseminați prin intermediul unor mijloace atipice: prin tot felul de purtători, cum ar fi plante producătoare de spori, insecte, mamifere rozătoare și așa mai departe, inclusiv printr-un ansamblu de mai mulți purtători care concomitent sau alternativ pot adăposti și disemina agentul patogen sub o formă sau alta. Mai mult, noii agenți patogeni pot fi ascunși/diseminați prin intermediul unor medii aparent inofensive, în care agentul patogen poate fi conservat o anumită perioadă de timp în stare latentă, pentru a deveni activ și a se disemina numai în anumite condiții de mediu, condiții de ordin fizic (temperatură, presiune, acțiunea luminii etc.) sau chimic (grad crescut de umiditate, prezența ozonului în exces, apariția și efectul anumitor tipuri de aerosoli în aer etc.) ori mixte.

Conform autorilor, într-un conflict în care oamenii se luptă cu niște microorganisme, specia umană este net dezavantajată, mai ales că microorganismele sunt generic caracterizate printr-o capacitate de adaptare și de multiplicare mult superioară omului. De aceea, din lupta purtată de-a lungul istoriei omenirii între diversele microorganisme patogene și oameni, cel mai adesea, microorganismele au fost învingătoare sau, cel puțin, complet insensibile față de acțiunile și măsurile întreprinse de oameni pentru a se apăra în fața bolii și a combate agentul patogen. De cele mai multe ori, nu acțiunile realizate de oameni au fost cele care au dus la diminuarea sau stingerea unei epidemii sau pandemii ci, pur și simplu, manifestarea unor factori naturali greu de precizat, legați, cel mai probabil, de ciclul de viață al microorganismului respectiv.

În această situație, devine tot mai amenințător spectrul trecerii la o nouă formă a terorismului – bioterorismul. Mai ales că tehnicile de manipulare genetică au evoluat atât de mult în ultimele decenii.

„Punând cap la cap experiența lor, autorii au decis să întocmească un set de lucrări științifice dedicate bioterorismului, căutând să surprindă situația actuală a acestui fenomen, dar și să intuiască posibilele tendințe de evoluție în viitorul apropiat și pe termen mediu. Astfel, lucrarea de față coroborează experiența unui întreprinzător în domeniul cercetării și producției din domeniul bio-farmaceutic cu activitatea de cercetare a unei economiste ce a vizat cu precădere managementul securității naționale. Ca o consecință iminentă, a rezultat o lucrare științifică interesantă, bazată pe o abordare cel puțin inedită: din perspectiva economică, incluzând impactul fenomenului corupției asupra pieței medico-farmaceutice globale” - apreciază unul dintre referenții științifici, medicul cercetător **Christian Cozma**, de la Centre de Consultation Pluridisciplinaire, Hopital de Chateauroux).xxx.

CUVÂNT DE ÎNVĂȚĂTURĂ

„DE LA NEDREPTATE LA MÂNTUIRE”

Pr. dr. Mirea Vîrtejanu

De obicei viața își înfruntă propria tragedie cu ajutorul leacului uitării. Vedem cum în centrele comerciale mii de oameni aleargă grăbiți, nesătui și absenți. Fără a ne da seama, cu toții vrem să uităm de noi înșine și să amânăm orice preocupare filosofică. Nu știm din ce motiv ne este teamă ca nu cumva, în loc să ne simțim ușurați, să ne provoace tristețe și dezamăgire.

Și inventăm mereu moduri de evadare din realitate. Grija față de cumpărături te face să uiți. La fel se întâmplă și cu studiile la facultate, timpul petrecut în spațiile de distracție și divertisment, la locul de muncă. Toate acestea te ajută să te lași pradă uitării și amăgirii. Îți canalizează spre altceva gândirea și interesul. Și bine faci. Altfel viața ar fi de nesuportat. Însă există alte locuri care te obligă să gândești. Locuri misterioase, ciudate, dar foarte impresionante.

La un aeroport, spre exemplu, au loc sosirile și plecările unei mulțimi nenumărate de oameni într-un mod convențional, dar se petrec și despărțiri și întâlniri într-un mod cât se poate de intens. Despărțiri ce ascund durerea zbuciumului interior și al necunoscutului sau întâlniri ce exprimă bucuria de negrăit a unei revederi, a unui succes sau a unei cunoștințe. Acolo ai timp să aștepți. Ai șansa să fii impresionat, să te entuziasmezi, să simți tristețe, să gândești.

O vizită la un observator astronomic și cercetarea cu ajutorul unui telescop nu te pot lăsa indiferent, fără gânduri creative. Vezi ceea ce nu ai mai văzut niciodată. Vezi așa cum nu ți-ai putut imagina vreodată. Înțelegi ce ar vrea să însemne „mare” și „departe”. Te apropii de concepte, precum infinitul sau eternitatea. Totodată, te simți neînchipuit de mic. Te uiți departe și vezi cele dinlăuntrul tău. Poate mai mult ca niciodată. Te compari cu nesfârșitul, cu necunoscutul, cu aproape-veșnicul. Îți simți palpabilă nimicicia, simți în preajma ta faptul de a fi muritor, micimea ta apăsătoare și stăruitoare. Ai vrea să te agăți de ceva. Gândești, dar nu-ți duci gândul până la capăt. Încerci să uiți, dar nu reușești.

Dar și închisorile sunt locuri unde îți reeduci și reformezi logica. Flăcăi și fete pline de viață, oameni de lângă noi, „după chipul lui Dumnezeu”, în loc să profite de viață, îi dau cu piciorul, jefuiesc vieți ce nu le aparțin, se transformă în unelte ale răzbnării, devin specialiști ai ticăloșiei, etaloane ale răutății și cruzimii absurde, un ansamblu de instincte inumane, și sfârșesc prin a avea parte de

claustrare, viață anormală, respingere din partea societății, pedepse, reputație pătată, divorțuri, un viitor distrus, speranțe spulberate, oprobriu total.

Cum se poate ca omul-ființă, „**cu puțin micșorată față de îngeri**”, să trăiască în asemenea condiții? Cum este cu puțință ca odată cu macularea perspectivei sale veșnice să fie știrbit și viitorul său pământesc? Se poate ca omul să fie asociat numai cu trecutul său supus greșelii? Te uiți la unii dintre cei aflați în închisoare și vezi că privirea lor e atât de plină de durere, mirare, regret, adevăr! De cuiul unei clipe se poate sfâșia o întregă viață. De ce Dumnezeu, despre care ni se spune că ne dă șanse tuturor, îngăduie eșecul, ratarea, nedreptatea, mai ales când acestea au consecințe pentru eternitate?

Putem face un popas cu gândirea și la spitalele de psihiatrie sau la instituțiile pentru persoanele cu retard mintal. Nu poți face față priveliștii! Asemenea ființe nu-și pot manifesta dragostea, nu pot să se bucure de viață, le este greu să conștientizeze diferența dintre bucurie și tristețe, să distingă lucrurile evident diferite. Închis, alături de alții, într-o instituție, omul respectiv nu poate lua nicio decizie referitoare la propria viață. Capacitatea sa de autodeterminare este aproape inexistentă. În ce măsură mai este om? În ce măsură își mai aparține sieși și în ce măsură este format de ceilalți, de mediu? Și dacă este puțin din ceea ce Dumnezeu a dat fiecărui om, de ce l-a creat așa, astfel încât să nu se poată exprima, rudele sale să fie îndurerate, bunul simț comun să aibă de suferit și rațiunea să fie sfâșiată în bucăți?

Instituțiile de spitalizare sunt locul unde se prăbușesc toate constantele acestei lumi. Aici coexistă bucuria cea mai mare, alături de suferința de nesuportat, zbciumul cu speranța, dorința intensă de a te face tu însuți bine cu nevoia profundă ca și celălalt să se vindece, dragostea față de această viață cu căutarea celeilalte sau... a unei alte vieți diferite. O vizită la un centru oncologic pentru copii sau la o instituție pentru oameni cu nevoi speciale duce la prăbușirea rațiunii tale, îți sfâșie simțămintele, îți distruge liniștea lăuntrică, îți provoacă respingerea lumii, a societății, a aspirațiilor, a perspectivelor și dă naștere unor întrebări privitoare la sensul existenței tale, la asumarea ei, la ce are valoare și ce nu, la putere, la Dumnezeu.

Cum poate Dumnezeu să coexiste cu această tragedie și nedreptate? Cine dintre noi, dacă ar fi fost Dumnezeu, ar fi creat o asemenea lume? Și de ce? Oare nu cumva, în cele din urmă, firea umană ascunde mai multă bunătate decât cea dumnezeiască? Sau, în ultimă instanță, cine și ce e Dumnezeu? Un Creator din greșală? Creatorul unei lumi greșite? Binele învins de rău? Sfântul care nu are atotputernicia? Atotputernicul lipsit de o dragoste desăvârșită? **Singura ta formă de apărare este aceea de a le îndepărta pe toate acestea din minte:** *Îndepărtarea de cauză, pe de o parte, și trecerea timpului, pe de alta, sunt mecanisme standard care atenuează problema. Numai că n-o pot rezolva. Din când în când, când nu te aștepți, apar în fața ta ocazii care să-ți trezească conștiința. Undeva este nevoie de un răspuns, de o soluție, de un sprijin, de speranța că mai există un licăr de lumină.*

Observarea realității conduce la decepție. Rațiunea este insuficientă. Răspunsurile religioase stereotipe, în cazul în care nu provoacă, nu conving. Ceea ce convinge este credința, numai credința: ***credința profundă.*** Aceasta îmbrățișează problemele, transformă ceea ce-ți provoacă spaimă în șansa pe care o cauți. ***Credința este un drum cu sens unic. E îndeajuns să fie autentică, adevărată.*** Viața noastră de aici este ca untdelemnul ce arde în candelă. Precum arderea candelii stă în puterea stăpânului ei, întocmai astfel și sănătatea și nesănătatea noastră, adică neputințele fizice și bolile, depind de voia și îngăduința lui Dumnezeu. De aceea, cel ce se lasă pe sine cu adevărat în voia lui Dumnezeu, se supune cu blândețe poruncilor ei. Asemenea văpăii focului ce se îndreaptă totdeauna spre cer, el se îndreaptă cu bună nădejde în tot ceea ce i se întâmplă, spre Dumnezeu, Ziditorul său, zicând în rugăciune: „**Doamne, Îți mulțumesc din inimă pentru tot ceea ce îmi trimiți; de voiești să mă ții într-un trup neputincios, fără să fiu bolnav, Îți mulțumesc, iar de binevoiești să mă acoperi de viu cu bube și cu răni, să mă oblojești mulți ani cu boli și să mă pironesti pe patul bolii, făcă-Se voia Ta, cu dragă inimă mă învoiesc la toate, căci de binevoiești Tu acestea, atunci și acestea îmi vor fi de folos, la fel ca și sănătatea.**”

Vrednice de luare aminte în privința aceasta sunt cuvintele unui mare învățător: „**O mulțumire adusă lui Dumnezeu la vreme de necaz Îi este mai plăcută decât mii de mulțumiri aduse în vremea bunăstării, căci oricine mulțumește pentru binefaceri, însă pentru nedreptate cu greu mulțumește cineva.**”

Istorie:

Sfântul Paisie Aghioritul, vorbind odată despre îndatoririle soților unul față de celălalt, a încheiat așa: ***Ei trebuie să trăiască în „întrecerea cea bună”, adică fiecare să se grăbească să îl ajute pe celălalt, să-i poarte povara, ca să-i aducă omului iubit ușurare, iar el să simtă bucurie de pe urma acestui lucru.***

Un nevoitor explica astfel esența smereniei: ***Toți oamenii însetează de măreție, iar Dumnezeu ne cere să fim mici. Ca să intrăm pe ușa ce duce în Împărăția cerurilor trebuie să ne așezăm în genunchi.***

(Apa vieții, 300 de istorioare cu tâlc duhovnicesc).Xxx

NOI MISIUNI ORTODOXE ROMÂNE ÎN AMERICA LATINĂ: COLUMBIA, ECUADOR, MEXIC

La începutul lunii august 2023, Mitropolia Ortodoxă Română a celor două Americi publica, sub semnătura preotului Daniel Ene, următorul comunicat:

„Cu nemărginită bucurie, vă înștiințăm că Mitropolia Ortodoxă Română a celor două Americi are de acum trei noi **Misiuni/biserici pe pământ sud-american**. În urma eforturilor susținute și constante ale credincioșilor ortodocși români dar și de alte naționalități, a Pr. Daniel Ene, Secretar Eparhial, care a împlinit numeroase vizite pastorale în America Latină, a memorandum-urilor susținute și argumentate temeinic de către enoriașii Misiunilor nou înființate, Înaltpreasfințitul Părinte Nicolae, Arhiepiscop al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Statelor Unite ale Americii și Mitropolit al Mitropoliei Ortodoxe Române a celor două Americi, a acordat, în cadrul ședințelor Consiliului Eparhial din 27 iulie 2023 și 3 august 2023, Înalta Binecuvântare spre a fi înființate noile Misiuni din **Columbia, Ecuador și Mexic**.

Cu ajutorul Mântuitorului Hristos care a lăsat Apostolilor Săi și urmașilor acestora, episcopi și preoți, misiunea de a învăța toate neamurile, Mitropolia Ortodoxă Română a celor două Americi, care avea până în prezent sub oblăduire doar două parohii în America de Sud, anume la Caracas, Venezuela și în Argentina la Buenos Aires, va avea trei Misiuni nou-înființate unde credincioșii călăuziți de ierarhul și de preoții lor vor păși împreună pe calea mântuirii. Participând la Sfânta Liturghie spre a se împărtăși de bucuria prezenței lui Hristos în mijlocul lor, de dragostea lui Dumnezeu Tatăl și de părtășia Sfântului Duh ce lucrează în Biserică prin Sfintele Taine, creștinii ortodocși vor avea locașuri de rugăciune și vor putea rosti precum oarecând regele Solomon la rugăciunea de sfințire a templului: „*Să ascuți rugăciunea robului Tău și a poporului Tău, Israel, când ei se vor ruga în locul acesta; să ascuți din locul șederii Tale cel din ceruri, să ascuți și să miluiești*” (III Regi, 8, 30).

Este astfel inițiată o lucrare pastoral-misionară fără precedent care va relansa viața duhovnicească a creștinilor ortodocși ce vor a se apropia de Bunul Dumnezeu prin Euharistie, Evanghelie și misiune. Mântuirea sufletelor este principalul deziderat, însă nu vom uita faptul că prin intermediul Bisericii Ortodoxe, românii din aceste zone atât de îndepărtate față de meleagurile natale își vor păstra cultura, tradițiile, limba strămoșească.

Cu acest prilej aducem gânduri de aleasă recunoștință și prețuire tuturor celor implicați în aceste demersuri pe parcursul ultimilor ani de zile, subliniind faptul că deși mulți mireni și clerici au pus umărul spre a se ajunge în acest stadiu, nimic nu se poate îndeplini fără Bunul Dumnezeu, Cel ce „pretutindena este și pe toate le plinește! Rugăm pe Mântuitorul nostru Iisus Hristos să binecuvânteze

cu har și îndeplinirea rugăciunilor de folos celor ce au sprijinit și vor ajuta în continuare aceste Misiuni, dăruindu-vă fiecăruia după rânduiala Sa cea înțeleaptă toate cele de folos pentru o viață duhovnicească rodnică!”

Misiunile nou înființate funcționează în următoarele localități:

1. BARRANQUILLA, COLUMBIA

Biserica / Misiunea Ortodoxă Română „Sf. Mc. Ioan Valahul”(12 mai)

Adresa: Carrera 42H, Nro.84B -74, Barrio Los Alpes, Barranquilla, Dpto. del Atlantico

Persoana de contact:

limba spaniolă - Padre Esteban Diaz +57-310-2087384 **dinigial@gmail.com**

limba română – Virgiliu Faur **virgiliuemf@yahoo.com**

2. QUITO, ECUADOR

Biserica/Misiunea Ortodoxă Română “Sf. Ier. Iosif cel Nou de la Partoș” (15 septembrie)

3. CANCUN / PLAYA DEL CARMEN, QUINTANA ROO, MEXIC

Biserica / Misiunea Ortodoxă Română “Sf. Ier. Iosif Mărturisitorul din Maramureș” (24 aprilie)

Adresa: **Santuario Maria Desatadora de Nudos, Av.145 S/N M1-LOTE 01-05, SM 320 Poligono Sur CP 77.536, Benito Juarez (Cancun), Quintana Roo, Mexico**

Persoana de contact:

limba română și spaniolă - Padre Daniel Ene +1-585-705-9288 **frdanielene@gmail.comxxx.**

DIN ACTIVITATEA ASOCIAȚIEI

- Asociațiile Cadrelor Militare în Rezervă și în Retrageră din Sistemul Național de Apărare, Ordine Publică și Securitate Națională au întreprins măsuri de avertizare a factorilor decizionali din instituțiile de profil cu privire la problemele pe care le ridică reformarea pensiilor, inclusiv a celor militare. Președinția executivă a asociațiilor participante la Acordul-cadru de colaborare a adresat un amplu memoriu președinților celor două Camere ale Parlamentului, ministrului Muncii, ministrului Apărării Naționale în această problemă.

De asemenea, președintele ACMRR din SIE a adresat un memoriu „*amicus curiae*” Curții Constituționale cu privire la neconstituționalitatea prevederilor proiectului legii pentru modificarea și completarea unor acte normative din domeniul pensiilor de serviciu și a Legii nr. 227/2015 privind Codul Fiscal, relevându-se că aceste prevederi conduc inevitabil la încălcarea securității juridice, indiscutabil legate de statul de drept.

- La 28 septembrie s-a desfășurat ședința ordinară a Consiliului Director al ACMRR din SIE, în cadrul căreia s-au aprobat: plafonul de cheltuieli financiare pentru trimestrul al IV-lea din acest an; aniversarea, în octombrie a.c., a unei noi serii de membri ai Asociației care au împlinit de curând vârste de 70, 75, 80, 85 și 90 de ani; realizarea unui calendar al Asociației pentru anul 2024; pregătirea materialelor destinate întocmirii și lansării, în 2024, a monografiei prilejuite de împlinirea a 25 de ani de la înființarea Asociației.

Biroul executiv al Consiliului Director al ACMRR din SIE

